

**ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ &
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΜΙΚΡΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ
ΑΞΙΑΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ»**

ΑΝΤΙΓΟΝΗ Δ. ΛΟΓΟΘΕΤΗ

(Α.Μ. 1214Μ041)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛ. ΓΚΟΡΤΣΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2014-2015

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς όλο το διδακτικό προσωπικό του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του Διεθνούς Οικονομικού, Χρηματοοικονομικού και Τραπεζικού Δικαίου του Παντείου Πανεπιστημίου για τις πολύτιμες γνώσεις που μου προσέφεραν καθ' όλη τη διάρκεια αυτού. Ιδιαίτερος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή κ. Χρήστο Βλ. Γκόρτσο για την συνεργασία, την καθοδήγηση και τις συμβουλές του κατά την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Τέλος, ευχαριστώ θερμά την οικογένεια μου και τους φίλους μου για την στήριξη και την υπομονή τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1. ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΜΙΚΡΗΣ ΑΞΙΑΣ	8
1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	8
1.2. ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ.....	8
1.2.1. Συστήματα Συμψηφισμού ή Συμψηφιστικού Διακανονισμού (Netting systems).....	9
1.2.2. Συστήματα Διακανονισμού σε Συνεχή Χρόνο (“Real Time Gross Settlement Systems” – RTGS) 9	
1.3. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	10
1.3.1. ΔΙΑΣ. Α.Ε.	10
1.3.1.1. Σύστημα DIASATM	11
1.3.1.2. Σύστημα DIASCHEQUE.....	11
1.3.1.3. Σύστημα DIAS CREDIT TRANSFER	11
1.3.1.4. Σύστημα DIASPAY	12
1.3.1.5. Σύστημα DIASPOS.....	12
1.3.1.6. Σύστημα DIASDEBIT	13
1.3.1.7. Σύστημα DIAS-DRS	13
1.3.2. Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών (ΓΣΑ)	14
1.3.3. Σύστημα Άυλων Τίτλων (ΣΑΤ)	14
1.4. ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΠΡΟ SEPA – ΠΩΣ ΦΤΑΣΑΜΕ ΣΤΟΝ SEPA	15
1.5. ΕΝΙΑΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ (SEPA) – ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	20
1.5.1. SEPA μεταφορά πίστωσης (“Credit Transfer Scheme” - SCT).....	22
1.5.2. SEPA άμεση χρέωση (“Direct Debit Scheme” - SDD)	24
1.5.3. Πλαίσιο SEPA για κάρτες (“SEPA Card Framework” – SCF).....	26
1.6. ΝΟΜΙΚΗ ΒΑΣΗ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ SEPA	28
1.7. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ SEPA	33
1.8. ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ SEPA	34
2. ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΞΙΑΣ.....	37
2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	37
2.2. ΣΥΣΤΗΜΑ TARGET.....	37
2.3. ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ TARGET ΣΤΟ TARGET II – Η ΜΕΤΑΠΤΩΣΗ	40
2.4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ TARGET 2	42
2.5. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΩΝ TARGET2.....	43

2.6. ΝΟΜΙΚΗ ΒΑΣΗ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ TARGET2.....	46
2.7. ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΒΑ CLEARING	48
3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ.....	50
3.1. ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ;	54
3.2. ΡΟΛΟΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	55
3.3. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ («ΣΣΣΠ»).....	56
3.4. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ/795/2014 (ΕΚΤ/2014/28)	62
3.5. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΜΙΚΡΗΣ ΑΞΙΑΣ	63
ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	72

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα συστήματα πληρωμών είναι τόσο παλιά όσο και η ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των ανθρώπων και η εξέλιξή τους καθοδηγείται από την αναζήτηση ολοένα και πιο αποδοτικών τρόπων οργάνωσης του εμπορίου, με την σταδιακή μετάβαση από την ανταλλαγή ειδών στις χρηματικές συναλλαγές. Αναγκαίο όρο γι' αυτή τη μετάβαση αποτελούσε η επινόηση «χρήματος», το οποίο έλαβε σταδιακά διάφορες μορφές με πιο καθοριστική αυτή του χαρτονομίσματος περίπου 200 χρόνια πριν και πιο πρόσφατη αυτή του «ηλεκτρονικού χρήματος» περίπου 35 χρόνια πριν¹.

Στη σημερινή εποχή, τα συστήματα πληρωμών αποτελούν απαραίτητο εργαλείο για την κυκλοφορία του χρήματος και τη διενέργεια κάθε είδους συναλλαγής στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής και μέχρι πρότινος, συγκεκριμένα, εντός των ορίων μιας χώρας. Αρχικά και σε πρώιμο στάδιο, τα συστήματα πληρωμών βασιζόνταν αποκλειστικά στη διακίνηση χρηματικών ποσών με τη διαδικασία της πληρωμής σε αυτούσιο χρήμα. Εν τούτοις, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και η εξάπλωση του διαδικτύου, ιδίως την τελευταία δεκαετία, δημιούργησαν νέα δεδομένα στο χώρο των συναλλαγών, μεταβάλλοντας σημαντικά τον τρόπο αλλά και το γεωγραφικό εύρος της διακίνησης κεφαλαίων και της εκτέλεσης συναλλαγών αναδεικνύοντας την ανάγκη αφενός μεν εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων συστημάτων πληρωμών, αφετέρου δε ανάπτυξης νέων «χώρων» κίνησης και διεκπεραίωσης των συναλλαγών. Οι νέες συνθήκες απαιτούσαν ταχύτητα, ευελιξία, απλότητα, αποτελεσματικότητα και ασφάλεια σε όλα τα στάδια τα οποία διέρχεται μία συναλλαγή, ξεκινώντας από την εντολή εκτέλεσής της και φτάνοντας μέχρι και τον τελικό διακανονισμό της. Μάλιστα οι νέες απαιτήσεις δεν εκτεινόταν μόνο σε επίπεδο εγχώριας αγοράς αλλά πολύ περισσότερο σε διασυνοριακό επίπεδο –είτε ευρωπαϊκό είτε διεθνές.

Επομένως, εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι οι νέες τάσεις και ανάγκες στις αγορές πληρωμών δεν ήταν δυνατό να αφήσουν ανεπηρέαστα τα επιμέρους ρυθμιστικά καθεστάτα, εγχώρια και υπερεθνικά, τα οποία διείπαν τα συστήματα πληρωμών, καθώς και τους αντίστοιχους αρμόδιους φορείς, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η ανταπόκριση στα νέα ρυθμιστικά αιτήματα υπήρξε άμεση και καταλυτική έχοντας σαν αποτέλεσμα την αναδιαμόρφωση των συστημάτων πληρωμών, τόσο αυτών που επεξεργάζονταν πληρωμές μεγάλης αξίας, όσο και αυτών που επεξεργάζονταν πληρωμές μικρής αξίας.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται η σκιαγράφηση των ως άνω εξελίξεων στις αγορές πληρωμών, με έμφαση στις εξελίξεις που έχουν αντίκτυπο στα ευρωπαϊκά συστήματα πληρωμών. Επίσης, επιχειρείται η ανάδειξη των αντίστοιχων προκλήσεων, η περιγραφή των επιμέρους χαρακτηριστικών που εμφανίζουν συγκεκριμένα τα συστήματα πληρωμών μικρής και μεγάλης αξίας και -κυρίως- η αποτύπωση του σχετικού ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου και οι επιρροές που αυτό δέχθηκε από το διεθνές δίκαιο.

¹ Για το εκτενές ιστορικό υπόβαθρο των συστημάτων πληρωμών βλέπε σχετικά **Padoa-Schioppa T. (2004)**, σελ. 119-122.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1958 διάφορα γεγονότα έχουν σφραγίσει την πορεία προς την ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς. Κατά την δεκαετία 1980, κατέστη σαφές ότι τα παραδοσιακά συστήματα πληρωμών έπρεπε να ανταποκριθούν στις ανάγκες που ανέκυπταν κυρίως λόγω των παρακάτω: α. του αυξανόμενου κινδύνου κατάρρευσης των συστημάτων διακανονισμού εξαιτίας της εκθετικής αύξησης του αριθμού και του όγκου των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και β. της έλευσης νέων τεχνικών διακίνησης κεφαλαίων, οι οποίες συνδυάζουν την ηλεκτρονική επεξεργασία δεδομένων με την τεχνολογία των τηλεπικοινωνιών². Οι εξελίξεις αυτές προκάλεσαν ανησυχίες στις κεντρικές τράπεζες σχετικά με την εξάπλωση του συστημικού κινδύνου από ενδεχόμενη αδυναμία διακανονισμού ενός συμμετέχοντος πιστωτικού ιδρύματος, ο οποίος (κίνδυνος) θα απειλούσε επιπροσθέτως την ορθή λειτουργία του νομισματικού συστήματος. Εν τω μεταξύ, ιστορικής σημασίας αλλαγές λάμβαναν χώρα λόγω της επανάστασης στον τομέα της πληροφορικής και της τεχνολογίας των επικοινωνιών καθιστώντας πλέον δυνατή τη μεταφορά κεφαλαίων από έναν τραπεζικό λογαριασμό σε άλλο και τον διακανονισμό των συναλλαγών σε συνεχή/πραγματικό χρόνο, αυξάνοντας συνακόλουθα την ταχύτητα της κυκλοφορίας του χρήματος κεντρικής τράπεζας³.

Κατά την δεκαετία 1990 έλαβαν χώρα σημαντικές προσπάθειες με σκοπό την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων συμψηφισμού ενάντια στο ενδεχόμενο εξάπλωσης κινδύνων με συστημικές συνέπειες, οι οποίες (προσπάθειες) ώθησαν τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες στην καθιέρωση ορισμένων ελάχιστων προτύπων για την λειτουργία τους. Οι κεντρικές τράπεζες διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο στα παρακάτω: α. στην αναδιάρθρωση και τον εκμοντερνισμό των δικών τους λειτουργιών, β. στην προώθηση ρυθμίσεων συνεργασίας μεταξύ των συμμετεχόντων στην αγορά, γ. στην εισαγωγή ρυθμιστικών απαιτήσεων για την ελαχιστοποίηση του συστημικού κινδύνου και δ. στην ανάπτυξη εθνικών συστημάτων διακανονισμού σε πραγματικό χρόνο⁴. Ακολούθως, τα συστήματα πληρωμών προέβησαν σταδιακά στην μεταβολή των κανόνων και διαδικασιών λειτουργίας τους επί τη βάση των ανωτέρω μεταβολών.

Ωστόσο, παρά τις ως άνω αναδιαρθρωτικές πρωτοβουλίες και την περαιτέρω οικονομική ολοκλήρωση, μέχρι περίπου τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η αγορά για την παροχή υπηρεσιών πληρωμών στην Ευρώπη –ζωτικό τμήμα του ενιαίου ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού χώρου- παρέμενε κατακερματισμένη, καθώς στα κράτη μέλη είχαν μεν αναπτυχθεί μέσα και συστήματα πληρωμών⁵ αλλά μόνο επί τη βάση εθνικών νομισματικών συστημάτων και χωρίς ενοποιημένο νομικό κορμό. Ως εκ τούτου, η εκτέλεση διασυνοριακών πληρωμών⁶ ήταν σαφώς δυσχερέστερη συγκριτικά με την εκτέλεση εθνικών πληρωμών τόσο από άποψη ταχύτητας όσο και από άποψη κόστους. Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες σε αυτόν τον τομέα ήταν περιορισμένες και η πρώτη κοινοτική πράξη που εκδόθηκε αναφορικά με τα συστήματα πληρωμών χρονολογείται μόλις το

² Βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 122.

³ Η ανάγκη εξοικονόμησης διαθέσιμων σε χρήμα κεντρικής τράπεζας αποτελούσε την δικαιολογητική βάση για την μέχρι τότε χρήση διαδικασιών και συστημάτων καθαρού/ενιαίου διακανονισμού. Για όλα τα παραπάνω αναλυτικότερα *Ibid*, σελ. 122-124.

⁴ *Ibid*, σελ. 124.

⁵ Αποστολή ενός συστήματος πληρωμών είναι η διασφάλιση της ταχείας, ασφαλούς και συμφέρουσας ροής κεφαλαίων ανάμεσα στα διάφορα σημεία συναλλαγής, ο συμψηφισμός των αμοιβαίων υποχρεώσεων και απαιτήσεων και ο διακανονισμός των υπολοίπων.

⁶ Παρότι ο όρος «διασυνοριακός» χρησιμοποιείται ακόμη για τον χαρακτηρισμό πληρωμών που υπερβαίνουν τα σύνορα μίας χώρας, εν τούτοις εντός μιας νομισματικής ένωσης η έννοια αυτή έχει χάσει την οικονομική της σημασία. Βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 125.

1997, ενώ τα θεμέλια για τον σχεδιασμό κανονιστικού οικοδομήματος για την δημιουργία ενιαίου ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού χώρου είχαν ήδη τεθεί από τα τέλη της δεκαετίας του 1970⁷.

Το κρισιμότερο βήμα στην προσπάθεια εναρμόνισης και ενοποίησης των εθνικών συστημάτων πληρωμών στην Κοινότητα επετεύχθη με την υιοθέτηση του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος από έντεκα κράτη μέλη σε λογιστική μορφή την 1^η Ιανουαρίου 1999 και ιδιαίτερα με την μετάβαση στο ευρώ σε φυσική μορφή, δηλαδή η υιοθέτησή του ως βασικού μέσου πληρωμών από δώδεκα κράτη μέλη (περιλαμβανομένης και της Ελλάδας) το 2002. Παρά το βήμα αυτό, ο κατακερματισμός στα συστήματα πληρωμών της ευρωζώνης εξακολούθησε να είναι έντονος και σύντομα η ανάγκη διαμόρφωσης ενός ενιαίου συστήματος πληρωμών, το οποίο θα προσφέρει ταχείες, ασφαλείς και οικονομικές υπηρεσίες πληρωμών, κατέστη επιτακτική. Από την σκοπιά του δημόσιου συμφέροντος, η ανάπτυξη ενός ενιαίου και αποδοτικού συστήματος πληρωμών αποτελεί επιταγή του Ευρωσυστήματος και απαραίτητο όρο για την αποτελεσματική άσκηση της νομισματικής πολιτικής. Για την επίτευξη αυτού του στόχου και την μετάβαση σε ένα νέο σύστημα έχει κριθεί από την ιστορία ότι μόνο ο ανταγωνισμός σε επίπεδο ιδιωτικών φορέων της αγοράς δεν αρκεί, αλλά απαιτείται, επιπροσθέτως, συνεργασία μεταξύ όλων των μετεχόντων στην αγορά και προπαντός καταλυτική δράση των δημόσιων αρχών⁸.

⁷ Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2005), σελ. 59.

⁸ Βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 126.

1. ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΜΙΚΡΗΣ ΑΞΙΑΣ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Μετά την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος, οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών εντός της ευρωζώνης παρέμεναν έντονες στον τομέα των πληρωμών μικρής αξίας, διότι η διενέργεια διασυνοριακών πληρωμών μικρής αξίας σε ευρώ παρέμενε χρονοβόρα και οικονομικά ασύμφορη για τα μέρη. Αυτός ο κατακερματισμός είχε αντίκτυπο και στα εγχώρια συστήματα πληρωμών, αφού αποτελούσε τροχοπέδη στην ανάπτυξη καινοτόμων πρακτικών και την προώθηση του ανταγωνισμού εντός της ζώνης του ευρώ. Ενώ, λοιπόν, τα κράτη σταδιακά αντικατέστησαν επιτυχώς τα εθνικά τους νομίσματα με την υιοθέτηση του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, μεγάλη πρόκληση, παρέμεινε αφενός μεν η δημιουργία ενός ενιαίου χώρου, εντός του οποίου θα καταργούνταν τα εθνικά σύνορα αναφορικά με το κόστος και την ταχύτητα των πληρωμών, αφετέρου δε η χρήση εναλλακτικών τρόπων διενέργειας πληρωμών μικρής αξίας εκτός της χρήσης μετρητών χρημάτων, οι οποίοι θα ήταν πλήρως εναλλάξιμοι μεταξύ τους⁹.

Σε συνέχεια των παραπάνω, η ευρωπαϊκή τραπεζική κοινότητα αντέδρασε συγκροτώντας το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πληρωμών - European Payments Council (στο εξής “EPC”) μέσω του οποίου ξεκίνησε η δημιουργία και προώθηση ενός πολλά υποσχόμενου έργου για την διαμόρφωση ενός Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ - Single Euro Payments Area (στο εξής “SEPA”), εντός του οποίου σταδιακά θα εξαλειφόταν κάθε διάκριση μεταξύ εγχώριων και διασυνοριακών πληρωμών σε ευρώ.

1.2. ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Με τον όρο «σύστημα πληρωμών» περιγράφεται το σύνολο των ιδρυμάτων, μέσων, διαδικασιών, δικτύων και κανόνων που απαιτούνται για την μεταφορά συγκεκριμένων κεφαλαίων μεταξύ των μετεχόντων σε αυτό και τον συνακόλουθο διακανονισμό των οφειλών τους. Αποτελεί επί της ουσίας μία συμφωνία, η οποία βασίζεται τυπικά στη σχέση μεταξύ των συμμετεχόντων στο εκάστοτε σύστημα και του χειριστή αυτού και αποσκοπεί στη διεξαγωγή της μεταφοράς των κεφαλαίων μέσω της χρήσης μιας προσυμφωνημένης τεχνικής υποδομής και διαδικασίας¹⁰. Τα συστήματα πληρωμών αποτελούν μία ζωτική υποδομή για την ορθή λειτουργία μίας οικονομίας αγοράς, η σημασία της οποίας καθόλου δεν υστερεί συγκριτικά με αυτή του νομικού συστήματος λόγου χάρι. Εξάλλου αυτή αποτελεί βασικό στοιχείο του μηχανισμού άσκησης της νομισματικής πολιτικής και συνδέεται άρρηκτα με την σταθερότητα του νομίσματος, του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της οικονομίας εν γένει¹¹. Χρήσιμη κρίνεται εν προκειμένω η επισήμανση ότι τα συστήματα πληρωμών διακρίνονται από τα μέσα πληρωμών¹², τα οποία (μέσα) επιτρέπουν στον κάτοχο/χρήστη τους την μεταφορά κεφαλαίων στα πλαίσια ενός συστήματος πληρωμών και αποτελώντας συστατικό στοιχείο αυτού¹³ (π.χ. χρεωστική ή πιστωτική κάρτα).

Ανάλογα με τον τρόπο διενέργειας του διακανονισμού κάθε πληρωμής επιχειρείται η διάκριση¹⁴ των εν λόγω συστημάτων σε συστήματα συμψηφισμού (“netting systems”) και σε συστήματα διακανονισμού εντολών πληρωμής σε συνεχή χρόνο (“real time gross settlement systems” – RTGS), ενώ περαιτέρω, τα συστήματα πληρωμών μπορούν να διακριθούν σε συστήματα μεγάλων

⁹ Βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 127.

¹⁰ Βλέπε σχετικά Φαρσαρώτας (2009), σελ. 246.

¹¹ Για την σημασία των συστημάτων πληρωμών βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 119.

¹² Για τα μέσα πληρωμών αναλυτικότερα, βλέπε σχετικά Lewis M.K., Davis K.T. (1987), σελ. 177-179.

¹³ Βλέπε σχετικά Μαλλέρου (2007), σελ. 38.

¹⁴ Βλέπε σχετικά Φαρσαρώτας (2009), σελ. 246.

ή μικρών αξιών, εγγώρια ή διασυνοριακά, συστήματα διμερούς και πολυμερούς συμψηφισμού και σε συστήματα μονονομισματικά και πολυνομισματικά, συστημικώς ή μη σημαντικά και εξέχουσας μεγάλης σημασίας. Δεδομένου ότι η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στην καταγραφή και ανάπτυξη των συστημάτων πληρωμών μικρής και μεγάλης αξίας και πιο συγκεκριμένα στην χαρτογράφηση του ρυθμιστικού πλαισίου των εν λόγω συστημάτων σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο, για λόγους οικονομίας αλλά και πληρότητας του λόγου σκόπιμη κρίνεται μόνο η ακροθιγής περιγραφή όσων από τα υπόλοιπα συστήματα πληρωμών σύμφωνα με την παραπάνω διάκριση εξυπηρετούν το σκοπό της παρούσας εργασίας.

Όσον αφορά την λειτουργία των συστημάτων πληρωμών αυτή βασίζεται σχηματικά¹⁵: α. στην εκτέλεση της εντολής που δίδεται από τον πελάτη μιας τράπεζας προς αυτή για μεταφορά χρηματικού ποσού σε δικαιούχο ο οποίος τηρεί τραπεζικό λογαριασμό είτε στην ίδια είτε σε διαφορετική τράπεζα με την διαβίβαση στην Τράπεζα του δικαιούχου της εντολής αυτής και εκπλήρωση της αντίστοιχης οικονομικής υποχρέωσης, β. στην διατραπεζική ανάληψη πληρωμών από αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (στο εξής «ΑΤΜ») ή την πληρωμή μέσω χρεωστικών ή πιστωτικών καρτών¹⁶ σε χρήστη συμβεβλημένο με τράπεζα διαφορετική από αυτή που έχει εκδώσει την κάρτα. Το καθεστώς που διέπει την διαβίβαση μεταξύ των τραπεζών και την επεξεργασία των διάφορων εντολών πληρωμής βασίζεται είτε στη σύναψη διμερών σχέσεων μεταξύ των τραπεζών (“correspondent banking”) είτε στη λειτουργία ενός κεντρικού διαχειριστή του συστήματος (όπως συμβαίνει λόγω χάρη στην Ελλάδα, με το σύστημα ΔΙΑΣ Α.Ε.), ο οποίος λειτουργεί συνήθως ως φορέας εκκαθάρισης των συναλλαγών¹⁷.

1.2.1. Συστήματα Συμψηφισμού ή Συμψηφιστικού Διακανονισμού (Netting systems)

Στα συστήματα αυτά οι εντολές που εισέρχονται στο σύστημα ομαδοποιούνται σε τακτά σταθερά χρονικά διαστήματα -συνήθως στο τέλος της ημέρας- οπότε οι αμοιβαίες υποχρεώσεις μεταξύ των συμμετεχουσών τραπεζών συμψηφίζονται¹⁸ διαμορφώνοντας μία «καθαρή θέση» για κάθε τράπεζα, χρεωστική ή πιστωτική. Η θέση τους αυτή αποτυπώνεται με λογιστικές εγγραφές στους λογαριασμούς που τηρούν οι εμπορικές τράπεζες στην Κεντρική τους Τράπεζα, η οποία είναι και διακανονιστής ή διαχειριστής του συστήματος¹⁹. Τα συστήματα συμψηφισμού πρέπει να ενσωματώνουν ορισμένα ελάχιστα χαρακτηριστικά –γνωστά και ως “Lamfalussy Standards”-, όπως είναι η λειτουργία τους πάνω σε μία ισχυρή νομική βάση και η διαμόρφωση κατάλληλων υποδομών για την εξασφάλιση επιτυχών διακανονισμών, προκειμένου να είναι σε θέση να περιορίζουν τους κινδύνους που ενέχονται στην λειτουργία των εν λόγω συστημάτων, όπως είναι κυρίως ο κίνδυνος ρευστότητας και ο πιστωτικός κίνδυνος.²⁰

1.2.2. Συστήματα Διακανονισμού σε Συνεχή Χρόνο (“Real Time Gross Settlement Systems” – RTGS)

¹⁵ Βλέπε σχετικά **Μαλλέρου (2007)**, σελ. 38.

¹⁶ Για την διαδεδομένη χρήση των πιστωτικών καρτών αναλυτικά βλέπε σχετικά **Burkhardt T., Lohmann K. (1998)**, σελ. 218-221.

¹⁷ Βλέπε σχετικά **Μαλλέρου (2007)**, σελ. 39.

¹⁸ Ως συμψηφισμός νοείται το αποτέλεσμα της προσφαίρεσης της αξίας των συναλλαγών που εκτελούνται από και προς μία τράπεζα κατά τη διάρκεια της μέρας, το οποίο αποτυπώνεται ως «καθαρή θέση» της τράπεζας αυτής μέσω λογιστικών εγγραφών.

¹⁹ Βλέπε σχετικά **Μαλλέρου (2007)**, σελ. 39.

²⁰ Βλέπε σχετικά **Φαρσαρότας (2009)**, σελ. 247.

Η λειτουργία των συστημάτων διακανονισμού²¹ σε συνεχή χρόνο (στο εξής «ΣΔΣΣ») βασίζεται στην μεμονωμένη επεξεργασία μετά την είσοδό της στο σύστημα κάθε εντολής πληρωμής και διακανονισμού αυτής άμεσα, οριστικά και ανέκκλητα με την προϋπόθεση βέβαια ότι ο λογαριασμός διακανονισμού του μέλους διαθέτει επαρκή προς τούτο κεφάλαια.²² Κατόπιν τούτου, ο λογαριασμός διακανονισμού που τηρεί η τράπεζα-μέλος στην Κεντρική της Τράπεζα χρεοπιστώνεται ανάλογα μέσω των λογιστικών εγγραφών. Η Κεντρική Τράπεζα αποτελεί τον φορέα του διακανονισμού αλλά και της διαχείρισης των λογαριασμών διακανονισμού και ως εκ τούτου φέρει την ευθύνη για την εμφάνιση αλλά και διαχείριση όποιων κινδύνων τυχόν ανακύψουν από την διαδικασία διακανονισμού.^{23,24} Υπάρχουν, επίσης, τα συστήματα διακανονισμού σε ατομική βάση, όπου ο διακανονισμός λαμβάνει χώρα για κάθε πληρωμή χωριστά σε ένα ή περισσότερα χρονικά σημεία της ημέρας και όχι σε συνεχή χρόνο, σε αντίθεση με τα αμέσως παραπάνω (“gross settlement systems”)²⁵.

1.3. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα τα συστήματα πληρωμών που βρίσκονται σε λειτουργία είναι: α. το Διατραπεζικό Σύστημα ΔΙΑΣ Α.Ε., β. το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών, γ. το σύστημα πληρωμών TARGET2-GR και δ. το Σύστημα Άυλων Τίτλων. Τα τρία τελευταία συστήματα έχουν ιδρυθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος και έχουν τεθεί υπό την λειτουργία και διαχείριση αυτής. Στην τελευταία, εξάλλου, έχουν ανατεθεί σύμφωνα με το καταστατικό της, το οποίο έχει εναρμονιστεί με το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, τα εποπτικά καθήκοντα επί του ελληνικού τραπεζικού συστήματος αλλά και ο καθορισμός του νομικού-ρυθμιστικού πλαισίου αναφορικά με τα μέσα και τα συστήματα πληρωμών στην Ελλάδα με σκοπό να εξασφαλίζει την νομιμότητα και την ομαλή λειτουργία αυτών²⁶, με την επιφύλαξη βέβαια των διατάξεων που ισχύουν κάθε φορά στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών²⁷. Οι συμμετέχοντες δε στα εν λόγω συστήματα πληρωμών δεσμεύονται συμβατικά να σεβαστούν τους νόμους και τους κανονισμούς που διέπουν την λειτουργία τους αποδεχόμενοι τον καθοριστικό ρόλο της Τράπεζας της Ελλάδας²⁸.

1.3.1. ΔΙΑΣ. Α.Ε.

Όσον αφορά συγκεκριμένα το Διατραπεζικό Σύστημα ΔΙΑΣ Α.Ε., αυτό ιδρύθηκε με πρωτοβουλία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών στις 28 Ιουνίου 1989. Αποτελεί μία ανώνυμη εταιρεία, μέτοχοι της οποίας είναι πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένης και της Τράπεζας της Ελλάδος, και τα ΕΛΤΑ. Η ΔΙΑΣ έχει αναπτύξει και λειτουργεί το σύστημα πληρωμών ΔΙΑΣ μέσω του οποίου

²¹ Ως διακανονισμός νοείται η απαλλαγή του οφειλέτη από την υποχρέωση πληρωμής, η οποία επέρχεται μετά την μεταφορά της χρηματικής αξίας της οφειλής στον δικαιούχο αυτής.

²² Βλέπε σχετικά Φαρσαρότας (2009), σελ. 247.

²³ *Ibid*, σελ. 247.

²⁴ Ως κίνδυνος διακανονισμού νοείται η αδυναμία μίας τράπεζας που συμμετέχει σε ένα σύστημα να καλύψει τις οφειλές της προς την δικαιούχο συμμετέχουσα τράπεζα και η συνακόλουθη αδυναμία της δεύτερης να εισπράξει τις απαιτήσεις της.

²⁵ Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2011), σελ. 33.

²⁶ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 270.

²⁷ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/default.aspx>

²⁸ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 270.

πραγματοποιούνται ηλεκτρονικά η διακίνηση και εκκαθάριση²⁹ διατραπεζικών πληρωμών μικρής αξίας τόσο εντός της χώρας όσο και διασυνοριακά³⁰. Η ΔΙΑΣ αναπτύσσει υπηρεσίες πληρωμών, σε συνεργασία με τις τράπεζες, που απευθύνονται στο Δημόσιο, σε δημόσιους οργανισμούς και ιδιωτικές επιχειρήσεις, δηλαδή καταναλωτές-πελάτες λιανικής τραπεζικής, με στόχο τον εκσυγχρονισμό των πληρωμών και το όφελος της εθνικής οικονομίας. Συμπληρωματικά προς τα παραπάνω, η ΔΙΑΣ προσφέρει επιπλέον ορισμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες προς τα εμπλεκόμενα στις πληρωμές μέρη, όπως είναι ενδεικτικά: α. η ηλεκτρονική πληροφόρηση των συναλλασσόμενων μερών σχετικά με πληρωμές στις οποίες εμπλέκονται, β. η διαχείριση αμφισβητήσεων σχετικά με πληρωμές, οι οποίες ενδέχεται να τεθούν από τα εμπλεκόμενα στην πληρωμή μέρη, γ. η τεχνική διευκόλυνση των τραπεζών προκειμένου να καταστεί δυνατή η διασύνδεση με κέντρα εκκαθάρισης και διακανονισμού του εξωτερικού και δ. η τεχνική διευκόλυνση επιχειρήσεων και οργανισμών σε ό,τι αφορά τη διεκπεραίωση πληρωμών³¹. Επισημαίνεται δε, ότι το εν λόγω σύστημα πληρωμών έχει εναρμονιστεί με τις προδιαγραφές του SEPA προσφέροντας σε τράπεζες, οργανισμούς, επιχειρήσεις και καταναλωτές τα συγκριτικά οφέλη στις πληρωμές που απορρέουν από τη δημιουργία του SEPA. Η ΔΙΑΣ Α.Ε. έχει αναπτύξει και λειτουργεί τα παρακάτω επτά υποσυστήματα³².

1.3.1.1. Σύστημα DIASATM

Το εν λόγω σύστημα αποτελεί Διατραπεζικό Ηλεκτρονικό Σύστημα ATM που παρέχει τη δυνατότητα διασύνδεσης των αυτόματων δικτύων ATM των τραπεζών με σκοπό αυτές να εξυπηρετούν συναλλαγές πελατών τους, οι οποίες πραγματοποιούνται σε ATM είτε της ίδιας τράπεζας είτε άλλων τραπεζών μετεχουσών επίσης στο σύστημα. Τα οφέλη του συστήματος αυτού συνίστανται στη δυνατότητα ανάληψης χρημάτων από οποιαδήποτε τράπεζα, όλο το 24ωρο, σε οποιαδήποτε περιοχή της χώρας και μάλιστα χωρίς την αναμονή σε καταστήματα τραπεζών³³.

1.3.1.2. Σύστημα DIASCHEQUE

Το εν λόγω σύστημα αποτελεί Διατραπεζικό Ηλεκτρονικό Σύστημα Συμψηφισμού Επιταγών, το οποίο παρέχει την δυνατότητα τυποποίησης και αυτοματοποίησης των διαδικασιών διακίνησης και εκκαθάρισης των επιταγών, τις οποίες αγοράζουν οι τράπεζες και οι οποίες σύρονται σε βάρος λογαριασμών καταθέσεων τηρουμένων σε άλλες τράπεζες. Η μέθοδος λειτουργίας του συστήματος ονομάζεται “cheque transaction” και σύμφωνα με αυτή τα στοιχεία της επιταγής αποστέλλονται ηλεκτρονικά στις εκδότριες τράπεζες και το σώμα της επιταγής παραμένει στην τράπεζα που την αγόρασε. Τα οφέλη του συστήματος αυτού συνίστανται στη μείωση του λειτουργικού κόστους και του πιστωτικού κινδύνου από την έλλειψη φυσικής διακίνησης της επιταγής, τον αυθημερόν συμψηφισμό καθώς και την αυθημερόν χρέωση του λογαριασμού του εκδότη³⁴.

1.3.1.3. Σύστημα DIAS CREDIT TRANSFER

Το εν λόγω σύστημα εξυπηρετεί εντολές των πελατών των τραπεζών, καταναλωτών ή/και επιχειρήσεων, για την πληρωμή δικαιούχων με χρέωση του λογαριασμού του οφειλέτη και

²⁹ Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της ΔΙΑΣ Α.Ε. κατά το έτος 2014, εκκαθαρίστηκαν 178,49 εκ. συναλλαγές πληρωμών συνολικής αξίας 186 δις ευρώ μέσω της ΔΙΑΣ ΑΕ.

³⁰ Βλέπε σχετικά **Φαρσαρότας (2009)**, σελ. 251.

³¹ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της ΔΙΑΣ Α.Ε. διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://dias.com.gr/default.aspx?pid=125&mid=2>

³² Βλέπε σχετικά **Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005)**, σελ. 270-273 και **Φαρσαρότας (2009)**, σελ. 250-253.

³³ Βλέπε σχετικά **Ρεπούσης (c 2005)**, σελ. 96.

³⁴ *Ibid*, σελ. 95.

πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου ή είσπραξη του μεταφερόμενου ποσού σε μετρητά από το ταμείο. Η υπηρεσία παρέχει τη δυνατότητα διενέργειας τόσο μεμονωμένων όσο και μαζικών πληρωμών, όπως πληρωμές μισθών και συντάξεων του Δημοσίου Τομέα, πληρωμές φόρων του ελληνικού δημοσίου και πληρωμές ασφαλιστικών εισφορών. Στο πλαίσιο λειτουργίας εντός του SEPA, η ΔΙΑΣ ανέπτυξε και λειτουργεί το σχήμα μεταφοράς πιστώσεων του SEPA καθώς και πρόσθετες προαιρετικές υπηρεσίες (“Additional Optional Services” - AOS). Επίσης, κατ’ επιλογή του πελάτη, εξυπηρετεί μεταφορές πιστώσεων SEPA αλλά και non-SEPA, όπως είναι ένα προϊόν εμβάσματος εκτός των προδιαγραφών του SEPA το οποίο χρησιμοποιείται μόνο σε εγχώριες συναλλαγές. Σύμφωνα με τους υπ’ αριθμόν 260/2012 και 284/2014 Κανονισμούς, όλα τα υφιστάμενα εθνικά σχήματα μεταφορών πίστωσης και άμεσων χρεώσεων θα αντικατασταθούν από τις μεταφορές πίστωσης και τις άμεσες χρεώσεις SEPA, εντός των χρονικών ορίων που τίθενται από τις παραπάνω Οδηγίες.

Αναποκρινόμενη στις ευρωπαϊκές επιταγές, η ΔΙΑΣ έχει ήδη προσαρμόσει όλες τις πληρωμές μεταφορών πίστωσης εντολέων οργανισμών της υπηρεσίας DIAS Credit Transfer με τις αντίστοιχες απαιτήσεις και προδιαγραφές του SEPA, ενώ στο προσεχές χρονικό διάστημα θα συνεχιστεί η ένταξη των αντίστοιχων πληρωμών μεταφορών πίστωσης δικαιούχων οργανισμών. Επίσης, το σύστημα αυτό είναι συμβατό με τις διατάξεις για την καταπολέμηση χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Κανονισμός ΕΚ 1781/2006). Σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια του 2014, μέσω της ΔΙΑΣ εκκαθαρίστηκαν 144,98 εκ. εντολές μεταφορών πιστώσεων³⁵. Τα οφέλη του συστήματος αυτού σχετίζονται κυρίως με την ταχύτητα, την ασφάλεια, τη μείωση του λειτουργικού κόστους που επιτυγχάνεται μέσω του περιορισμού της κυκλοφορίας του μετρητού χρήματος και των τραπεζικών επιταγών καθώς και της ταυτόχρονης αύξησης της χρήσης του λογιστικού χρήματος³⁶.

Σημειωτέον δε, ότι τα αποτελέσματα των τριών ως άνω περιγραφόμενων συστημάτων διακανονίζονται σε ενοποιημένη βάση σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή της ημέρας από το σύστημα TARGET2-GR για το οποίο θα γίνει λόγος σε επόμενη ενότητα³⁷.

1.3.1.4. Σύστημα DIASPAY

Το εν λόγω σύστημα αποτελεί Διατραπεζικό Ηλεκτρονικό Σύστημα Πληρωμής Αποδοχών το οποίο διαχειρίζεται την διαδικασία πληρωμής κάθε είδους αποδοχών με αυτόματο τρόπο μέσω πίστωσης των τραπεζικών λογαριασμών των δικαιούχων. Μέσω αυτού εξυπηρετούνται μαζικές πληρωμές φορέων και επιχειρήσεων, όπως η πληρωμή μισθών, συντάξεων, μερισμάτων, επιδομάτων, κλπ. Οι συμβατικές σχέσεις μεταξύ του ελληνικού δημοσίου, των συμμετεχουσών στο σύστημα τραπεζών και του διαχειριστή του συστήματος (ΔΙΑΣ Α.Ε.) διέπονται από πολυμερή σύμβαση. Τα οφέλη του συστήματος αυτού συνίστανται στη μείωση του λειτουργικού κόστους και την αυτοματοποίηση των εργασιών, την άμεση πίστωση των λογαριασμών και την δυνατότητα άμεσης ανάληψης των χρημάτων –ολικής ή μερικής– από τα ATM των τραπεζών³⁸.

1.3.1.5. Σύστημα DIASPOS

Το εν λόγω σύστημα αποτελεί Διατραπεζικό Ηλεκτρονικό Σύστημα Πληρωμής Υποχρεώσεων με πιστωτικές κάρτες, το οποίο καθιστά δυνατή την διεκπεραίωση της πληρωμής των οικονομικών υποχρεώσεων των συναλλασσόμενων προς τις επιχειρήσεις για αγορά προϊόντων και υπηρεσιών ή

³⁵ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα ΔΙΑΣ Α.Ε. διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: http://www.dias.com.gr/Default2.aspx?pid=131&name=%u039c%u03b5%u03c4%u03b1%u03c6%u03bf%u03c1%u03ad%u03c2+%u03c0%u03af%u03c3%u03c4%u03c9%u03c3%u03b7%u03c2+*240113

³⁶ Βλέπε σχετικά Ρεπούσης (c 2005), σελ. 96.

³⁷ Βλέπε σχετικά Φαρσαρώτας (2009), σελ. 252

³⁸ Βλέπε σχετικά Ρεπούσης (c 2005), σελ. 95.

των φορολογουμένων προς το Ελληνικό Δημόσιο μέσω της χρήσης πιστωτικών ή χρεωστικών καρτών μέσω μηχανημάτων χρέωσης στο σημείο αγοράς (Point of Sale Debiting – POS) εγκατεστημένων στους χώρους συναλλαγής. Τα οφέλη του συστήματος αυτού συνίστανται αφενός μεν στην ασφάλεια και την ευκολία πληρωμής για τους χρήστες, αφετέρου δε στη μείωση του λειτουργικού κόστους και την αποφυγή της διαχείρισης μετρητών για τους φορείς³⁹.

1.3.1.6. Σύστημα DIASDEBIT

Το εν λόγω σύστημα αποτελεί Διατραπεζικό Ηλεκτρονικό Σύστημα Μαζικών Εισπράξεων, το οποίο δίνει την δυνατότητα πληρωμής οικονομικών υποχρεώσεων προς οργανισμούς, επιχειρήσεις και το Δημόσιο με αυτόματη χρέωση τραπεζικού λογαριασμού που τηρεί ο οφειλέτης και κατόπιν εξουσιοδότησής του προς την τράπεζα ή με την χρέωση της πιστωτικής του κάρτας. Αντίστροφα, δίνεται η δυνατότητα στους παραπάνω φορείς για μαζική είσπραξη των απαιτήσεών τους από τους πελάτες τους. Τα οφέλη του συστήματος αυτού συνίστανται αφενός μεν στην δυνατότητα ασφαλούς και ταχείας εξόφλησης οφειλών που παρέχεται στους καταναλωτές (όπως π.χ. η πληρωμή λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος, τηλεφώνου, ύδρευσης, κλπ.) αφετέρου δε στη μείωση εκ μέρους των οργανισμών του κόστους είσπραξης των απαιτήσεών τους, την τυποποίηση και τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών είσπραξης, την ταχύτητα εξυπηρέτησης των πελατών τους, τον αποτελεσματικότερο προγραμματισμό των εισπράξεων και την ορθολογικότερη διαχείριση των διαθεσίμων τους⁴⁰. Τα εργαλεία πληρωμών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο του συστήματος DIAS Debit είναι τόσο οι μεταφορές πιστώσεων όσο και οι άμεσες χρεώσεις ενώ οι συμβατικές σχέσεις μεταξύ του δικαιούχων των πληρωμών, των συμμετεχουσών στο σύστημα τραπεζών και του διαχειριστή του συστήματος διέπονται από πολυμερείς συμβάσεις.

1.3.1.7. Σύστημα DIAS-DRS

Το εν λόγω σύστημα αποτελεί Διατραπεζικό Σύστημα Ανάκτησης Εφεδρικών Μηχανογραφικών Υπηρεσιών (DIAS Disaster Recovery Services – DIAS-DRS), το οποίο διατίθεται από την ΔΙΑΣ Α.Ε. προς τις συνεργαζόμενες τράπεζες προκειμένου να αποκαθίσταται άμεσα η λειτουργία των κύριων μηχανογραφικών συστημάτων των εξυπηρετούμενων τραπεζών σε περίπτωση επέλευσης κάποιου έκτακτου καταστροφικού γεγονότος στο Μηχανογραφικό τους Κέντρο.

Τύπος Πληρωμών	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	(σε εκ.)	(σε εκ.)	(σε εκ.)	(σε εκ.)	(σε εκ.)	(σε εκ.)
Μεταφορές πιστώσεων	40,6	43,3	69,8	103,2	108,17	144,98
Άμεσες χρεώσεις	4	4,3	5	5,76	6,12	9,94
Επιταγές	14	12,1	10,1	7,83	5,98	4,42
Διατραπεζικές συναλλαγές σε ΑΤΜ	21,2	21,8	21,8	22,3	23,75	19,02
Πληρωμές με κάρτα	0,05	0,07	0,09	0,12	0,11	0,13
Σύνολο	79,85	81,57	106,8	139,21	144,13	178,49

Figure 1: Στοιχεία συναλλαγών πληρωμών που διενεργούνται μέσω του συστημάτων ΔΙΑΣ συνολικά από το έτος 2009 έως 2014.

³⁹ Βλέπε σχετικά Ρεπούσης (c 2005), σελ. 97.

⁴⁰ *Ibid*, σελ. 96.

[Πηγή: Δίας Α.Ε.⁴¹]

1.3.2. Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών (ΓΣΑ)

Αναφορικά με το ΓΣΑ, αυτό ιδρύθηκε το 1928 αμέσως μετά την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος, εδρεύει δε μάλιστα στο κεντρικό της κατάστημα. Αποτελεί ένα σύστημα πολυμερούς συμψηφισμού, το οποίο επεξεργάζεται και διακανονίζει επιταγές με φυσική μορφή ανεξαρτήτως ποσού σε ευρώ και σε συνάλλαγμα. Το ΓΣΑ υπάγεται στις διατάξεις του Ν.2789/2000, ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία 98/26/ΕΚ σχετικά με το αμετάκλητο του διακανονισμού στην ελληνική νομοθεσία. Τη γενική εποπτεία και διεύθυνση των εργασιών του ΓΣΑ ασκεί πενταμελές Συμβούλιο, στο οποίο προεδρεύει η Τράπεζα της Ελλάδος. Το ΓΣΑ αποτελείται αφενός μεν από το κεντρικό συμψηφιστικό γραφείο που εδρεύει στο Κεντρικό Κατάστημα της Τράπεζας της Ελλάδος αφετέρου δε από τα περιφερειακά συμψηφιστικά γραφεία τα οποία λειτουργούν σε Υποκαταστήματα και Πρακτορεία της Τράπεζας της Ελλάδος και υπάγονται στη δικαιοδοσία του κεντρικού συμψηφιστικού γραφείου.

Δικαίωμα συμμετοχής στο ΓΣΑ έχουν όλα τα νομίμως λειτουργούντα πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκαταστήματα στην Ελλάδα περιλαμβανομένης και της Τράπεζας της Ελλάδος. Δυνατή είναι, επίσης, η συμμετοχή υποκαταστημάτων αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν σε χώρες εκτός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, με την συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων⁴². Εν αντιθέσει με το σύστημα διακανονισμού επιταγών ΔΙΑΣ, στο ΓΣΑ τα σώματα των επιταγών παραδίδονται μετά το διακανονισμό από τις κομίστριες στις πληρώτριες τράπεζες. Ο διακανονισμός των αποτελεσμάτων της εκκαθάρισης των επιταγών του ΓΣΑ πραγματοποιείται την ίδια ημέρα μέσω του συστήματος πληρωμών TARGET2-GR.

1.3.3. Σύστημα Άυλων Τίτλων (ΣΑΤ)

Αναφορικά με το ΣΑΤ, αυτό υπόκειται στην διαχείριση της Τράπεζας της Ελλάδας σύμφωνα με το Ν. 2198/94 Κεφ. Β (ΦΕΚ 43/Α/22.3.94) όπως ισχύει. Μέσω του Συστήματος αυτού εκδίδονται, καταχωρίζονται και παρακολουθούνται άυλοι τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου καθώς και λοιπών φορέων βάσει των όρων ειδικών συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ των εκδοτών των τίτλων και της Τράπεζας της Ελλάδος, ενώ διενεργείται περαιτέρω η εκκαθάριση και ο διακανονισμός των συναλλαγών που έχουν αντικείμενο άυλους τίτλους καταχωρημένους σε λογαριασμούς φορέων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Ν. 2198/1994 (άρθρα 5 – 12). Οι συναλλαγές που καλύπτονται από το Σύστημα διακρίνονται στις εξής κατηγορίες⁴³: α. έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου, β. ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, γ. άλλους τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου, δ. τίτλους άλλων φορέων και ε. προϊόντα προθεσμιακών αγορών.

Το εν λόγω Σύστημα έχει εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα – «ΕΚΤ» ως σύστημα διακανονισμού μέσω του οποίου διενεργείται η σύσταση των εμπράγματων ασφαλειών που αφορούν τις πιστοδοτικές πράξεις του Ευρωσυστήματος σύμφωνα με το άρθρο 18 παρ. 1 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών – «ΕΣΚΤ⁴⁴» και της ΕΚΤ. Εξάλλου, προκειμένου να διεκπεραιωθούν οι πιστοδοτικές πράξεις του Ευρωσυστήματος, το ΣΑΤ προωθεί ορισμένες ενέργειες όπως είναι ο διακανονισμός των συναλλαγών που διενεργούνται στο

⁴¹ Πίνακας διαθέσιμος στην ιστοσελίδα της ΔΙΑΣ Α.Ε.: <http://dias.com.gr/default.aspx?mid=19&pid=151>

⁴² Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/clearingoffice.aspx>

⁴³ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 293.

⁴⁴ Το ΕΣΚΤ αποτελείται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες όλων των κρατών μελών της ΕΕ είτε αυτά έχουν υιοθετήσει το ευρώ είτε όχι.

πλαίσιο του Συστήματος Ανταποκριτριών Κεντρικών Τραπεζών του Ευρωσυστήματος (“Correspondent Central Banking Model”), καθώς και η σύναψη «ζεύξεων» (“links”) με άλλα συστήματα διακανονισμού που λειτουργούν στην ευρωζώνη. Οι διαδικασίες λειτουργίας του εν λόγω Συστήματος περιγράφονται λεπτομερώς στον Κανονισμό Λειτουργίας του.

Η συμμετοχή των φορέων στο εν λόγω Σύστημα κρίνεται και εγκρίνεται με Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Οι συμμετέχοντες φορείς τηρούν λογαριασμούς τίτλων στο Σύστημα και το εξουσιοδοτούν να προβαίνει στις απαραίτητες κινήσεις λογαριασμών (τρεχούμενων ή καταθέσεων) προκειμένου να διακανονιστούν οι συναλλαγές που διεξάγονται από τους φορείς τόσο για λογαριασμό των ίδιων όσο και για λογαριασμό των επενδυτών-πελατών τους⁴⁵. Δυνατότητα συμμετοχής στο σύστημα έχουν η Τράπεζα της Ελλάδος, το Υπουργείο Οικονομικών, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι χρηματιστηριακές εταιρείες, οι χρηματιστές-μέλη του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών και άλλοι φορείς με έδρα την Ελλάδα κατόπιν υποβολής σχετικής αίτησης στην Τράπεζα της Ελλάδος⁴⁶.

Ιδιαίτερης σημασίας χρήζει η μνεία ότι η Τράπεζα της Ελλάδος, ως Διαχειριστής του εν λόγω Συστήματος, από τις 22 Ιουνίου 2015 μετέχει στο Σύστημα TARGET2-Securities (“T2S”), το οποίο αποτελεί μία ενιαία πλατφόρμα διακανονισμού τίτλων και του οποίου την αρμοδιότητα διακυβέρνησης και λειτουργίας έχει το Ευρωσύστημα⁴⁷. Ο διακανονισμός αυτού του είδους των συναλλαγών διενεργείται σύμφωνα με όσα ορίζονται στον Κανονισμό Λειτουργίας του Συστήματος και σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν το καθεστώς λειτουργίας του T2S.

1.4. ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΠΡΟ SEPA – ΠΩΣ ΦΤΑΣΑΜΕ ΣΤΟΝ SEPA

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950 η δομή των χρηματοπιστωτικών συστημάτων ήταν σχεδιασμένη λεπτομερώς μεν αλλά σε εθνικό επίπεδο και ως εκ τούτου μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν ήταν ιδιαίτερα εμφανής ο ανταγωνισμός. Τα διαδεδομένα παραδοσιακά μέσα πληρωμής⁴⁸ ήταν η ιδιωτική επιταγή, η εντολή μεταφοράς από λογαριασμό σε λογαριασμό, τα αξιόγραφα, η πάγια εντολή για επαναλαμβανόμενες πληρωμές, το έμβασμα (τραπεζικό ή ταχυδρομικό) και η συναλλαγματική⁴⁹. Επισημαίνεται στο σημείο αυτό, ότι η χρήση των επιταγών ήταν κάποτε καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος καθώς και την διευκόλυνση και επιτάχυνση των χρηματικών συναλλαγών⁵⁰. Εν τούτοις, οι διαρθρωτικές μεταβολές στις κοινωνικές δομές και τα εισοδήματα, η ραγδαία τεχνολογική πρόοδος και η διαρκής τάση για ενοποίηση της παγκόσμιας αγοράς διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στην αναμόρφωση του κοινωνικο-οικονομικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνταν οι τράπεζες κατά τις επόμενες δεκαετίες.

Σταδιακά εμφανίστηκαν νέες επιχειρήσεις με ενεργό δράση στον τομέα των μέσων πληρωμής, την καταναλωτική πίστη, τα αμοιβαία κεφάλαια, τις ασφαλιστικές εργασίες, μη υποκείμενες στους

⁴⁵ *Ibid*, σελ. 293.

⁴⁶ *Ibid*, σελ. 294.

⁴⁷ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/bogs.aspx> και άρθρο στην εφημερίδα «Το Βήμα», δημοσιευμένο την 12^η Ιουνίου 2015, διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=712812>

⁴⁸ Για τα παραδοσιακά μέσα πληρωμής αναλυτικότερα βλέπε σχετικά Burkhardt T., Lohmann K. (1998), σελ. 204-212.

⁴⁹ Βλέπε σχετικά Κοκκομέλης (1995), σελ. 82.

⁵⁰ Βλέπε σχετικά Χρυσάνθης (1997), σελ. 121: «...Είναι χαρακτηριστικό ότι παλαιότερα στις αγγλοσαξωνικές χώρες το νομικό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό μιας επιχείρησης ως τραπεζικής ήταν το κατά πόσο δέχεται προς πληρωμή επιταγές εκδόσεως πελατών της με χρέωση των λογαριασμών τους.»

αντίστοιχους ρυθμιστικούς περιορισμούς που υπόκειντο τα παραδοσιακά πιστωτικά ιδρύματα, γεγονός που τις καθιστούσε εξαιρετικά ανταγωνιστικές προς αυτά. Εκτός των συγκριτικών πλεονεκτημάτων σε ρυθμιστικό επίπεδο, οι νέοι ανταγωνιστές βρέθηκαν ένα βήμα μπροστά διότι βάσισαν την στρατηγική τους στην προσφορά νέων προϊόντων προσφέροντας ολοένα ευρύτερες επιλογές χρηματοδότησης και αποταμίευσης. Οι νέες υπηρεσίες σχεδιάζονταν με έμφαση στην βελτίωση της ποιότητάς τους, της ταχύτητας παροχής τους θέτοντας ως γενικό γνώμονα τη μέγιστη δυνατή απόδοση ωφελειών για τον πελάτη/χρήστη.

Για τα εθνικά συστήματα πληρωμών, που εκτελούσαν πληρωμές κατεξοχήν σε μετρητό χρήμα, αρμόδια ήταν η κεντρική τράπεζα του κάθε κράτους, στην Ελλάδα εν προκειμένω η Τράπεζα της Ελλάδος. Παρά την εύρυθμη σε γενικές γραμμές λειτουργία των συστημάτων πληρωμών, αυτή είχε υψηλό κόστος και ήταν χρονοβόρα τόσο για τα πιστωτικά ιδρύματα όσο και για τους συναλλασσόμενους, ενείχε δε κινδύνους όπως π.χ. αυτόν της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Σημαντικό πλεονέκτημα αποτελούσε, παρόλα αυτά, το γεγονός ότι οι χρήστες ήταν εξοικειωμένοι με τον τρόπο λειτουργίας τους και αισθάνονταν ασφάλεια κατά τις συναλλαγές τους.

Κατά την δεκαετία του 1970 άρχισαν να χρησιμοποιούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα – επιλεκτικά στην αρχή και όχι με ομοιόμορφο τρόπο σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα και όλες τις αγορές- ηλεκτρονικά συστήματα πληρωμών που εκτελούσαν κυρίως τις ακόλουθες εργασίες⁵¹: α. την ανάληψη μετρητών από αυτόματες ταμειακές μηχανές («ATM»), β. τον αυτόματο διακανονισμό αγορών από τερματικά στα ταμεία πωλήσεων («EFT/POS»), γ. την απευθείας πίστωση λογαριασμού, δ. την διεκπεραίωση πληρωμών μέσω παγίων ή κατά περίπτωση εντολών, ε. την αυτόματη εξόφληση υποχρεώσεων από πιστωτικούς τίτλους και στ. την άμεση πρόσβαση σε σύστημα πληρωμών μέσω οικιακού τερματικού («home banking»)⁵². Έγινε ευρέως αποδεκτό δε ότι οι ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές («ΗΔΠ») δεν καθιερώνουν ένα αυτοτελές, νέο μέσο πληρωμής αλλά αποτελούν αποτέλεσμα της αποϋλοποίησης των τραπεζικών πληρωμών μέσω της υποκατάστασης των παραδοσιακών τεχνικών μεταβίβασης κεφαλαίων με σύγχρονα μέσα ηλεκτρονικής διεκπεραίωσης των υφιστάμενων μέσων πληρωμής⁵³. Η εγκυρότητα της εντολής και κατ' επέκταση της πληρωμής που στα παραδοσιακά μέσα πληρωμών εξασφαλίζεται με την γνησιότητα της υπογραφής του εντολέα, στα ηλεκτρονικά συστήματα πληρωμών αντικαθίσταται με την εισαγωγή και επαλήθευση ενός προσωπικού κωδικού αριθμού του εντολέα («personal identification number» - PIN). Παρά τις ανωτέρω εξελίξεις, το βασικό δομικό στοιχείο της βιομηχανίας πληρωμών λιανικής που συνίστατο στην χρήση μετρητών εμπορικής τράπεζας δεν μεταβλήθηκε⁵⁴.

Βασικό εννοιολογικό στοιχείο των ΗΔΠ αποτελεί το στοιχείο του συμψηφισμού των ανακυπτουσών απαιτήσεων από την διεκπεραίωση εντολών πληρωμής μεταξύ τραπεζών. Τα συμμετέχοντα μέλη ενός συστήματος πληρωμών προκειμένου να αποσβέσουν σχετικές απαιτήσεις τους μπορούν να συνάπτουν προς τούτο μεταξύ τους διμερείς συμφωνίες, δηλαδή να προβαίνουν σε συμψηφισμό «εκτός συστήματος», όπως χαρακτηριστικά συμβαίνει στο σύστημα SWIFT («Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication»). Σύστημα το οποίο παρέχει τη δυνατότητα συμψηφισμού όταν οι εντολές αφορούν πληρωμές σε δολάρια ΗΠΑ είναι το CHIPS

⁵¹ Για τις υπηρεσίες πληρωμών και την εμφάνιση των εναλλακτικών τρόπων πληρωμών χωρίς την χρήση μετρητών βλέπε σχετικά και Lewis M.K., Davis K.T. (1987), σελ. 158-177.

⁵² Βλέπε σχετικά Κοκκομέλης (1995), σελ. 69.

⁵³ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 247.

⁵⁴ Βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 130.

(“Clearing House Interbank Payment System”)⁵⁵ ⁵⁶. Οι εντολές πληρωμής δε διαβιβάζονται ηλεκτρονικά τόσο μεταξύ τραπεζών όσο και μεταξύ πελάτη και τράπεζας, περιγραφόμενες στην δεύτερη περίπτωση με τον διεθνώς αποδεκτό όρο FEDI (“Financial Electronic data Interchange”)⁵⁷.

Η διεθνής τραπεζική πρακτική έχει διακρίνει τις ακόλουθες κατηγορίες ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών⁵⁸:

α. πιστωτικές και χρεωστικές πληρωμές ανάλογα με τον αντίστοιχο τύπο εντολής,

β. εμπορικές και καταναλωτικές πληρωμές, ανάλογα με το αν πραγματοποιούνται αφενός μεν μεταξύ τραπεζών ή μεταξύ επιχειρήσεων (εμπορικές) αφετέρου δε μέσω της χρήσης πιστωτικών καρτών (καταναλωτικές) – βάσει δηλαδή του κριτηρίου της εμπορικής ή μη ιδιότητας των εμπλεκόμενων προσώπων,

γ. πληρωμές διακρινόμενες με κριτήριο τον τρόπο διεκπεραίωσής τους: ι) πληρωμές “intra-branch” όταν πραγματοποιούνται μέσω λογαριασμών τηρούμενων στο ίδιο υποκατάστημα της ίδιας τράπεζας, ιι) πληρωμές “inter-branch” όταν πραγματοποιούνται μέσω λογαριασμών τηρούμενων σε διαφορετικά υποκαταστήματα της ίδιας τράπεζας και ιιι) πληρωμές “inter-bank” όταν πραγματοποιούνται μέσω λογαριασμών τηρούμενων σε διαφορετικές τράπεζες –στις δύο πρώτες περιπτώσεις η διεκπεραίωση της εντολής αποτελεί εσωτερική υπόθεση της τράπεζας ενώ στην τρίτη απαιτείται συνεργασία μεταξύ των τραπεζών μέσω της δημιουργίας δικτύων επικοινωνίας⁵⁹,

δ. πληρωμές μέσω «ανοιχτών» και «κλειστών» συστημάτων⁶⁰, ανάλογα με το αν κάθε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει αδιακρίτως σε αυτά απλώς και μόνο υπό τον όρο ότι διαθέτει τα απαιτούμενα ηλεκτρονικά μέσα και αποδέχεται τους τεχνικούς ή συμβατικούς όρους του συστήματος ή μόνο με την προϋπόθεση ότι πληροί ορισμένα ειδικά κριτήρια⁶¹ όπως π.χ. πιστοληπτική ικανότητα ιδρύματος, επαγγελματικές δραστηριότητες κ.ά.,

ε. πληρωμές μέσω τηλεπικοινωνιακών δικτύων και συμψηφιστικών κέντρων,

στ. μεμονωμένες και διαρκείς εντολές ανάλογα με το αν πρόκειται για μία εξατομικευμένη ή περιοδικά επαναλαμβανόμενη εκτέλεση πληρωμής⁶² και

ζ. εντολές έγγραφες και αποϋλοποιημένες ανάλογα με την χρήση έγγραφων ή ηλεκτρονικών μέσων κατά την εκτέλεση μιας πληρωμής.

Η καθιέρωση μηχανημάτων αυτόματης συναλλαγής για την διεκπεραίωση διατραπεζικών πληρωμών απέβη σύντομα επωφελής και για τα πιστωτικά ιδρύματα και για τους πελάτες αυτών. Συγκεκριμένα⁶³, τα μεν πρώτα ήταν σε θέση να παρέχουν καλύτερη εξυπηρέτηση στους πελάτες

⁵⁵ Το σύστημα CHIPS λειτουργεί στη Νέα Υόρκη και υπολογίζεται ότι εκτελεί το 90% του συνόλου των διεθνών διατραπεζικών πληρωμών σε δολάρια ΗΠΑ.

⁵⁶ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρώτας (2005), σελ. 248.

⁵⁷ Ibid, σελ. 248.

⁵⁸ Βλέπε σχετικά Χρυσάνθης (1997), σελ. 114-123.

⁵⁹ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρώτας (2005), σελ. 252.

⁶⁰ «Ανοιχτό σύστημα» αποτελεί το προαναφερθέν σύστημα SWIFT, όπου η εντολή πληρωμής διαβιβάζεται μέσω κοινών τηλεπικοινωνιακών γραμμών. «Κλειστό σύστημα», αντίθετα, αποτελεί το προαναφερθέν σύστημα CHIPS, όπου η διαβίβαση των εντολών πληρωμής γίνεται μέσω ειδικών τηλεπικοινωνιακών γραμμών και ειδικών κωδικοποιημένων μηνυμάτων.

⁶¹ Βλέπε σχετικά Χρυσάνθης (1997), σελ. 116-117.

⁶² Ibid, σελ. 121.

⁶³ Βλέπε σχετικά Βελέντζας (1998), σελ. 339.

τους καθώς οι προσφερόμενες υπηρεσίες τους ήταν πλέον προσβάσιμες οπουδήποτε και οποτεδήποτε. Επίσης, αποσυμφορήθηκαν οι συναλλαγές στις θυρίδες των καταστημάτων γεγονός που καθιστούσε το προσωπικό των τραπεζών αποδοτικότερο και συνέβαλε και στην εξοικονόμηση κόστους⁶⁴. Τα βελτιωμένα εκσυγχρονισμένα συστήματα πληρωμών παρείχαν κίνητρο στους υφιστάμενους πελάτες των τραπεζών να παραμείνουν σε αυτές, ενώ ταυτόχρονα προσέλκυαν και νέους πελάτες. Οι δε πελάτες, απολάμβαναν ταχύτερες και βελτιωμένες ποιοτικά υπηρεσίες πληρωμών, είχαν ευκολότερη πρόσβαση στην άντληση χρήσιμων πληροφοριών αναφορικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες, όπως ήταν λόγου χάρι η εξυπηρέτηση δανείων, οι ασφαλιστικές εργασίες ή οι τραπεζικές και χρηματοοικονομικές συμβουλές και απολάμβαναν μεγαλύτερη ασφάλεια δεδομένου ότι δεν ήταν πλέον υποχρεωμένοι να φέρουν μαζί τους μετρητό χρήμα.

Όσον αφορά συγκεκριμένα την ασφάλεια που παρείχαν οι ηλεκτρονικές συναλλαγές, αυτή δεν συνίσταται μόνο στον περιορισμό του κινδύνου που συνεπαγόταν η κατοχή μεγάλων ποσών σε μετρητό χρήμα⁶⁵, αλλά και στα μέτρα ασφαλείας που ήταν υποχρεωμένες να λαμβάνουν οι τράπεζες προκειμένου να συμβαδίζουν με τις διεθνώς εφαρμοζόμενες πρακτικές αναφορικά με την ασφάλεια διεξαγωγής των ηλεκτρονικών συναλλαγών, όπως είναι λόγου χάρι η καθιέρωση της συμπλήρωσης πάντοτε ενός κωδικού αριθμού εισόδου και ενός κωδικού αριθμού ασφαλείας⁶⁶. Εκτός από τις τράπεζες, ο κάθε συναλλασσόμενος στην ηλεκτρονική τραπεζική όφειλε να ακολουθεί ορισμένες συμβουλές προκειμένου να ελαχιστοποιεί τις πιθανότητες πρόσβασης τρίτων σε τραπεζικά στοιχεία και λογαριασμούς του, όπως είναι λόγου χάρι η απόκρυψη του προσωπικού του αριθμού πρόσβασης ή ασφαλείας (PIN) σε τρίτους⁶⁷.

Σχετική είναι η Οδηγία 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας στην εσωτερική αγορά, ιδίως δε του ηλεκτρονικού εμπορίου στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»)⁶⁸, σύμφωνα με την οποία κάθε κράτος-μέλος οφείλει να μεριμνά για την τήρηση των ισχυουσών εθνικών του διατάξεων ως προς την παροχή των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας από φορέα εγκατεστημένο στο έδαφός του, ενώ ταυτόχρονα τα κράτη μέλη δεν μπορούν να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών και της πληροφορίας που προέρχονται από άλλο κράτος-μέλος⁶⁹. Παρέκκλιση είναι δυνατή όταν το επιβάλλουν λόγοι δημόσιας τάξης, δημόσιας υγείας, δημόσιας ασφαλείας ή προστασίας του καταναλωτή (περιλαμβανομένου και του επενδυτή)⁷⁰.

Οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες που παρέχονταν κατά κύριο λόγο συνοψίζονται στις εξής:⁷¹

α. πληρωμές διάφορων λογαριασμών, όπως κοινής ωφελείας (Δ.Ε.Η., Ο.Τ.Ε., κλπ), κινητής τηλεφωνίας, πληρωμές εισφορών σε ασφαλιστικά ταμεία (Ι.Κ.Α., Τ.Ε.Β.Ε., κλπ), πληρωμή

⁶⁴ Βλέπε σχετικά Lewis M.K., Davis K.T. (1987), σελ. 159 και 169-172.

⁶⁵ Για τους κινδύνους και τα κόστη που συνδέονται με τα συστήματα πληρωμών αναλυτικότερα βλέπε και *Ibid*, σελ. 172-177.

⁶⁶ Βλέπε σχετικά Ρεπούσης (c 2005), σελ. 120.

⁶⁷ *Ibid*, σελ. 120.

⁶⁸ Η εν λόγω Οδηγία είναι διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0031:EL:HTML>

⁶⁹ Βλέπε σχετικά Οδηγία 2000/31/EK, άρθρο 3 παρ. 2.

⁷⁰ *Ibid*, άρθρο 3 παρ. 4^α.

⁷¹ Βλέπε σχετικά Ρεπούσης (c 2005), σελ. 122.

οφειλών πιστωτικών καρτών και δόσεων δανείων, πληρωμή οφειλών σε δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες (Φ.Π.Α.), αποστολή και λήψη εμβασμάτων εντός και εκτός Ελλάδας,

β. η παρακολούθηση επιταγών με τη δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής αίτησης για έκδοση βιβλιαρίου, ανάκληση επιταγής, πληρωμή επιταγής με την μεταφορά κεφαλαίων από έναν λογαριασμό σε άλλον και η παρακολούθηση κινήσεων λογαριασμών,

γ. η διαχείριση διαθεσίμων και η διεκπεραίωση χρηματιστηριακών συναλλαγών με την δυνατότητα διαβίβασης εντολών αγοράς και πώλησης μετοχών, η αγοραπωλησία αμοιβαίων κεφαλαίων, ομολόγων και παράγωγων προϊόντων με χρέωση ή πίστωση τραπεζικού λογαριασμού,

δ. πάσης φύσεως πληροφόρηση, όπως αυτή σχετικά με το ύψος επιτοκίων τις μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και υποβολή αιτήσεων, και

ε. ηλεκτρονική διεκπεραίωση πληρωμών μισθοδοσίας με μεταφορά κεφαλαίων από λογαριασμούς της εταιρείας στους λογαριασμούς του προσωπικού.

Ο εκσυγχρονισμός, λοιπόν, των συστημάτων πληρωμών που σταδιακά επιτεύχθηκε με την υποκατάσταση των χειρόγραφων διαδικασιών από αυτοματοποιημένες δεν επιφυλάσσει μόνο οφέλη στους χρήστες και τους φορείς παροχής αυτών, αλλά παρουσιάζει και ορισμένα μειονεκτήματα, ενίοτε δε εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους. Ζήτημα υψίστης σημασίας αποτελεί η ασφάλεια των συστημάτων πληρωμών δεδομένης της εκτεταμένης –σχεδόν αποκλειστικής- χρήσης ηλεκτρονικών μέσων και δικτύων κατά την μεταφορά κεφαλαίων. Η εμπιστοσύνη του κοινού για την ασφάλεια και την αξιοπιστία των συναλλαγών μπορεί να διασφαλιστεί μόνο μέσω της άριστης συντήρησης και λειτουργίας των εν λόγω συστημάτων έτσι ώστε αφενός μεν αυτά να είναι σε θέση να διεκπεραιώνουν επιτυχώς μεγάλο όγκο συναλλαγών, αφετέρου δε να αποκλειστεί ή τουλάχιστον να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα διακοπών, διαρροών, εισόδου τρίτων σε αυτά, παραποίησης ή υποκλοπής προσωπικών στοιχείων⁷².

Εξάλλου, η καθιέρωση της ηλεκτρονικής διεκπεραίωσης διατραπεζικών πληρωμών επέφερε όλο και μεγαλύτερη αύξηση του όγκου των τραπεζικών συναλλαγών και κατ' επέκταση επέτεινε και διεύρυνε τους νομικούς κινδύνους που σχετίζονται με τις ανάλογες τραπεζικές δραστηριότητες⁷³. Τέτοιους κινδύνους αποτελούν αυτοί που σχετίζονται με την πιστοδοτική ικανότητα των τραπεζών, με την πιθανότητα εμφιλοχώρησης σφάλματος σε κάποιο από τα στάδια διαβίβασης της εντολής και διεκπεραίωσης της πληρωμής, με την πλαστογραφία ή την απάτη, με την τεχνική κατάρρευση κάποιου συστήματος ΗΔΠ. Δεδομένων τούτων, αναφέρεται ο προβληματισμός εάν και κατά πόσο θα ήταν δυνατή η διαμόρφωση ενός κανονιστικού πλαισίου για επαρκή και αποδοτική κατανομή των παραπάνω κινδύνων⁷⁴. Ωστόσο, τα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά δεν περιορίζονται στον παραπάνω προβληματισμό αλλά επεκτείνονται και στις έννομες σχέσεις μεταξύ οφειλέτη και δανειστή, στις έννομες σχέσεις μεταξύ των διαμεσολαβουσών τραπεζών και του αρχικού εντολέα ή του τελικού δικαιούχου της πληρωμής και στην έννομη σχέση μεταξύ των ίδιων των μεσολαβουσών τραπεζών⁷⁵.

Ένα δεύτερο ζήτημα αποτελούσε η ανομοιόμορφη εξέλιξη αφενός μεν στην εγκατάσταση και αποδοχή των νέων, εκσυγχρονισμένων συστημάτων πληρωμών αφετέρου δε στην αποδοτική λειτουργία τους. Έτσι, ανάλογα με την διαμόρφωση του κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος που επικρατούσε σε κάθε χώρα, την πολιτική και το ρυθμιστικό πλαίσιο των τραπεζών κάθε χώρας διαμορφώθηκε και ο βαθμός αποδοχής των εν λόγω συστημάτων αλλά και

⁷² Βλέπε σχετικά Κοκκομέλης (1995), σελ. 89-90.

⁷³ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 255.

⁷⁴ Ibid, σελ. 255.

⁷⁵ Ibid, σελ. 255.

οι οροί παροχής των αντίστοιχων υπηρεσιών από τα πιστωτικά ιδρύματα, όπως λόγω χάρη η τιμολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών⁷⁶. Σημαντικές διαφοροποιήσεις παρουσιάζονταν και στα διάφορα έξοδα λειτουργίας που επέφερε η εγκατάσταση των νέων συστημάτων πληρωμών και βάρυναν πρωτίστως τα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία προκειμένου να περιορίσουν τα ανακύπτοντα λειτουργικά κόστη κατέφυγαν στην υιοθέτηση διατραπεζικών συστημάτων πληρωμών, στα οποία κάθε τράπεζα συμμετείχε ανάλογα με τις ανάγκες της και την πολιτική της⁷⁷. Τέτοια συστήματα υιοθετήθηκαν στη Δανία, το Βέλγιο, την Πορτογαλία, την Ελβετία, την Γαλλία και την Ισπανία.

1.5. ΕΝΙΑΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ (SEPA) – ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τον Ιούνιο του 2002 θεσπίστηκε το EPC ως το συντονιστικό όργανο λήψης αποφάσεων της ευρωπαϊκής τραπεζικής κοινότητας σε σχέση με τις πληρωμές. Το καλοκαίρι του 2004 ενέκρινε μάλιστα το Καταστατικό του και τη νέα του δομή ως νομικού προσώπου υπό το Βελγικό δίκαιο, διαθέτοντας δικούς του πόρους και προσωπικό⁷⁸. Είναι μία διεθνής, μη κερδοσκοπική ένωση αποτελούμενη από εμπορικές, αποταμιευτικές και συνεταιριστικές Τράπεζες, εθνικές και πανευρωπαϊκές Ενώσεις Τραπεζών (περιλαμβανομένης και της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, στο εξής «ΕΕΤ»), ενώ Κεντρική Τράπεζα (στο εξής «ΕΚΤ»), το “Society for Worldwide Interbank Financial ιδιότητα παρατηρητή έχουν η Ευρωπαϊκή Telecommunication” (στο εξής SWIFT⁷⁹) και η “Euro Banking Association” (στο εξής EBA).

Σκοπός του EPC είναι η ανάπτυξη ενός πανευρωπαϊκού συστήματος πληρωμών που θα προωθή την εκτέλεση ασφαλών, αξιόπιστων, εύχρηστων, οικονομικά ισόρροπων και βιώσιμων πληρωμών, οι οποίες θα ανταποκρίνονται τόσο στις ανάγκες των χρηστών των υπηρεσιών πληρωμών όσο και στους στόχους της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας εντός μιας ενοποιημένης Ευρωπαϊκής Οικονομίας⁸⁰. Το EPC αποτελεί έναν από τους τρεις σημαντικούς πυλώνες του SEPA, καθώς έχει αναλάβει τον σχεδιασμό των υπηρεσιών πληρωμών που καλύπτονται από τον SEPA, όπως και την παρακολούθηση της υλοποίησης και της μετάπτωσης στον SEPA. Οι βασικές αρχές του EPC είναι οι εξής⁸¹:

- α. λήψη των πολιτικών αποφάσεων για τον ευρωπαϊκό τραπεζικό κλάδο αναφορικά με τις πληρωμές,
- β. η διαμόρφωση ενός συμμετοχικού μοντέλου αποτελούμενου από όλους τους βασικούς παίκτες της αγοράς πληρωμών εκπροσωπούμενων δίκαια,
- γ. η εκπροσώπηση τραπεζών όλων των κρατών μελών της ΕΕ χωρίς παρέκκλιση αλλά και των κρατών του ΕΟΧ και
- δ. η στρατηγική κατεύθυνση κατά την διαμόρφωση των τεχνικών προτύπων που αφορούν τις πληρωμές μικρής αξίας σε ευρώ.

⁷⁶ Βλέπε σχετικά Κοκκομέλης (1995), σελ. 91.

⁷⁷ *Ibid*, σελ.93.

⁷⁸ Βλέπε σχετικά Στεφάνου, Γκόρτσος (2005), σελ. 110.

⁷⁹ Το SWIFT ιδρύθηκε το 1973 και αποτελεί μη κερδοσκοπικό οργανισμό, στον οποίο συμμετέχουν τραπεζικά ιδρύματα, συμψηφιστικά κέντρα και χρηματοπιστηριακές εταιρείες από διάφορες χώρες με σκοπό την διεκπεραίωση ηλεκτρονικών διατραπεζικών μεταφορών κεφαλαίων. Αποτελεί το πιο διαδεδομένο σύστημα ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών τόσο στην Ελλάδα όσο και την Ευρώπη συνολικά.

⁸⁰ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα EPC, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/about-epc/the-european-payments-council/>

⁸¹ Βλέπε σχετικά Στεφάνου, Γκόρτσος (2005), σελ. 111.

Ήδη από τον Μάιο του 2002 εκφράστηκε από σύσσωμη την ευρωπαϊκή τραπεζική κοινότητα το όραμα να εγκαθιδρυθεί ένας ενιαίος χώρος όπου όλες οι πληρωμές θα αντιμετωπίζονται ως εγχώριες, ενώ τον Σεπτέμβριο του 2004 το EPC επιβεβαίωσε τον στόχο του για την μετατροπή της ευρωζώνης σε έναν ολοκληρωμένο χώρο εγχώριων πληρωμών. Κατόπιν αυτού, τον Δεκέμβριο 2004 η Ολομέλεια του EPC κατήρτισε έναν Οδηγό Δράσης για την χρονική περίοδο 2004-2010, ο οποίος θα αποτελούσε το όχημα για την πραγματοποίηση του ως άνω στόχου με πρωτοβουλίες της αγοράς⁸². Η πρωτοβουλία του SEPA στηρίζεται εκτός από τον ως άνω πυλώνα και στους εξής δύο:

- α. την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία έχει αναλάβει την καθοδήγηση της εναρμόνισης σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και
- β. την ΕΚΤ, το Διοικητικό Συμβούλιο της οποίας έχει καθορίσει τους στόχους εναρμόνισης και τα χρονοδιαγράμματα υλοποίησης του SEPA.

Ο SEPA αποτελεί έναν ενιαίο χώρο πληρωμών, εντός του οποίου οι καταναλωτές, οι εταιρείες και οι λοιποί οικονομικοί παράγοντες θα μπορούν να διενεργούν και να δέχονται εγχώριες και διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ με τα ίδια βασικά χαρακτηριστικά, τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις σε 34 ευρωπαϊκές χώρες⁸³ (οι 28 χώρες της Ε.Ε. –περιλαμβανομένης και της Ελλάδας, η Ισλανδία, η Νορβηγία, το Λιχτενστάιν, η Ελβετία, το Σαν Μαρίνο και το Μονακό). Κρίνεται, ως εκ τούτου, ως η πιο φιλόδοξη πρωτοβουλία στην ευρωπαϊκή αγορά πληρωμών μετά την εισαγωγή του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος⁸⁴.

Συστατικά χαρακτηριστικά του SEPA αποτελούν το ενιαίο νόμισμα, μία ενιαία δέσμη μέσων πληρωμών σε ευρώ αποτελούμενη από τις μεταφορές πιστώσεων, τις άμεσες χρεώσεις και τις πληρωμές με κάρτα, η εγκαθίδρυση αποτελεσματικών υποδομών για την επεξεργασία πληρωμών σε ευρώ, η καθιέρωση κοινών τεχνικών προτύπων, κοινών επιχειρηματικών πρακτικών, μιας εναρμονισμένης νομικής βάσης και η παροχή ολοένα εξελισσόμενων υπηρεσιών με επίκεντρο τον πελάτη/χρήστη των υπηρεσιών αυτών. Σκοπούς του SEPA αποτελούν η ενίσχυση του ευρώ και η δημιουργία μιας ενοποιημένης, ανταγωνιστικής και καινοτόμου αγοράς πληρωμών μικρής αξίας στον ευρωπαϊκό χώρο, όπου θα παρέχεται υψηλότερο επίπεδο υπηρεσιών, πιο αποτελεσματικά προϊόντα και φθηνότερες εναλλακτικές λύσεις για τη διενέργεια πληρωμών με οφέλη τόσο για τους πελάτες των πιστωτικών ιδρυμάτων όσο και για τους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που τίθενται με τον παραπάνω σχεδιασμό απαιτείται η ουσιαστική αλληλεπίδραση των εξής φορέων-οντοτήτων: του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου, των πελατών των τραπεζών -και ιδίως των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη ζώνη του ευρώ-, των καταναλωτών, των δημόσιων οργανισμών και των δημόσιων αρχών. Ο ευρωπαϊκός τραπεζικός κλάδος είναι υπεύθυνος για την αναδιάρθρωση των συστημάτων πληρωμών της ζώνης του ευρώ, δηλαδή την κατάρτιση μέσω του EPC των αναγκαίων προγραμμάτων για την υλοποίηση της ενοποιημένης αγοράς με την οικοδόμηση των Συστημάτων SEPA για μεταφορές πιστώσεων, άμεσες χρεώσεις και πληρωμές με κάρτα. Οι δραστηριοποιούμενες στη ζώνη του ευρώ επιχειρήσεις, που υπολογίζονται σε πάνω από 20 εκατομμύρια⁸⁵, συμμετέχουν στην διαδικασία μείωσης των παρεμβάσεων με μη μηχανικά μέσα κατά την εκτέλεση πληρωμών με απώτερο σκοπό την πλήρη αυτοματοποίηση των συναλλαγών και την συνακόλουθη μείωση του κόστους τους. Η

⁸² *Ibid*, σελ. 109.

⁸³ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα Τράπεζας της Ελλάδος, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/SEPA/default.aspx>

⁸⁴ Βλέπε σχετικά Παναγιωτίδης (2010), σελ. 16.

⁸⁵ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: http://ec.europa.eu/finance/payments/sepa/index_en.htm

δημόσια διοίκηση και οι καταναλωτές –οι οποίοι υπολογίζονται σε πάνω από 500 εκατομμύρια⁸⁶- θα είναι οι χρήστες των νέων μέσων πληρωμών του SEPA, οπότε η αποδοχή αυτών εκ μέρους τους και η συνεργασία για την ανάπτυξή τους κρίνεται ζωτικής σημασίας. Στη μετάπτωση στα νέα εργαλεία πληρωμών του SEPA και την σταδιακή αντικατάσταση των αντίστοιχων εθνικών εργαλείων αναπόσπαστους κρίκους αποτελούν το Ευρωσύστημα⁸⁷, η ΕΚΤ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι εθνικές αρχές των κρατών της ΕΕ.

1.5.1. SEPA μεταφορά πίστωσης (“Credit Transfer Scheme” - SCT)⁸⁸

Ως μεταφορά πίστωσης⁸⁹ (“Credit Transfer”) νοείται η μεταφορά κεφαλαίων από λογαριασμό που τηρείται σε τράπεζα ή σε άλλο φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών, σε λογαριασμό τηρούμενο στην ίδια ή άλλη τράπεζα. Προϋπόθεση για την μεταφορά αποτελεί η χορήγηση «εντολής» από τον πληρωτή στην τράπεζά του προκειμένου να χρεωθεί ο λογαριασμός του και να πιστωθεί ανάλογα ο λογαριασμός του δικαιούχου. Η υιοθέτηση του συστήματος μεταφοράς πίστωσης στα πλαίσια του SEPA για πληρωμές σε ευρώ πραγματοποιήθηκε την 28^η Ιανουαρίου 2008 από τράπεζες εγκατεστημένες σε 32 ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Όσον αφορά τις καλυπτόμενες από το νέο σύστημα μεταφορές πίστωσης, επισημαίνεται ότι αυτές πρέπει να είναι εκφρασμένες σε ευρώ. Υπάρχει δυνατότητα μεταφοράς χρηματικών ποσών σε άλλο νόμισμα κατόπιν της συναλλαγματικής μετατροπής τους σε ευρώ και πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου σε ευρώ, εφόσον έχει προηγηθεί ειδική συμφωνία του πληρωτή με την τράπεζά του. Επιπλέον, οι εν λόγω μεταφορές μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσω λογαριασμών που τηρούνται σε τράπεζες ή άλλους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών, όπως είναι τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ καθώς και στην Ισλανδία, τη Νορβηγία, το Λιχτενστάιν, την Ελβετία και το Μονακό⁹⁰ και που έχουν προσχωρήσει στο εν λόγω σύστημα.

⁸⁶ *Ibid*, http://ec.europa.eu/finance/payments/sepa/index_en.htm

⁸⁷ Το Ευρωσύστημα αποτελείται από την ΕΚΤ και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ. Το Ευρωσύστημα και το ΕΣΚΤ θα εξακολουθήσουν να συνυπάρχουν όσο υφίστανται κράτη μέλη της ΕΕ που δεν ανήκουν στη ζώνη του ευρώ.

⁸⁸ Βλέπε σχετικά, αντί άλλων, Παναγιωτίδη (2010), σελ. 23-33.

⁸⁹ Η μεταφορά πίστωσης διαφέρει από το έμβασμα κατά το ότι στην τελευταία περίπτωση η μεταφορά κεφαλαίων πραγματοποιείται με την προσκόμιση μετρητών από τον πληρωτή, τα οποία είτε πιστώνονται στον λογαριασμό του δικαιούχου είτε τα παραλαμβάνει ο ίδιος ο δικαιούχος σε μετρητά.

⁹⁰ Για τα μέλη αναλυτικά, βλέπε σχετικά ΕPC (2015) στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/epc-list-of-sepa-scheme-countries/epc409-09-epc-list-of-sepa-scheme-countries-v21-june-2015pdf/>

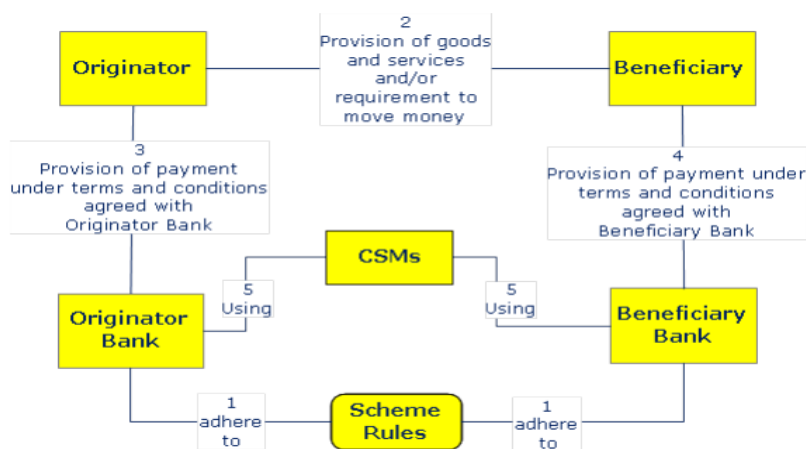

Figure 2: Απεικόνιση των συμβατικών σχέσεων και της διαδραστικότητας που αναπτύσσονται στα πλαίσια του συστήματος μεταφοράς πίστωσης SEPA

[Πηγή: SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook⁹¹]

CSMs = Compliant Clearing and Settlement Mechanisms

Χαρακτηριστικό του συστήματος μεταφοράς πίστωσης SEPA αποτελεί η αποκλειστική χρήση των κωδικών IBAN⁹² (“International Bank Account number”) και BIC⁹³ (“Bank Identifier Code”) για την αναγνώριση λογαριασμού δικαιούχου και τράπεζας κατά τις μεταφορές πίστωσης. Παρατηρείται στο σημείο αυτό ότι πριν την καθιέρωση του SEPA οι κωδικοί αυτοί χρησιμοποιούνταν μόνο στην εκτέλεση διασυνοριακών πληρωμών, ενώ πλέον χρησιμοποιούνται και στις εγχώριες. Στόχος της καθιέρωσης των ως άνω κωδικών είναι η αυτοματοποίηση της επεξεργασίας των συναλλαγών, η οποία με την σειρά της έχει ως αποτέλεσμα την ταχύτερη, ασφαλέστερη και ορθότερη διεκπεραίωση αυτών. Τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά του συστήματος SEPA για τις μεταφορές πιστώσεων συνοψίζονται στα εξής:

- α. εγγυημένος και κατά το δυνατόν συντεταγμένος χρόνος εκτέλεσης των μεταφορών,
- β. διεκπεραίωση τόσο των μεμονωμένων όσο και των μαζικών πληρωμών (όπως π.χ. μισθοδοσίες, συντάξεις, επιδόματα),
- γ. πλήρης μεταφορά του ποσού της εντολής μεταφοράς πίστωσης, με χρέωση που καθορίζεται από την κάθε τράπεζα ανάλογα με την τιμολογιακή της πολιτική,
- δ. δυνατότητα συνοδευτικών μηνυμάτων σε κάθε SEPA μεταφορά πίστωσης,
- ε. αυτοματοποίηση απορρίψεων και επιστροφών SEPA μεταφορών πιστώσεων,
- στ. δυνατότητα κωδικού αναγνώρισης πληρωτή και

⁹¹ Βλέπε σχετικά **SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook (2015)**, σελ. 19.

⁹² Το πρότυπο IBAN αποτελεί πρότυπο διεθνούς συμφωνίας το οποίο δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τραπεζικών Προτύπων (ECBS) και από τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO) και στόχο έχει την αυτοματοποίηση στην επεξεργασία των διασυνοριακών μεταφορών κεφαλαίων. Με αυτόν τον κωδικό αναγνωρίζεται ο λογαριασμός του δικαιούχου.

⁹³ Ο κωδικός BIC αποτελεί διεύθυνση SWIFT η οποία αποδίδεται σε μία τράπεζα για την τυποποίηση των πληρωμών της. Προσδιορίζει την χώρα, το όνομα και σε ορισμένες περιπτώσεις και το υποκατάστημα της κάθε τράπεζας.

ζ. υποχρεωτική χρήση πρότυπων μηνυμάτων ISO για τις τράπεζες.

Τα οφέλη που προσφέρει το σύστημα μεταφοράς πιστώσεων SEPA τόσο στους πελάτες όσο και στις τράπεζες συνίστανται σε αυτά τα επιμέρους χαρακτηριστικά του συστήματος και στοχεύουν στην αυτοματοποίηση των συναλλαγών, την εξοικονόμηση κόστους και την αποδοτικότερη διενέργεια των συναλλαγών. Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι σύμφωνα με την ΕΚΤ, στην Ελλάδα την 30^η Απριλίου 2013 οι πράξεις μεταφοράς πιστώσεων στα πλαίσια του SEPA ανήλθαν σε ποσοστό 92.4% επί του συνόλου των πράξεων μεταφοράς πιστώσεων, σε αντιδιαστολή με τον αντίστοιχο μέσο όρο στην ευρωζώνη, ο οποίος την ίδια χρονική περίοδο ανερχόταν σε ποσοστό 38.2%, σημειώνοντας η Ελλάδα την τέταρτη καλύτερη επίδοση στην μετάβαση στο καθεστώς μεταφοράς πιστώσεων SEPA στην ευρωζώνη⁹⁴.

Όσον αφορά τους κανόνες που τυγχάνουν εφαρμογής στο εν λόγω σύστημα, το EPC αποφάσισε να θέσει ένα ενιαίο πλαίσιο κανόνων, πρακτικών και προτύπων για όλους τους μετέχοντες στο σύστημα το οποίο θα ανανεώνεται ενσωματώνοντας τις αντίστοιχες ανάγκες μεταβολών στην αγορά και τις νέες εξελίξεις στα τεχνικά πρότυπα που αναπτύσσονται από φορείς διεθνών προτύπων όπως είναι ο ISO. Το ενιαίο βιβλίο κανόνων για το πλαίσιο μεταφοράς πιστώσεων SEPA (SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook) αποτελεί την πρωταρχική πηγή για τον καθορισμό των κανόνων και υποχρεώσεων που διέπουν το πλαίσιο, παρέχει στα εμπλεκόμενα μέρη, όπως είναι οι συμμετέχοντες, οι μηχανισμοί εκκαθάρισης και διακανονισμού και οι τεχνολογικοί φορείς παροχής, τις απαραίτητες πληροφορίες για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων ανάπτυξης και λειτουργίας. Η τελευταία έκδοση του ενιαίου βιβλίου κανόνων για το πλαίσιο μεταφοράς πιστώσεων SEPA (SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook) επανεξετάστηκε και εγκρίθηκε τελικά 3 Απριλίου 2015⁹⁵, η οποία θα είναι σε εφαρμογή μέχρι τον Νοέμβριο 2015 και κατόπιν θα τεθεί σε εφαρμογή η ακόμη νεότερη έκδοσή του⁹⁶.

1.5.2. SEPA άμεση χρέωση (“Direct Debit Scheme” - SDD)⁹⁷

Ως άμεση χρέωση (Direct Debit) νοείται η υπηρεσία πληρωμής με την οποία ο δικαιούχος δίνει εντολή να χρεωθεί ο λογαριασμός του πληρωτή, ενώ έχει μεσολαβήσει συναίνεση εκ μέρους του πληρωτή προς την τράπεζα του δικαιούχου ή προς τον ίδιο με ταυτόχρονη εντολή του προς την τράπεζα να χρεώνει τον λογαριασμό του. Η άμεση χρέωση (όπως βέβαια και η μεταφορά πίστωσης) μπορεί να είναι είτε μεμονωμένη είτε επαναλαμβανόμενη, οπότε στην δεύτερη περίπτωση πρόκειται για πάγια εντολή άμεσης χρέωσης. Η υιοθέτηση του συστήματος άμεσης χρέωσης στα πλαίσια του SEPA πραγματοποιήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 2009 από τράπεζες εγκατεστημένες σε 25 ευρωπαϊκές χώρες μεταξύ των οποίων και στην Ελλάδα, σύμφωνα με τους κανόνες του Βασικού Συστήματος SEPA Άμεσων Χρεώσεων (“Core SEPA Direct Debit Scheme”).

⁹⁴ Για την υλοποίηση του συστήματος SEPA στην Ελλάδα, βλέπε σχετικά **Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2013)**, σελ. 7 στον ακόλουθο σύνδεσμο: [http://www.hba.gr/main/sepa/Final%20draft-SEPA%20Implementation%20and%20Migration%20Plan%20in%20Greece%20_e1%20_20_05_13%20%20\(1\).pdf](http://www.hba.gr/main/sepa/Final%20draft-SEPA%20Implementation%20and%20Migration%20Plan%20in%20Greece%20_e1%20_20_05_13%20%20(1).pdf)

⁹⁵ Βλέπε σχετικά **EPC (2015)**, “*Sepa Credit Transfer Scheme Rulebook Version 7.2*” διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/sepa-credit-transfer-rulebook-version-72/epc125-05-sct-rb-v72-approvedpdf/>

⁹⁶ Βλέπε σχετικά **EPC (2015)**, “*Sepa Credit Transfer Scheme Rulebook Version 8.1*” διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/sepa-credit-transfer-rulebook-version-81/epc125-05-sct-rb-v81-approvedpdf/>

⁹⁷ Βλέπε σχετικά αντί άλλων **Παναγιωτίδη (2010)**, σελ. 39-50

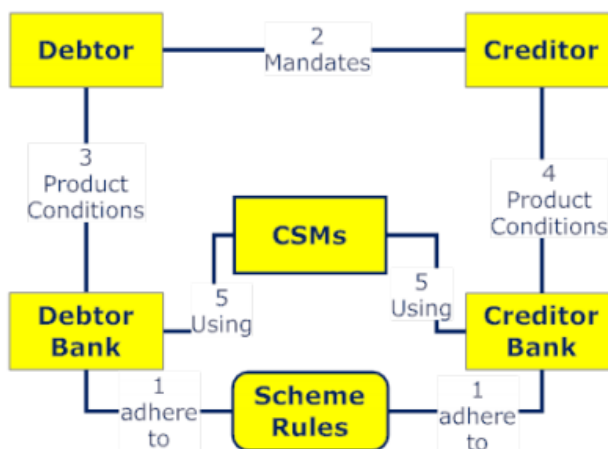

Figure 3: Σχηματική απεικόνιση των συμβατικών σχέσεων και της διαδραστικότητας που αναπτύσσονται στα πλαίσια του συστήματος άμεσων χρεώσεων SEPA

[Πηγή: Sepa Direct Debit Scheme Rulebook⁹⁸]

Το Βασικό Σύστημα SEPA Άμεσων Χρεώσεων αφορά άμεσες χρεώσεις, μεμονωμένες ή επαναλαμβανόμενες, εκφρασμένες σε ευρώ. Υπάρχει δυνατότητα μεταφοράς ποσών σε άλλο νόμισμα με προϋπόθεση την προηγούμενη συναλλαγματική μετατροπή τους σε ευρώ και πίστωσης του λογαριασμού του δικαιούχου σε ευρώ κατόπιν σχετικής συμφωνίας του πληρωτή με την τράπεζά του. Επιπλέον, ο πληρωτής θα πρέπει να φέρει την ιδιότητα «καταναλωτή υπηρεσιών πληρωμών», δηλαδή θα πρέπει να είναι φυσικό πρόσωπο που δεν ενεργεί υπό επαγγελματική ιδιότητα όσον αφορά την συγκεκριμένη πληρωμή. Το πλαίσιο SEPA για τις άμεσες χρεώσεις προϋποθέτει λογαριασμούς που τηρούνται σε τράπεζες ή άλλους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών (όπως είναι τα ιδρύματα πληρωμών) που λειτουργούν στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ καθώς και στην Ισλανδία, τη Νορβηγία, το Λιχτενστάιν, την Ελβετία και το Μονακό⁹⁹ και που έχουν προσχωρήσει στο εν λόγω σύστημα.

Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του συστήματος αυτού, αυτά συνοψίζονται στα εξής:

- α. έντυπη ή ηλεκτρονική εντολή χρέωσης εκ μέρους του πληρωτή με την οποία εξουσιοδοτεί αφενός μεν τον δικαιούχο να εισπράξει την πληρωμή και αφετέρου την τράπεζα να χρεώσει τον λογαριασμό του,
- β. αποκλειστική χρήση των κωδικών IBAN και BIC για τις συναλλαγές στο πλαίσιο αυτό,
- γ. προσδιορισμός κάθε δικαιούχου μέσω ενός κωδικού αναγνώρισης, με τον οποίο ελέγχεται κάθε εντολή άμεσης χρέωσης και η συνακόλουθη επεξεργασία ή απόρριψη της,
- δ. συγκεκριμένο πλαίσιο για τον χρόνο εκτέλεσης της εντολής άμεσης χρέωσης,
- ε. δυνατότητα στα δύο μέρη της συναλλαγής πρόβλεψης ακριβούς ημερομηνίας (καταληκτικής) για την χρέωση του λογαριασμού του πληρωτή,
- στ. δικαίωμα του πληρωτή να ζητήσει την επιστροφή χρηματικών ποσών μετά την χρέωση του λογαριασμού του και ειδικά σε περιπτώσεις μη εγκεκριμένων συναλλαγών άμεσης χρέωσης, και

⁹⁸ Βλέπε σχετικά **EPC (2015)**, “Sepa Direct Debit Scheme Rulebook Version 8.1”, σελ. 18

⁹⁹ Για τα μέλη αναλυτικά, βλέπε σχετικά **EPC (2015)** στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/epc-list-of-sepa-scheme-countries/epc409-09-epc-list-of-sepa-scheme-countries-v21-june-2015pdf/>

ζ. υποχρεωτική χρήση προτύπων μηνυμάτων ISO για τις τράπεζες.

Τα οφέλη που απορρέουν από το εν λόγω σύστημα γίνονται εύκολα αντιληπτά δεδομένων των παραπάνω χαρακτηριστικών. Βασικότερο πλεονέκτημα του συστήματος άμεσων χρεώσεων SEPA αποτελεί η εξίσωση των όρων με τους οποίους εισπράττονται οι οφειλές σε εγχώριο και διασυνοριακό επίπεδο αλλά και η περαιτέρω αυτοματοποίηση της διαχείρισης αυτών ακόμη και στην περίπτωση απορρίψεων και επιστροφών των εν λόγω εντολών πληρωμής, η οποία συμβάλλει στην ασφάλεια της εκτέλεσης των πληρωμών. Στα σημαντικά πλεονεκτήματα συγκαταλέγονται, επίσης, η ταχύτητα και η απλούστευση της διαδικασίας τόσο της χρέωσης όσο και της επιστροφής χρημάτων. Τέλος, ο προκαθορισμός του χρονικού διαστήματος εντός του οποίου θα πρέπει να υποχρεωτικά να ολοκληρώνεται μία πληρωμή αυξάνει το επίπεδο παροχής της.

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με την ΕΚΤ, την 30^η Απριλίου 2013 οι άμεσες χρεώσεις που πραγματοποιούνταν στα πλαίσια του SEPA στην Ελλάδα ανήλθαν σε ποσοστό 92,1% επί του συνόλου των πραγματοποιούμενων άμεσων χρεώσεων σε αντιδιαστολή με τον αντίστοιχο μέσο όρο στην ευρωζώνη, ο οποίος την ίδια χρονική περίοδο ανερχόταν σε ποσοστό 2.3%¹⁰⁰. Εντούτοις, επισημαίνεται, επίσης, ότι στην Ελλάδα οι άμεσες χρεώσεις παρουσιάζουν μικρότερο όγκο και αξία συναλλαγών σε σύγκριση με τις μεταφορές πίστωσης¹⁰¹. Όπως στο σύστημα μεταφοράς πιστώσεων, έτσι και στο σύστημα άμεσων χρεώσεων SEPA το EPC έχει διαμορφώσει το αντίστοιχο Ενιαίο Βιβλίο Κανόνων (“Sepa Core Direct Debit Scheme Rulebook”), η τελευταία έκδοση του οποίου έχει εγκριθεί και θα τεθεί σε εφαρμογή το Νοέμβριο 2015¹⁰².

Εκτός από το βασικό σύστημα άμεσων χρεώσεων SEPA, από τις 2 Νοεμβρίου 2009 έχει διαμορφωθεί επίσης το σύστημα SEPA άμεσων χρεώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (“Business-to-Business SEPA Direct Debit Scheme”), στο οποίο προσχώρησαν τράπεζες εγκατεστημένες σε 20 ευρωπαϊκές χώρες συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Το σύστημα αυτό παρέχει συγκεκριμένα προϊόντα και υπηρεσίες άμεσης χρέωσης, τα οποία επιτρέπουν την εκτέλεση άμεσων χρεώσεων σε επιχειρηματικούς πελάτες στα πλαίσια των εμπορικών τους συναλλαγών. Σε αντιδιαστολή με το βασικό σύστημα, εν προκειμένω ο πληρωτής καθώς και ο δικαιούχος θα πρέπει να φέρουν την ιδιότητα της «επιχείρησης», δηλαδή θα πρέπει να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ενεργεί με επαγγελματική ιδιότητα όσον αφορά την συγκεκριμένη πληρωμή και όχι ως «καταναλωτής» σύμφωνα με το Ν. 3862/2010. Εκτός αυτού, στο συγκεκριμένο σύστημα ο πληρωτής δεν δικαιούται επιστροφή χρημάτων για εγκεκριμένες συναλλαγές άμεσης χρέωσης, ενώ το σχετικό δικαίωμα δεν παύει να ισχύει όταν πρόκειται για μη εγκεκριμένες συναλλαγές. Τούτων δοθέντων, οι τράπεζες έχουν την υποχρέωση να ελέγχουν την αντιστοιχία οφειλής και εντολής προκειμένου να προβαίνουν σε εγκεκριμένες εισπράξεις. Διαφορές στα δύο συστήματα σημειώνονται και ως προς τον χρόνο εκτέλεσης των εντολών άμεσης χρέωσης και στον χρόνο επιστροφής εντολής πληρωμής.

1.5.3. Πλαίσιο SEPA για κάρτες (“SEPA Card Framework” – SCF¹⁰³)

¹⁰⁰ Για την υλοποίηση του συστήματος SEPA στην Ελλάδα βλέπε σχετικά **Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2013)**, σελ. 7 στον ακόλουθο σύνδεσμο: [http://www.hba.gr/main/sepa/Final%20draft-SEPA%20Implementation%20and%20Migration%20Plan%20in%20Greece%20_el%20_20_05_13%20%20\(1\).pdf](http://www.hba.gr/main/sepa/Final%20draft-SEPA%20Implementation%20and%20Migration%20Plan%20in%20Greece%20_el%20_20_05_13%20%20(1).pdf)

¹⁰¹ *Ibid*, σελ. 8

¹⁰² Για το πλήρες κείμενο, βλέπε σχετικά **EPC (2015)**, “Sepa Core Direct Debit Scheme Rulebook”, διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/sepa-direct-debit-core-rulebook-version-81/epc016-06-core-sdd-rb-v81-approvedpdf/>

¹⁰³ Βλέπε σχετικά αντί άλλων **Παναγιωτίδη (2010)**, σελ. 57-65

Το πλαίσιο SEPA για τις κάρτες διαφοροποιείται από τα δύο ως άνω συστήματα, διότι το EPC δεν προέβη στην διαμόρφωση ενός νέου, κοινού συστήματος για τις κάρτες αλλά συνέταξε ένα πλαίσιο αρχών με τις οποίες θα έπρεπε να συμμορφωθούν οι τράπεζες, εκδότριες και αποδέκτριες, προκειμένου να παρέχονται ίδιοι όροι στην εκτέλεση πληρωμών μέσω καρτών σε διασυνοριακό και εθνικό επίπεδο. Η δικαιολογητική βάση αυτής της διαφοροποίησης είναι ότι και πριν από το πλαίσιο SEPA υπήρχαν ήδη διάφορα είδη καρτών, όπως χρεωστικές, πιστωτικές ή ανάληψης μετρητών, αλλά και διάφορα συστήματα καρτών τόσο διεθνή, όπως τα συστήματα Visa, MasterCard, όσο και εγχώρια, όπως συνέβαινε στην Γαλλία, στην Γερμανία, το Βέλγιο και αλλού (στην Ελλάδα δεν υπήρχε εγχώριο σύστημα καρτών).

Έτσι, το πλαίσιο για τις κάρτες του SEPA¹⁰⁴ αποσκοπεί στην οικοδόμηση ενός περιβάλλοντος στο οποίο κανένας τεχνικός, νομικός ή εμπορικός φραγμός δεν θα αποτρέπει τους χρήστες και τις τράπεζες από την επιλογή πληρωμών και προϊόντων καρτών συμβατών με το πλαίσιο του SEPA για τις κάρτες. Το εν λόγω πλαίσιο αναπτύχθηκε κατά τα έτη 2004-2005 ενώ τελευταία αναθεώρησή του πραγματοποιήθηκε το 2009 προκειμένου να ενσωματωθούν σε αυτό συμπληρωματικές θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΚΤ. Τα βασικά χαρακτηριστικά του συνοψίζονται στα εξής:

α. το πλαίσιο αφορά κάρτες γενικού σκοπού, δηλαδή χρεωστικές ή πιστωτικές κάρτες που πραγματοποιούν πληρωμές σε περισσότερες από μία επιχειρήσεις καθώς και ανάληψη μετρητών από ATM,

β. οι κάρτες αυτές θα πρέπει να έχουν εκδοθεί από τράπεζα ή άλλο φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών που είναι εγκατεστημένοι σε μία από τις χώρες που συμμετέχουν στον SEPA και φέρουν σήμα συστήματος καρτών που έχει συμμορφωθεί με τις αρχές του πλαισίου,

γ. οι συναλλαγές πρέπει να είναι εκφρασμένες σε ευρώ¹⁰⁵, και

δ. οι κάρτες που συμμορφώνονται με το πλαίσιο SEPA θα πρέπει να μπορούν να γίνονται αποδεκτές από τερματικά ATM και POS σε όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες του SEPA χωρίς να καθίσταται υποχρεωτική η δυνατότητα χρήσης μίας κάρτας SEPA σε όλες τις χώρες που έχουν προσχωρήσει στον SEPA.

Τα συστήματα καρτών, τόσο τα διεθνή όσο και τα εγχώρια, στο πλαίσιο της συμμόρφωσης τους με τις αντίστοιχες απαιτήσεις που θέτει ο SEPA υποχρεούνται:

α. να θέτουν διαφανή και χωρίς διακρίσεις κριτήρια προσχώρησης σε αυτά,

β. να παρέχουν ενιαία πανευρωπαϊκή άδεια στα μέλη τους,

γ. να συνάπτουν αυτοδύναμα συμβόλαια προσχώρησης στο σύστημα για εκδότες ή και αποδέκτες συναλλαγών καρτών,

δ. να θέτουν σαφή όρια στην διοίκηση του συστήματος από την διαδικασία επεξεργασίας των συναλλαγών, και

ε. να διαμορφώνουν διαφανή τιμολογιακή πολιτική χωρίς διακρίσεις μεταξύ εγχώριων και διασυνοριακών συναλλαγών.

¹⁰⁴ Για το πλήρες κείμενο βλέπε σχετικά **EPC (2009)**, “SEPA Cards Framework Version 2.1”, διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/other-documents/sepa-cards-framework-v-21/cards-scf-006-09-v-2-1pdf/>

¹⁰⁵ Υπάρχουν και κάρτες που έχουν εκδοθεί από τράπεζες κράτους με νόμισμα διαφορετικό του ευρώ, οι οποίες παρέχουν, παρόλα αυτά, την δυνατότητα στον χρήστη να πραγματοποιεί συναλλαγές σε ευρώ.

Εκτός από το SEPA Cards Framework, το οποίο επισημαίνεται ότι αποτελούσε έγγραφο πολιτικής και όχι ενιαίο βιβλίο κανόνων, το 2008 το EPC ανέπτυξε ένα πρόγραμμα τυποποίησης (“Sepa Cards Standardization” – SCS Volume), το οποίο έθετε τις ελάχιστες απαιτήσεις που θα έπρεπε να πληρούν όλα τα συστήματα καρτών που συμμορφώνονται με το SEPA Cards Framework αποβλέποντας στην οικοδόμηση μιας πανευρωπαϊκής αγοράς καρτών γενικού σκοπού. Τελευταία επικαιροποίηση του εν λόγω προγράμματος πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο 2015¹⁰⁶.

1.6. ΝΟΜΙΚΗ ΒΑΣΗ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ SEPA

Η εγκαθίδρυση ενός ενιαίου χώρου πληρωμών προαπαιτεί εκ των πραγμάτων τη θεσμική θεμελίωση της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων και της κατάργησης των εμποδίων στην εκτέλεση διασυνοριακών πληρωμών¹⁰⁷. Η θεμελίωση αυτή εξασφαλίστηκε με το πρωτογενές δίκαιο της ευρωπαϊκής ένωσης και συγκεκριμένα με το άρθρο 63 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 56 ΣΕΚ¹⁰⁸) σύμφωνα με το οποίο «...απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών-μελών και μεταξύ κρατών-μελών και τρίτων χωρών» καθώς και «...απαγορεύονται όλοι οι περιορισμοί στις πληρωμές μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών». Επί τη βάση αυτών των διατάξεων, το Συμβούλιο σε συνεργασία με την Επιτροπή αλλά και την οικονομική και κοινωνική επιτροπή εκδίδουν κανονισμούς, οδηγίες, συστάσεις και αποφάσεις σχετικά με την προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών για την υλοποίηση του στόχου της εγκαθίδρυσης της ενιαίας εσωτερικής αγοράς¹⁰⁹.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σημαντική πρωτοβουλία στον τομέα των πληρωμών αποτέλεσε η έκδοση της Οδηγίας 2007/64/EK του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, την τροποποίηση των Οδηγιών 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK και 2006/48/EK και την κατάργηση της Οδηγίας 97/5/EK» (“Payment Service Directive” – PSD). Με την εν λόγω Οδηγία επιχειρείται η διαμόρφωση ενός νέου, ενιαίου κοινοτικού νομικού πλαισίου για τις υπηρεσίες πληρωμών το οποίο λαμβάνει υπόψη τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για να καταστεί εφικτή η παροχή υπηρεσιών πληρωμών στα πλαίσια του SEPA δεδομένων μάλιστα των μέχρι τότε υφιστάμενων κατακερματισμένων εθνικών πλαισίων για τις πληρωμές. Επίσης, απαριθμούνται οι φορείς που μπορούν νόμιμα να παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών εντός της ΕΕ και προβλέπεται για πρώτη φορά μία νέα κατηγορία φορέων, τα «ιδρύματα πληρωμών», για τα οποία ισχύει διαφορετικό νομικό καθεστώς από τα πιστωτικά ιδρύματα με σημαντικές διαφοροποιήσεις στην αδειοδότηση και την άσκηση δραστηριότητας. Τέλος, προβλέπονται κανόνες διαφάνειας και υποχρεώσεις ενημέρωσης εκ μέρους των φορέων παροχής υπηρεσιών πληρωμών σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες και καθορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των χρηστών και των φορέων παροχής των υπηρεσιών πληρωμών, με γνώμονα την εξασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού και την διεύρυνση των παρεχόμενων επιλογών στους καταναλωτές¹¹⁰.

¹⁰⁶ Για την τελευταία έκδοση βλέπε σχετικά EPC (2015), “Sepa Cards Standardisation (SCS) “VOLUME”, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/book-1-general-sepa-cards-standardisation-volume-version-705/epc020-08-book-1-general-scs-volume-v705pdf/>

¹⁰⁷ Βλέπε σχετικά αντί άλλων Στεφάνου, Γκόρτσος (2005), σελ. 98.

¹⁰⁸ Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής κοινότητας.

¹⁰⁹ Βλέπε σχετικά ΣΛΕΕ, άρθρα 114, 115, 26.

¹¹⁰ Βλέπε σχετικά Παναγιωτίδης (2010), σελ. 71-72.

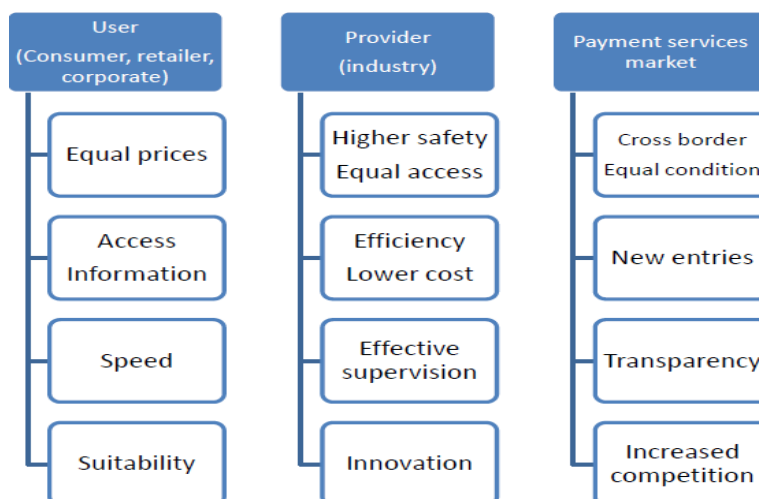

Figure 4: Σχηματική απεικόνιση των ωφελειών που θα παρείχε ο SEPA στην αγορά από την σκοπιά τριών διαφορετικών μερών.

[Πηγή: IFF, London Economics και PaySys, 2013]

Για την εφαρμογή της Οδηγίας ακολουθήθηκε η προσέγγιση της «πλήρους εναρμόνισης», αλλά ταυτόχρονα αφέθηκε στα κράτη μέλη ένα ευρύ φάσμα επιλογών κατά την υλοποίησή της, το οποίο δικαιολογείται από τα ειδικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν οι διάφορες εγχώριες αγορές¹¹¹. Συνολικά, η οδηγία για τις υπηρεσίες πληρωμών συνέβαλε καθοριστικά στην ενοποίηση της αγοράς πληρωμών μικρών ποσών. Ωστόσο, οι πιο σημαντικοί τομείς αυτής της αγοράς, όπως οι πληρωμές με κάρτα και τα νέα μέσα πληρωμών όπως οι πληρωμές μέσω διαδικτύου και κινητών συσκευών, εξακολουθούν συχνά να είναι κατακεραματισμένοι ανάλογα με τα επιμέρους εθνικά καθεστάτα, καθιστώντας δύσκολη την προσφορά στους χρήστες μίας ακόμη ευρύτερης ποικιλίας καινοτόμων και εύχρηστων προϊόντων και υπηρεσιών. Η εναρμόνιση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των φορέων παροχής υπηρεσιών πληρωμών που επιτεύχθηκε με την εν λόγω οδηγία διευκόλυνε την παροχή ομοιόμορφων υπηρεσιών πληρωμών σε όλη την ΕΕ και συνέβαλε στη μείωση του κόστους της νομικής συμμόρφωσης και παραγωγής¹¹²¹¹³.

Τον Ιούλιο του 2013 προτάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η αναθεώρηση της ως άνω Οδηγίας με σκοπό την βελτίωση της προστασίας των καταναλωτών, την προώθηση της καινοτομίας και την βελτίωση της ασφάλειας των υπηρεσιών πληρωμών. Η νέα πρόταση Οδηγίας (PSD II) έγινε τελικά δεκτή από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 8 Οκτωβρίου 2015 και στο προσεχές διάστημα αναμένεται να υιοθετηθεί επίσημα από το Συμβούλιο και κατόπιν να δημοσιευθεί στην επίσημη εφημερίδα της ΕΕ¹¹⁴. Οι κυριότερες αλλαγές που περιλαμβάνονται στη νέα Οδηγία είναι οι εξής:

¹¹¹ Για την εφαρμογή της Οδηγίας και την έννοια της «πλήρους εναρμόνισης» αναλυτικότερα βλέπε σχετικά **Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013)**, COM (2013) 549 final, σελ. 3.

¹¹² *Ibid*, σελ. 9-10.

¹¹³ Για μία αναλυτική παρουσίαση της εφαρμογής της Οδηγίας 2007/64/EK βλέπε σχετικά **Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013)**, COM (2013) 549 final, και **iff, London Economics και PaySys (2013)**, Contract MARKT/2011/120/H3/ST/OP Final report.

¹¹⁴ Βλέπε σχετικά **Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015)**, δελτίο τύπου διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5792_en.htm?locale=en

α. η πρόβλεψη αυστηρών απαιτήσεων ασφαλείας για την έναρξη και επεξεργασία των ηλεκτρονικών πληρωμών και την προστασία των οικονομικών στοιχείων των καταναλωτών,

β. το άνοιγμα της αγοράς πληρωμών της ΕΕ για τις επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες πληρωμών σε καταναλωτές ή επιχειρήσεις βάσει της πρόσβασης σε πληροφορίες σχετικά με τον λογαριασμό πληρωμών,

γ. η διεύρυνση των δικαιωμάτων των καταναλωτών συμπεριλαμβανομένου του περιορισμού της ευθύνης για μη εξουσιοδοτημένες πληρωμές με την εισαγωγή ανεπιφύλακτου δικαιώματος επιστροφής για άμεσες χρεώσεις σε ευρώ, και

δ. η απαγόρευση επιπλέον επιβαρύνσεων (π.χ. αναφορικά με το δικαίωμα πληρωμής με κάρτα) είτε το μέσο πληρωμής χρησιμοποιείται σε καταστήματα είτε χρησιμοποιείται ηλεκτρονικά.

Σημαντική πρωτοβουλία μετά την καθιέρωση του SEPA στον ευρωπαϊκό χώρο και σε σύμπλευση με την Οδηγία 2007/64/ΕΚ αποτέλεσε και ο Κανονισμός 924/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για τις διασυνοριακές πληρωμές στην Κοινότητα και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2560/2001». Βασική αρχή του Κανονισμού είναι ότι οι χρεώσεις για συναλλαγές που επιβάλλονται από κάθε φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών στην ΕΕ πρέπει να είναι οι ίδιες για πληρωμές ίδιας αξίας ανεξάρτητα από το εάν οι πληρωμές είναι εθνικές ή διασυνοριακές. Εν τούτοις, η «αρχή της ενιαίας τιμολόγησης» που καθιερώθηκε δεν επιβάλλει συγκεκριμένη τιμολογιακή πολιτική στον εκάστοτε φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών αλλά εξομοίωση των επιβαρύνσεων που επιβάλλονται στον πληρωτή ή τον δικαιούχο για την εκτέλεση μίας διασυνοριακής πληρωμής με τις επιβαρύνσεις για αντίστοιχη εγχώρια πληρωμή¹¹⁵.

Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού εκτείνεται σε όλες τις ηλεκτρονικές συναλλαγές, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών πίστωσης, των άμεσων χρεώσεων, των αναλήψεων μετρητών, των πληρωμών μέσω χρεωστικών και πιστωτικών καρτών και των εμβασμάτων χρημάτων. Ο εν λόγω κανονισμός αλλά και ο καταργηθείς με αυτόν κανονισμός επέφεραν σημαντική μείωση στις χρεώσεις που επιβάλλονται στους καταναλωτές για τις παρεχόμενες υπηρεσίες πληρωμών¹¹⁶, όπως και στις χρεώσεις για διασυνοριακές αναλήψεις από ΑΤΜ σε ευρώ, οι οποίες μειώθηκαν στα αντίστοιχα εθνικά επίπεδα¹¹⁷. Ενώ μέχρι τότε οι πληρωμές προκειμένου να χαρακτηρίζονται ως «μικρής αξίας» έπρεπε έχουν ανώτατο όριο τις 50.000 ευρώ, βασική διαφοροποίηση του νέου κανονισμού ήταν η κατάργηση αυτού του ορίου, η οποία αποτέλεσε μια σημαντικότερη εξέλιξη για την ευρωπαϊκή ενοποίηση της αγοράς πληρωμών μικρών ποσών¹¹⁸.

Ο Κανονισμός (ΕΚ) 924/2009 τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό (ΕΕ) 260/2012 Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την καθιέρωση τεχνικών απαιτήσεων και επιχειρηματικών κανόνων για τις μεταφορές πίστωσης και τις άμεσες χρεώσεις σε ευρώ και με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 924/2009», όπου καθορίζονται και οι προθεσμίες για τη μετάβαση στα καινούργια μέσα πληρωμών του SEPA. Η προθεσμία για τη ζώνη του ευρώ είναι η 1η Φεβρουαρίου 2014 ενώ για τα κράτη-μέλη που δεν είναι στη ζώνη του ευρώ, η 31η Οκτωβρίου

¹¹⁵ Βλέπε σχετικά Παναγιωτίδης (2010), σελ. 86.

¹¹⁶ Το 2001 οι χρεώσεις για μεταφορά πίστωσης ύψους 100 ευρώ ανέρχονταν κατά ευρωπαϊκό μέσο όρο σε 23,60 Ευρώ, ενώ το 2005 για το ίδιο ποσό σε 2,46 ευρώ. Σύμφωνα με δεδομένα του 2012, οι χρεώσεις για μεταφορές ύψους 100 ευρώ μειώθηκαν σε έως και 0,50 ευρώ κατά μέσο όρο στον χώρο του ευρώ για ηλεκτρονικές μεταφορές. Αναλυτικότερα, βλέπε σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), COM (2013) 549 final, σελ. 10, 11.

¹¹⁷ Ibid, σελ. 10-11.

¹¹⁸ Για μία αναλυτική παρουσίαση της εφαρμογής του Κανονισμού 924/2009 βλέπε σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), COM (2013) 549 final, και iff, London Economics και PaySys (2013), Contract MARKET/2011/120/H3/ST/OP Final report.

2016. Εντός του χρονοδιαγράμματος αυτού τα εθνικά συστήματα πληρωμών για τις μεταφορές πιστώσεων και τις άμεσες χρεώσεις θα πρέπει είναι συμβατά με τα προϊόντα SEPA Credit Transfer (SCT) και SEPA Direct Debit (SDD). Ο εν λόγω Κανονισμός με την σειρά του τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 248/2014 ο οποίος ισχύει αναδρομικά από 31^η Ιανουαρίου 2014.

Οι βασικές διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 260/2012 αφορούν τα εξής ζητήματα¹¹⁹:

α. την αποδοχή της 1/2/2014 ως καταληκτικής ημερομηνίας πέραν της οποίας οι μεταφορές πίστωσης και οι άμεσες χρεώσεις σε ευρώ θα πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις τεχνικές απαιτήσεις του Κανονισμού,

β. την κατάργηση, ήδη από 1/11/2012, τυχόν πολυμερών διατραπεζικών προμηθειών (Multilateral Interchange Fees –MIFs) για διασυνοριακές πράξεις πληρωμής άμεσης χρέωσης,

γ. την κατάργηση από 1/2/2017 τυχόν πολυμερών διατραπεζικών προμηθειών (Multilateral Interchange Fees –MIFs) για εγχώριες πράξεις πληρωμής άμεσης χρέωσης,

δ. την προσβασιμότητα των λογαριασμών πληρωμών,

ε. την κατάργηση από 1/2/2016 της υποχρέωσης των χρηστών υπηρεσιών πληρωμών να παρέχουν τον κωδικό (BIC) του φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών του δικαιούχου κατά την εκτέλεση πράξης πληρωμής,

στ. την κατάργηση από 1/2/2016 των εθνικών υποχρεώσεων που επιβάλλουν τα κράτη-μέλη σχετικά με την παροχή στοιχείων που αφορούν πράξεις πληρωμών των χρηστών υπηρεσιών πληρωμών πελατών τους, και

ζ. την υποχρεωτική από 1/2/2016 και προαιρετική από 1/2/2014 χρησιμοποίηση συγκεκριμένου προτύπου ISO από τους χρήστες υπηρεσιών πληρωμών οι οποίοι δρομολογούν ή λαμβάνουν μεμονωμένες μεταφορές πίστωσης ή άμεσες χρεώσεις που ομαδοποιούνται προς διαβίβαση και εφόσον ο χρήστης υπηρεσιών πληρωμών δεν είναι καταναλωτής ή πολύ μικρή επιχείρηση.

Σημειώνεται ότι όσον αφορά την Ελλάδα, σε σχέση με τις παραπάνω προθεσμίες ορίστηκαν ορισμένες παρεκκλίσεις με πράξη της Τράπεζας της Ελλάδος¹²⁰, οι οποίες επιτρέπουν μέχρι την 1η Φεβρουαρίου 2016 εξαιρέσεις από την εφαρμογή συγκεκριμένων απαιτήσεων. Επιπλέον, στο πλαίσιο της εφαρμογής των διατάξεων του Κανονισμού η Τράπεζα της Ελλάδος ορίστηκε¹²¹ ως αρμόδια αρχή για τη διασφάλιση της τήρησης των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΕ) 260/2012. Επισημαίνεται, τέλος, ότι προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή, ομοιόμορφη και πλήρης εφαρμογή του Κανονισμού 260/2012 αναπτύχθηκαν τον Αύγουστο του 2012 κατευθυντήριες γραμμές¹²² απευθυνόμενες προς τα κράτη και με σκοπό την ακόμη πληρέστερη προσχώρησή τους στον SEPA.

Περαιτέρω, η Οδηγία 2007/64/EK ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το Ν. 3862/2010, ο οποίος καλύπτει κάθε είδους πληρωμές με ηλεκτρονικά μέσα, από μεταφορές πίστωσης και εντολές άμεσης χρέωσης μέχρι πληρωμές με κάρτες, εμβάσματα και πληρωμές μέσω κινητού τηλεφώνου και διαδικτύου¹²³. Σύμφωνα με τον νόμο αυτό οι φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών

¹¹⁹ Αναλυτικότερα βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/SEPA/regulation.aspx>

¹²⁰ Βλέπε σχετικά υπ' αριθ. 14/10.5.2013 Πράξη της Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος.

¹²¹ Βλέπε σχετικά Άρθρο 30 του Ν. 4141/2013.

¹²² Για το πλήρες κείμενο βλέπε σχετικά **EBF, EPC, European Association of Co-operative Banks (2013), "Sepa Guidance"**, διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.ebf-fbe.eu/uploads/SEPA%20guidance%20final.pdf>

¹²³ Για εκτενέστερη ανάλυση του Ν. 3862/2010 βλέπε σχετικά αντί άλλων **Παναγιωτίδη (2010)**, σελ. 71-81.

μπορεί να είναι πιστωτικά ιδρύματα, ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, νομίμως εξουσιοδοτημένα γραφεία ταχυδρομικών επιταγών (όπως π.χ. τα ΕΛΤΑ), ιδρύματα πληρωμών, η ΕΚΤ και οι ΕθνΚΤ όταν δεν ενεργούν ως νομισματικές ή άλλες δημόσιες αρχές και τα κράτη μέλη ή οι περιφερειακές ή τοπικές αρχές τους όταν δεν ενεργούν ως δημόσιες αρχές. Ο νόμος έχει εφαρμογή σε υπηρεσίες πληρωμών, όταν ο φορέας παροχής υπηρεσιών πληρωμών του πληρωτή και του δικαιούχου είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος της ΕΕ. Αναφορικά με το νόμισμα, ο νόμος καλύπτει υπηρεσίες πληρωμών σε ευρώ αλλά και σε νομίσματα των υπόλοιπων κρατών μελών της ΕΕ εκτός της ευρωζώνης. Σημαντική διαφοροποίηση του εν λόγω νόμου αποτελεί το γεγονός ότι αυτός δεν εφαρμόζεται: α. σε πράξεις πληρωμής με μετρητά εφόσον δεν μεσολαβεί κάποιος φορέας παροχής υπηρεσιών πληρωμών, β. σε πράξεις πληρωμής που βασίζονται σε επιταγές, συναλλαγματικές και γραμμάτια, γ. σε πράξεις μετατροπής συναλλάγματος εφόσον τα μετρητά δεν τηρούνται σε λογαριασμό πληρωμών, δ. σε διαπραπείζουσες πράξεις πληρωμής και πράξεις εντός ομίλου και ε. σε χρηματοαποστολές.

Η νέα κατηγορία φορέων παροχής υπηρεσιών πληρωμών που εισήχθη με την Οδηγία 2007/64/ΕΚ, τα ιδρύματα πληρωμών, ρυθμίζεται και από το Ν. 3862/2010, στον οποίο καθορίζονται οι προϋποθέσεις αδειοδότησής τους και άσκησης δραστηριότητας. Επισημαίνεται ότι για τα νομίμως αδειοδοτημένα ιδρύματα πληρωμών ισχύει η αρχή της «αμοιβαίας αναγνώρισης», δηλαδή η αρχή ότι αυτά μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες σε όλα τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ είτε με καθεστώς εγκατάστασης είτε με καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Σύμφωνα με την Οδηγία τα κράτη μέλη είναι αυτά που καθορίζουν τις αρμόδιες αρχές για την αδειοδότηση και την προληπτική εποπτεία των ιδρυμάτων πληρωμών διαθέτοντας συγκεκριμένες εξουσίες και επιδιώκοντας την συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές. Στην Ελλάδα αρμόδια αρχή είναι η ΤτΕ. Εκτός των άλλων, στο νόμο καθορίζονται διεξοδικά οι υποχρεώσεις πληροφόρησης που βαρύνουν τον φορέα παροχής πληρωμών τόσο σε προσυμβατικό στάδιο όσο και καθ' όλα τα στάδια διεκπεραίωσης της συναλλαγής καθώς και οι υποχρεώσεις διαφάνειας των συμβατικών όρων. Τέλος, στο νόμο προβλέπονται διεξοδικά τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των φορέων παροχής υπηρεσιών πληρωμών και των χρηστών των υπηρεσιών αυτών αναφορικά με την έγκριση και την εκτέλεση πράξεων πληρωμής.

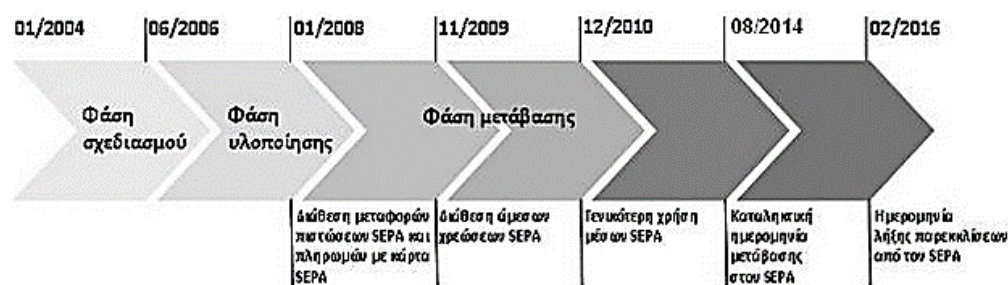

Figure 5: Οι χρονολογικές φάσεις της μετάπτωσης στον SEPA.

[Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος]

Ορόσημα του SEPA

2016: Καταληκτική ημερομηνία υλοποίησης των παρεκκλίσεων όπως έχουν ορισθεί στο πλαίσιο του Κανονισμού ΕΕ 260/2012.

2014: Καταληκτική ημερομηνία μετάβασης των πράξεων μεταφοράς πίστωσης και άμεσης χρέωσης.

2012: Έναρξη ισχύος του Κανονισμού 260/2012, ο οποίος καθιερώνει τις τεχνικές και επιχειρησιακές απαιτήσεις για τις άμεσες χρεώσεις και τις μεταφορές πίστωσης σε ευρώ. Ο Κανονισμός ορίζει την 1η Φεβρουαρίου 2014 ως την τελική ημερομηνία για τη μετάβαση στις μεταφορές πίστωσης SEPA και στις άμεσες χρεώσεις SEPA στη ζώνη του ευρώ. Η διορία για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν άλλα νομίσματα, και που ισχύει για τις πληρωμές σε ευρώ, είναι η 31η Οκτωβρίου 2016.

2010: Με το Ν. 3862/2010 ενσωματώνεται στο εθνικό δίκαιο η Οδηγία 2007/64/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου η οποία θέσπισε το νομικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες πληρωμών στην Κοινότητα.

2009: Έναρξη εκτέλεσης των εντολών Άμεσης Χρέωσης SEPA. Αναθεώρηση του Κανονισμού 2560/2001 με τον Κανονισμό 924/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, που εισάγει την προσβασιμότητα για τις άμεσες χρεώσεις και κανόνες για τις διατραπεζικές προμήθειες.

2008: Έναρξη εκτέλεσης των εντολών πληρωμής με μεταφορές πίστωσης SEPA.

2002: Δημιουργία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πληρωμών.

2001: Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2560/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ καθόρισε ότι τα έξοδα για διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ (με μεταφορά πίστωσης ή κάρτα) μέσα στα όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να ταυτίζονται με τις αντίστοιχες εγχώριες πληρωμές σε ευρώ.

Figure 6: Οι ημερομηνίες – ορόσημα του SEPA.

[Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος]

1.7. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ SEPA

Η εγκαθίδρυση του SEPA είχε αντίκτυπο σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς δημιουργώντας όχι μόνο ωφέλειες αλλά και απαιτήσεις αναφορικά με την προσδοκώμενη ανταπόκριση των φορέων στις νέες προκλήσεις και τις αλλαγές που συνεπάγονταν. Τα πλεονεκτήματα που επέφερε η εγκαθίδρυση του SEPA στις πληρωμές μικρής αξίας σε ευρώ έχουν ήδη περιγραφεί τμηματικά στις ως άνω επιμέρους ενότητες, συνολικά όμως εκτείνονται σε ένα ευρύ φάσμα κατηγοριών.

Αρχικά, όσον αφορά τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των ΔΕΚΟ) τα οφέλη του SEPA μπορούν να συνοψιστούν στα εξής: α. δυνατότητα τήρησης και χρήσης ενός και μόνου τραπεζικού λογαριασμού για την εκτέλεση πληρωμών σε ευρώ από και προς όλες τις χώρες που έχουν προσχωρήσει στον SEPA, β. ενιαίοι κανόνες για τις εγχώριες και διασυνοριακές πληρωμές, γ. εγγυημένοι, τυποποιημένοι χρόνοι ολοκλήρωσης των συναλλαγών, δ. αυτοματοποιημένες διαδικασίες επεξεργασίας και ολοκλήρωσης των πληρωμών, ε. ομοίμορφοι κανόνες προστασίας του καταναλωτή σύμφωνα με το Ν. 3862/2010, στ. ο πελάτης της κάθε τράπεζας επηρεάζεται από την τιμολογιακή πολιτική αυτής και δεν επιβαρύνεται με έξοδα άλλης τράπεζας κατά τις συναλλαγές, ζ. αύξηση της ασφάλειας κατά τη διενέργεια πληρωμών με κάρτες, και η. δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αποδέχονται όλες τις κάρτες που είναι συμβατές με το πλαίσιο SEPA γεγονός που αυξάνει τον αριθμό και την αξία των συναλλαγών.

Πιο συγκεκριμένα, χάρη στον SEPA οι καταναλωτές χρειάζονται μόνο έναν τραπεζικό λογαριασμό μέσω του οποίου θα είναι δυνατή η διενέργεια μεταφορών πιστώσεων και άμεσων χρεώσεων σε οποιαδήποτε χώρα που έχει προσχωρήσει στον SEPA με την ίδια άνεση (αλλά και χρέωση) που πραγματοποιούν τις αντίστοιχες εγχώριες συναλλαγές. Αντίστοιχη ευκολία παρέχεται και ως προς την χρήση καρτών πληρωμής αφού οι καταναλωτές μπορούν να κάνουν χρήση της ίδιας κάρτας σε όλες τις χώρες του SEPA. Αναφορικά με τους εμπόρους/επιχειρήσεις, αυτοί ευεργετούνται από τον SEPA και ιδίως όσοι αναπτύσσουν διασυνοριακή δραστηριότητα, διότι η αυτοματοποίηση των συναλλαγών, οι αποδοτικότερες μεταφορές χρημάτων σε όλο τον SEPA τούς παρέχει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη και ασφάλεια στις διασυνοριακές συναλλαγές¹²⁴. Η εισαγωγή του SEPA θα παράσχει κίνητρα και στις δύο παραπάνω κατηγορίες χρηστών να υιοθετήσουν τις κάρτες πληρωμών και τις

¹²⁴ Για τις ωφέλειες του SEPA αναλυτικά βλέπε σχετικά αντί άλλων Παναγιωτίδη (2010), σελ. 95-103.

ηλεκτρονικές πληρωμές με σημαντικά οφέλη μέσω του χαμηλότερου κόστους και εξασφαλίζοντας πολύ υψηλά επίπεδα ασφάλειας των συναλλαγών. Με την υιοθέτηση κοινών προτύπων, διευρύνεται η αγορά για υπηρεσίες αποδοχής συναλλαγών με κάρτες (από πιστωτικά ιδρύματα και λοιπούς φορείς), επιτρέποντας αυξημένη επιλογή φορέων παροχής υπηρεσιών αποδοχής συναλλαγών καρτών καθώς και την ανάπτυξη πολλών νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Τα πλεονεκτήματα του SEPA εκτείνονται, επίσης, στο Δημόσιο με την προώθηση κοινών εργαλείων πληρωμής για την είσπραξη οφειλών προς το Δημόσιο καθώς και την πληρωμή πολιτών και επιχειρήσεων από το Δημόσιο σε όλη την Ευρώπη, με την πρόσβαση στους τραπεζικούς λογαριασμούς όλων των χωρών που συμμετέχουν στον SEPA, την χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων πληρωμής (ειδικά των άμεσων χρεώσεων και των κρατών) σε αντικατάσταση των προγενέστερων εργαλείων (όπως είναι επιταγές και μετρητά) για την πληρωμή οφειλών προς το Δημόσιο.

Τέλος, όσον αφορά τις τράπεζες, σε αυτές δόθηκε η δυνατότητα επέκτασης των δραστηριοτήτων τους και της συμμετοχής τους σε ένα πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον παροχής υπηρεσιών πληρωμών, το οποίο τις καθιστά πιο παραγωγικές και τις παρέχει κίνητρο διαρκούς εξέλιξης και καινοτομίας. Έτσι, μέσω του SEPA επιτεύχθηκε σημαντική διεύρυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αλλά και ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της αγοράς, καθόσον καθιερώθηκαν ομοίμορφοι όροι παροχής υπηρεσιών πληρωμών, θεσπίστηκαν ενιαίοι κανόνες, προβλέφθηκε ισότιμη και ανοικτή πρόσβαση και δόθηκε έμφαση στη διαφάνεια και την διαλειτουργικότητα¹²⁵.

1.8. ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ SEPA

Ήδη από το 2010, το EPC άρχισε να επεξεργάζεται την υλοποίηση του e-SEPA με στόχο την αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων διενέργειας ηλεκτρονικών πληρωμών, όπως είναι τα κινητά τηλέφωνα και το διαδίκτυο (“mobile” και “internet banking”) με την αξιοποίηση των υφιστάμενων εργαλείων πληρωμών SEPA (δηλ. των μεταφορών πιστώσεων και των άμεσων χρεώσεων) και χωρίς να μεσολαβήσει η ανάπτυξη νέων. Η εξέλιξη αυτή, ωστόσο, εντείνει τις ανησυχίες για την αύξηση των κρουσμάτων απάτης στον τομέα των πληρωμών με κάρτα μέσω του διαδικτύου και γι’ αυτό το Ευρωσύστημα θεωρεί ότι υπάρχει ουσιαστική ανάγκη να παρέχονται σε ολόκληρο τον χώρο του SEPA ασφαλείς και αποτελεσματικές λύσεις «online» πληρωμών (“online e-payments”)¹²⁶. Μία από τις λύσεις αυτές αποτελεί η ηλεκτρονική τιμολόγηση (“e-invoicing”), η οποία επί του παρόντος εφαρμόζεται από λίγους τοπικούς φορείς και οργανισμούς του ιδιωτικού τομέα. Σκοπός της ηλεκτρονικής τιμολόγησης είναι η ασφάλεια και ο εκσυγχρονισμός της διαδικασίας χρέωσης και πληρωμής με την εξάλειψη των έντυπων μέσων τόσο για τον αγοραστή όσο και για τον προμηθευτή¹²⁷. Στο πλαίσιο αυτό οι διάφορες ομάδες εργασίας που λειτουργούν στα πλαίσια του EPC¹²⁸ εξετάζουν την προοπτική διαμόρφωσης ενός ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου

¹²⁵ Για τον αντίκτυπο του SEPA στα ενδιαφερόμενα μέρη αναλυτικά βλέπε σχετικά **EKT (2009)**, “*The single euro payments area (SEPA) – An integrated retail payment market*”, σελ. 15-18 στον ακόλουθο σύνδεσμο: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/sepa_brochure_2009en.pdf?a20791de302255c96ebef6ae44fbfb9e

¹²⁶ Για τα πλεονεκτήματα των ηλεκτρονικών πληρωμών αναλυτικότερα βλέπε σχετικά **Burkhardt T., Lohmann K. (1998)**, σελ. 203.

¹²⁷ Για τον e-SEPA βλέπε σχετικά και στην ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/SEPA/means.aspx>

¹²⁸ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε σχετικά τις ανακοινώσεις του **EPC (2013)**, **(2015)** διαθέσιμες αντίστοιχα στους ακόλουθους συνδέσμους:

1. <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/epc-clarification-letter-on-electronic-mandates-to-sepa-direct-debit-scheme-participants/letter-epc098-13-clarification-letter-to-sdd-scheme-participantspdf/>

διαλειτουργικότητας μεταξύ των νέων υπηρεσιών πληρωμών και διασυνοριακής δυνατότητας αξιοποίησής τους σε όλες τις χώρες του SEPA¹²⁹.

Εξάλλου, την τελευταία δεκαετία έχουν προκύψει διάφορες καινοτομίες στον τομέα των πληρωμών λιανικής, οι οποίες μπορεί να επηρεάσουν θετικά την σχετική αγορά μέσω π.χ. της επιρροής των χρηστών κατά την επιλογή μέσων πληρωμών και μέσω της σημαντικής αναμόρφωσης των διαδικασιών πληρωμής με αποτέλεσμα να μπορούν να μειωθούν τα κόστη επεξεργασίας και να αυξηθεί η κοινωνική ευμάρεια. Εν τούτοις, για τις κεντρικές τράπεζες οι ίδιες καινοτομίες ενδέχεται να εγείρουν ζητήματα πολιτικής καθότι αυτές ενέχουν κινδύνους για την φερεγγυότητα και την αποδοτικότητα του συστήματος πληρωμών μικρής αξίας. Προκειμένου, λοιπόν, να διαμορφωθεί μία συνολική εκτίμηση των καινοτομιών και να οριοθετηθούν οι συνυφασμένοι με αυτές κίνδυνοι επιχειρήθηκε σε διεθνές επίπεδο από ομάδα εργασίας της επιτροπής “Committee on Payments and Settlement Systems” - CPSS η καταγραφή δεδομένων, τα οποία σηματοδοτούν κάποια καθοριστική εξέλιξη σε μέσα και καθεστώτα πληρωμών λιανικής με χρονικό βάθος την τελευταία δεκαετία. Συνολικά, καταγράφηκαν 122 καινοτομίες από 30 κεντρικές τράπεζες οι οποίες συνοψίζονται ως εξής¹³⁰:

A. Παρότι η αγορά εμφανίζει μία αξιοσημείωτη δυναμικότητα, μόνο ορισμένες από τις καινοτομίες έχουν μέχρι ώρα εμφανίσει σημαντική επίδραση στην αγορά.

B. Οι περισσότερες καινοτομίες σημειώνονται στην εγχώρια αγορά και μόνο λίγες προσλαμβάνουν διεθνείς διαστάσεις.

Γ. Παρατηρείται μία αυξανόμενη τάση στην επιτάχυνση της επεξεργασίας πληρωμών, είτε μέσω ταχύτερου διακανονισμού είτε μέσω ταχύτερης έναρξης της πληρωμής.

Δ. Η χρηματοπιστωτική ένταξη έχει χρησιμεύσει ως σημαντική κινητήριος δύναμη για την ανάπτυξη καινοτομιών σε πολλές χώρες είτε κατόπιν κυβερνητικής υπόδειξης είτε λόγω των νέων επιχειρηματικών ευκαιριών που παρουσιάζονται σε μία αναξιοποίητη αγορά.

Ε. Ο ρόλος μη τραπεζικών ιδρυμάτων¹³¹ στις πληρωμές μικρής αξίας έχει αυξηθεί σημαντικά εν μέρει λόγω της αυξανόμενης χρήσης εξελιγμένης τεχνολογίας η οποία επιτρέπει στα εν λόγω ιδρύματα να είναι ανταγωνιστικά σε περιοχές που δεν κυριαρχούνται ακόμη από τράπεζες. Το συγκεκριμένο ζήτημα μάλιστα αποτέλεσε το θέμα μίας ολόκληρης μελέτης της επιτροπής “Committee on Payments and Market Infrastructures” - CPMI, όπου μεταξύ άλλων ερευνήθηκαν οι πιθανές επιπτώσεις της λειτουργίας των ως άνω ιδρυμάτων στις κεντρικές τράπεζες.

Στην έκθεση που δημοσιεύθηκε αναλύονται, επίσης, οι παράγοντες που δύνανται να αποτελούν τις κινητήριες δυνάμεις ή αντίθετα τροχοπέδη ως προς τις ως άνω καινοτομίες. Συνοπτικά, οι βασικοί εξωγενείς παράγοντες είναι οι τεχνολογικές εξελίξεις, η συμπεριφορά των χρηστών και το ρυθμιστικό πλαίσιο, ενώ οι κύριοι ενδογενείς παράγοντες είναι η συνεργασία και η τυποποίηση.

2. <http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/epc-documents/epc-clarification-paper-on-the-use-of-electronic-mandate-solutions/epc033-15-clarification-paper-on-the-use-of-electronic-mandate-solutionspdf/>

¹²⁹ Βλέπε σχετικά Παναγιωτίδη (2010), σελ. 103-4.

¹³⁰ Αναλυτικά για τις καινοτομίες στις πληρωμές μικρής αξίας βλέπε σχετικά την έκθεση της επιτροπής **Committee on Payment and Settlement Systems (2012)**, “*Innovations in Retail Payments*”, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bis.org/cpmi/publ/d102.pdf>

¹³¹ Ως τραπεζικά ιδρύματα ορίζονται οι φορείς που εμπλέκονται στην παροχή υπηρεσιών πληρωμών μικρής αξίας και των οποίων η κύρια δραστηριότητα δεν σχετίζεται με την αποδοχή καταθέσεων από το κοινό ή/και την χρήση αυτών για την χορήγηση δανείων. Βλέπε σχετικά **Committee on Payments and Market Infrastructure (2014)**, “*Non-banks in retail payments*”, σελ. 1, στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.hba.gr/4Statistika/UplPDFs/4/CPMI%20Report%20September%202014.pdf>

Ένα άλλο ζήτημα που έχει ανακύψει τα τελευταία χρόνια αποτελεί η ολοένα και μεγαλύτερη σημασία που αποκτά η χρηματοπιστωτική ένταξη (“financial inclusion”) και συγκεκριμένα η θεώρηση της σημασίας της από την σκοπιά των συστημάτων και υπηρεσιών πληρωμών, με πολλές εθνικές αρχές να καταβάλλουν προσπάθειες για την βελτίωση της χρηματοπιστωτικής ένταξης στα αντίστοιχα κράτη. Μάλιστα αυτό έχει αποτελέσει και αντικείμενο μελέτης της επιτροπής CPMI, η οποία βρίσκεται σε στάδιο διαβούλευσης προς το παρόν στηριζόμενη σε δύο βασικές παραδοχές: α. ότι τα αποτελεσματικά, προσβάσιμα και ασφαλή συστήματα και υπηρεσίες πληρωμών μικρής αξίας είναι ζωτικής σημασίας για την πληρέστερη χρηματοπιστωτική ένταξη και β. ότι η τήρηση ενός λογαριασμού συναλλαγών αποτελεί απαραίτητη χρηματοπιστωτική υπηρεσία καθαυτή, μπορεί όμως επιπροσθέτως να λειτουργήσει σαν πύλη εισόδου σε άλλες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες¹³².

¹³² Για την πλήρη έκθεση βλέπε σχετικά **Committee on Payments and Market Infrastructure (2015)**, “*Payment aspects of financial inclusion*”, στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bis.org/cpmi/publ/d133.pdf>

2. ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΞΙΑΣ

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η Ευρωπαϊκή διατραπεζική αγορά μετά την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος, εκτός από το αίτημα για ενοποίηση του πλαισίου που αφορά τις πληρωμές μικρής αξίας, ανέδειξε επίσης την ανάγκη ύπαρξης ενός ενιαίου ολοκληρωμένου συστήματος διακανονισμού πληρωμών μεγάλης αξίας, το οποίο θα αποσκοπεί αφενός μεν στην αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων διασυνοριακών πληρωμών στην Ευρώπη αφετέρου δε στη διευκόλυνση της άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του ΕΣΚΤ μέσω ενός μηχανισμού μεταφοράς ρευστότητας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών. Οι νέες ανάγκες που δημιουργήθηκαν από την προώθηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και την εισαγωγή του ευρώ κατέστησαν επιτακτική την διαμόρφωση νέων διαδικασιών πληρωμών με σκοπό αφενός μεν την ταχεία, ασφαλή και αξιόπιστη διεκπεραίωση διασυνοριακών πληρωμών σε ευρύ εντός του νέου πλέον ενιαίου νομισματικού χώρου αφετέρου δε την μείωση του κόστους των συναλλαγών¹³³. Επίσης, η ραγδαία αύξηση του όγκου και της αξίας των πληρωμών ταυτόχρονα με τις ολοένα και αυξανόμενες τεχνολογικές δυνατότητες που σταδιακά σημειώθηκαν, ανέδειξαν την ανάγκη περιορισμού των κινδύνων διακανονισμού που εγγενώς υπήρχαν στα παραδοσιακά συστήματα συμψηφισμού και διακανονισμού και που αναπόφευκτα είχαν επιπτώσεις στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος¹³⁴.

Εν τω μεταξύ, τα περισσότερα κράτη μέλη διέθεταν μεν συστήματα διακανονισμού σε ακαθάριστη βάση και συνεχή χρόνο¹³⁵ αλλά αυτά εξυπηρετούσαν μόνο συναλλαγές εκφρασμένες στα εθνικά τους νομίσματα παρουσιάζοντας έτσι σημαντικές θεσμικές, νομικές και τεχνικές διαφοροποιήσεις, οι οποίες έπρεπε να εξαιρεθούν και στη θέση τους να τεθεί ένα νέο, ενιαίο, κοινό πλαίσιο αρχών. Ταυτόχρονα, το 1990 δημοσιεύθηκε έκθεση της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών – «ΤΔΔ» γνωστή ως «έκθεση Lamfalussy»¹³⁶, η οποία αποτελούσε κείμενο διεθνούς εμβέλειας και παρότι ηπιού δικαίου (“soft law”) έτυχε ευρείας και άμεσης αποδοχής από τα συστήματα πληρωμών στην ΕΕ. Στην εν λόγω έκθεση τέθηκαν ορισμένα ελάχιστα πρότυπα προκειμένου τα συστήματα πληρωμών να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν και να διαχειρίζονται τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο ρευστότητας, να προβαίνουν σε διακανονισμό ακόμη και όταν το μέλος με τη μεγαλύτερη χρεωστική θέση περιέλθει σε πτώχευση και όλοι οι μέτοχοι ενός συστήματος πληρωμών να δύνανται να διαχειρίζονται και να περιορίζουν τους κινδύνους που απορρέουν από την συμμετοχή τους σε αυτό¹³⁷.

2.2. ΣΥΣΤΗΜΑ TARGET

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το 1993 δημοσιεύθηκε έκθεση των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών μελών της ΕΕ στοχεύοντας στην διαμόρφωση ενός εναρμονισμένου πλαισίου αναφορικά με την ελαχιστοποίηση των συστημικών κινδύνων στα συστήματα πληρωμών των κρατών-μελών, την εξάλειψη της «ρυθμιστικής κερδοσκοπίας» (γνωστής ως “regulatory

¹³³ Βλέπε σχετικά Προβόπουλος, Γκόρτσος (2004), σελ. 255.

¹³⁴ *Ibid*, σελ. 254.

¹³⁵ Κατά την δεκαετία του 1990 όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ ακολούθησαν το παράδειγμα της κεντρικής τράπεζας της Αμερικής “Fed”, η οποία κατά την δεκαετία του 1980 «άνοιξε» το δρόμο για την μετάβαση από τα συστήματα ενιαίου συμψηφιστικού διακανονισμού σε συστήματα διακανονισμού σε πραγματικό χρόνο και ακαθάριστη βάση με την χρήση ενός ενιαίου, ηλεκτρονικού συστήματος. Βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 123.

¹³⁶ Για την «έκθεση Lamfalussy» αναλυτικά βλέπε σχετικά στον ακόλουθο σύνδεσμο: http://ec.europa.eu/finance/securities/lamfalussy/report/index_en.htm

¹³⁷ Βλέπε σχετικά Προβόπουλος, Γκόρτσος (2004), σελ. 255.

arbitrage”) και την καθιέρωση ισότιμων όρων δράσης των πιστωτικών ιδρυμάτων εντός της ΕΕ. Με την εν λόγω έκθεση, τίθεται συγκεκριμένα το πλαίσιο ανάπτυξης των συστημάτων πληρωμών μεγάλης αξίας και διασαφηνίζεται ο τρόπος συμμετοχής των εθνικών κεντρικών τραπεζών σε αυτά υπό την ιδιότητά τους ως διαχειριστών του συστήματος. Επιπλέον, τέθηκε η βάση για την ανάπτυξη και λειτουργία των συστημάτων διακανονισμού πληρωμών σε συνεχή χρόνο από τα οποία θα συντίθεται το διευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς κεφαλαίων TARGET. Ακολούθως, το 1995 το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα¹³⁸ (ENI) αποφάσισε την διασύνδεση όλων των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών με το «Διευρωπαϊκό Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ταχείας Μεταφοράς Κεφαλαίων σε Συνεχή Χρόνο» (“Trans european Automated Real-Time Gross settlement Express Transfer System” – στο εξής TARGET). Κρίθηκε μάλιστα ότι τη δεδομένη χρονική στιγμή βέλτιστη λύση αποτελούσε η διασύνδεση των υφιστάμενων εθνικών συστημάτων διακανονισμού σε ακαθάριστη βάση και συνεχή χρόνο (στο εξής ΣΔΣΧ) με την διαμόρφωση ελάχιστων χαρακτηριστικών εναρμόνισης προκειμένου να διενεργούν τόσο διασυνοριακές όσο και εγχώριες πληρωμές, και όχι ένα ενιαίο σύστημα ΣΔΣΧ.

Το σύστημα TARGET τέθηκε σε λειτουργία το 1999, αρχικά ως υποστηρικτικός μηχανισμός για την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ¹³⁹, αποτελώντας μοναδικό σύστημα πληρωμών σε ακαθάριστη βάση και πραγματικό χρόνο για διασυνοριακές και εγχώριες πληρωμές μεγάλων ποσών παγκοσμίως. Το TARGET διέθετε, επίσης, το μοναδικό χαρακτηριστικό να είναι ανοιχτό και σε κεντρικές τράπεζες κρατών που δεν συμμετείχαν στο ευρώ με προσήλωση στον γενικό κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο χρήμα κεντρικής τράπεζας σε ευρώ μπορεί να εκδοθεί αποκλειστικά και μόνο από τις κεντρικές τράπεζες του ευρωσυστήματος¹⁴⁰. Οι εντολές πληρωμής που διακινούνταν μέσω του συστήματος έπρεπε να είναι εκφρασμένες αποκλειστικά και μόνο σε ευρώ, ενώ το σύστημα προέβαινε σε διακανονισμό τόσο διατραπεζικών εντολών όσο και εντολών των πελατών των πιστωτικών ιδρυμάτων. Για το μέγεθος και τη σημασία του TARGET αναφέρεται ενδεικτικά ότι το 2002 το σύστημα επεξεργαζόταν το 85% της αξίας των διατραπεζικών πληρωμών σε ευρώ και χρησίμευε ως «όχημα» διακανονισμού για άλλα συστήματα, ενώ οι υπόλοιπες διατραπεζικές πληρωμές πραγματοποιούνταν μέσω συστημάτων συμψηφιστικού διακανονισμού¹⁴¹.

Σκοποί του εν λόγω συστήματος ήταν παρακάτω τρεις: α. η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών εκτέλεσης εγχώριων και κυρίως διασυνοριακών πληρωμών σε ευρώ εντός της ΕΕ, β. η βελτίωση της αποτελεσματικότητας διαχείρισης της ρευστότητας που διακινείται μεταξύ των τραπεζών μέσω της προσπάθειας ελαχιστοποίησης της πιθανότητας εξάπλωσης συστημικού κινδύνου και γ. η διευκόλυνση της άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του ΕΣΚΤ¹⁴². Όσον αφορά την δομή του το TARGET, αυτό αποτελούσε ένα αποκεντρωμένο σύστημα

¹³⁸ Το ENI ιδρύθηκε (βάσει του άρθρου 117 της Συνθήκης ΕΚ) στην αρχή του δεύτερου σταδίου της ONE και ανέλαβε τα καθήκοντα της επιτροπής των διοικητών των κεντρικών τραπεζών και του ευρωπαϊκού ταμείου νομισματικής συνεργασίας (ETNS). Δεν είχε καμία επιρροή στην εκτέλεση της νομισματικής πολιτικής που παρέμεινε αρμοδιότητα των εθνικών αρχών. Τα σημαντικότερα καθήκοντά του για την υλοποίηση του δεύτερου σταδίου της ONE ήταν η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών κεντρικών τραπεζών και ο συντονισμός των νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών με σκοπό την εξασφάλιση της σταθερότητας των τιμών. Βάσει του άρθρου 123 παράγραφος 2 της Συνθήκης ΕΚ, το ENI διαλύθηκε μετά την ίδρυση της ΕΚΤ (1η Ιουνίου 1998), για την οποία είχε ανοίξει τον δρόμο. Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.1.2.html

¹³⁹ Βλέπε σχετικά, Γκόρτσος Χ. (2006), σελ. 15.

¹⁴⁰ Για τα παραπάνω αναλυτικότερα βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 131.

¹⁴¹ *Ibid*, σελ. 131.

¹⁴² Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 282.

πληρωμών το οποίο συντίθετο από τα ΣΔΣΧ των εθνικών τραπεζών-μελών του ΕΣΚΤ, το σύστημα μηχανισμού πληρωμών της ΕΚΤ και τον μηχανισμό διασύνδεσης (“interlinking”)¹⁴³. Για την επικοινωνία δε μεταξύ των εθνικών συστημάτων διακανονισμού γίνεται χρήση του συστήματος SWIFT¹⁴⁴, το οποίο αποτελεί το πιο διαδεδομένο και αξιόπιστο δίκτυο επικοινωνίας στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Βάση της λειτουργίας του εν λόγω συστήματος αποτέλεσε η αντίστοιχη Κατευθυντήρια Γραμμή της ΕΚΤ 2001/3.

Μέλη του συστήματος TARGET ήταν υποχρεωτικά όλες οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών με νόμισμα το ευρώ και προαιρετικά οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών για τα οποία ίσχυε παρέκκλιση, εφόσον βέβαια διέθεταν ήδη ένα εθνικό ΣΔΣΧ για πληρωμές μεγάλης αξίας¹⁴⁵. Σημειώνεται ότι ήταν η πρώτη φορά που μία κεντρική τράπεζα επέτρεπε να προσφέρεται το νόμισμά της για συστήματα διακανονισμών άλλων κεντρικών τραπεζών, οι οποίες εκδίδουν διαφορετικά νομίσματα. Ο ρόλος του συστήματος ήταν η διασυννοριακή διακίνηση μεγάλων ποσών και ο ανέκκλητος διακανονισμός αυτών σε συνεχή χρόνο με βάση την χρονική σειρά με την οποία οι εντολές πληρωμής εισάγονταν στο σύστημα. Η λειτουργία του συστήματος αποσκοπεί στην ελαχιστοποίηση των εγγενών κινδύνων, όπως είναι π.χ. ο κίνδυνος διακανονισμού, την οποία επιδιώκει να επιτύχει με τους εξής τρόπους¹⁴⁶:

α. στοχεύοντας κυρίως στις πληρωμές μεγάλης αξίας που σχετίζονται με την χρηματαγορά και το συνάλλαγμα,

β. επιτρέποντας στους συμμετέχοντες φορείς να δίνουν ή να λαμβάνουν στις διασυννοριακές τους πληρωμές ημερομηνία διακανονισμού της ίδιας ημέρας και

γ. ολοκληρώνοντας την επεξεργασία των εντολών πληρωμής σε ελάχιστο χρόνο ενώ τα λαμβανόμενα κεφάλαια καθίστανται άμεσα διαθέσιμα προς χρήση.

Εξαιτίας δε της στενής σύνδεσης του συστήματος με τα επιμέρους εθνικά ΣΔΣΧ και των συνακόλουθων δυσμενών επιπτώσεων που συνεπαγόταν ενδεχόμενη εμφάνιση προβλήματος σε κάποιο από αυτά, κάθε συμμετέχων φορέας είχε αναπτύξει κι ένα δεύτερο επικουρικό μηχανογραφικό σύστημα καθώς και εναλλακτικές διαδικασίες αποτελεσματικής επίλυσης ενδεχόμενου ανακύπτοντος προβλήματος¹⁴⁷.

Όσον αφορά την τιμολογιακή πολιτική του TARGET, τον Δεκέμβριο του 1996 το Συμβούλιο του ΕΝΙ υιοθέτησε την αρχή της κοινής τιμής για τις διασυννοριακές εντολές TARGET και βασίστηκε στην αρχή της διαφανούς τιμολόγησης, ενώ η προμήθεια συναλλαγών για πληρωμές μεταξύ των κρατών-μελών υπέστη σταδιακά πρωτοφανή μείωση (από €1.75 μειώθηκε σε €0.80)¹⁴⁸. Αντιθέτως, ως προς τις συναλλαγές εντός των κρατών μελών δεν επιβλήθηκαν εναρμονισμένοι κανόνες τιμολόγησης αλλά οι κεντρικές τράπεζες καθόριζαν το ύψος των επιμέρους τιμών. Εν τούτοις, οι τιμές για τις διασυννοριακές και τις εγχώριες εντολές πληρωμής δεν έπρεπε να εμφανίζουν μεγάλες αποκλίσεις, έτσι ώστε να μην έχουν αντίκτυπο στην ενιαία νομισματική πολιτική. Οι βασικοί περιορισμοί που τέθηκαν σχετικά ήταν ότι η τιμολογιακή πολιτική του TARGET δεν έπρεπε να επηρεάζει με το κόστος λειτουργίας του την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, δεν έπρεπε να διαταράσσει τις συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των συμμετεχόντων φορέων και

¹⁴³ Βλέπε σχετικά **Smits R. (1997)**, σελ. 301.

¹⁴⁴ Βλέπε σχετικά **Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005)**, σελ. 283.

¹⁴⁵ Βλέπε σχετικά **Γκόρτσος (2013)**, σελ. 222.

¹⁴⁶ Βλέπε σχετικά **Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005)**, σελ. 284.

¹⁴⁷ *Ibid*, σελ. 284.

¹⁴⁸ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της ΕΚΤ, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/target/html/index.en.html>

έπρεπε να προωθεί την προσπάθεια περιορισμού των κινδύνων που ενυπήρχαν στα συστήματα πληρωμών¹⁴⁹.

Συνολικά, η λειτουργία του συστήματος TARGET μετέβαλε ριζικά την πρακτική εκτέλεσης των διασυνοριακών πληρωμών σε ευρώ και διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην μείωση του συστημικού κινδύνου. Η αποτίμηση της συνολικής λειτουργίας του κρίνεται απόλυτα ικανοποιητική λόγω της παροχής αξιόπιστων και αποτελεσματικών υπηρεσιών και της επίτευξης ενός υψηλού επιπέδου εξυπηρέτησης των συναλλασσόμενων μερών¹⁵⁰. Προς επίρρωσιν των ανωτέρω, στην τακτική αναφορά της ΕΚΤ τον Μάρτιο του 2005 σχετικά με το σύστημα TARGET αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι «το 2005, το μερίδιο του TARGET ανήλθε στο 89% σε όρους αξίας και 59% σε όρους όγκου συναλλαγών επί του συνόλου των συστημάτων πληρωμών μεγάλης αξίας σε ευρώ.»¹⁵¹

2.3. ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ TARGET ΣΤΟ TARGET II – Η ΜΕΤΑΠΤΩΣΗ

Το ως άνω περιγραφόμενο σύστημα TARGET εκπλήρωσε επιτυχώς όλους τους στόχους που είχε θέσει στη αρχή της λειτουργίας του, αφού συνεισέφερε στην εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, συνέβαλε στην μείωση του συστημικού κινδύνου και βοήθησε τα πιστωτικά ιδρύματα στην διαχείριση της ρευστότητας τους τόσο σε εθνικό όσο και σε διασυνοριακό επίπεδο¹⁵². Ωστόσο, η λειτουργία του αναπόφευκτα εμφάνισε αδυναμίες οι οποίες σχετίζονταν κυρίως με το δυναμικά εξελισσόμενο και ανταγωνιστικό περιβάλλον αγοράς εντός του οποίου το TARGET προσέφερε τις υπηρεσίες του. Βασικό μειονέκτημά του αποτελούσε η αποκεντρωμένη δομή του, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα το αυξημένο κόστος διατήρησης και λειτουργίας των πολλών επιμέρους εθνικών τεχνικών συστατικών στοιχείων, τα οποία με την σειρά τους επέκειτο να πολλαπλασιαστούν περαιτέρω λόγω της σταδιακής επέκτασης της ΕΕ με την είσοδο στους κόλπους της νέων κρατών-μελών. Ενόψει των ανωτέρω, σύντομα κατέστη επιτακτική η ανάγκη για ανασχεδιασμό του εν λόγω συστήματος εν συνόλω, με κύριο αίτημα την πληρέστερη εναρμόνιση των κανόνων που διέπουν την παροχή των σχετικών υπηρεσιών και κυρίως εκείνων που αφορούν την τιμολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Σκοπός ήταν η μείωση του κόστους, η αύξηση της αποδοτικότητας του συστήματος και η συνακόλουθη περαιτέρω ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς¹⁵³.

Η ως άνω περιγραφόμενη ανάγκη εκφράστηκε τον Οκτώβριο του 2002 στην διαβούλευση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ αναφορικά με τον σχεδιασμό της μακροπρόθεσμης στρατηγικής για το σύστημα TARGET καθώς και στο κείμενο που δημοσιεύθηκε κατόπιν αυτής τον Δεκέμβριο του 2002 με τίτλο “TARGET2: Principles and Structure”. Σε συνέχεια αυτών, τον Δεκέμβριο του 2004, η ΕΚΤ ενέκρινε την λειτουργία του TARGET2 επί τη βάση μίας ενιαίας κοινής πλατφόρμας αποτελούμενης από τρεις εθνικές κεντρικές τράπεζες, την Deutsche Bank της Γερμανίας, την Banque de France της Γαλλίας και της Banca d’ Italia της Ιταλίας αντικαθιστώντας έτσι την προγενέστερη αποκεντρωμένη δομή του TARGET¹⁵⁴. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά και η τεχνική

¹⁴⁹ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρώτας (2005), σελ. 285.

¹⁵⁰ *Ibid*, σελ. 285.

¹⁵¹ Βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2006), «Ετήσια Έκθεση 2005», σελ. 107, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2005el.pdf?67b21d59276c1ff7747eef5dc60df2ec>

¹⁵² Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της ΕΚΤ διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/target/html/index.en.html>

¹⁵³ Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2013), σελ. 223.

¹⁵⁴ Αναφέρεται ότι αρχικά είχαν διαμορφωθεί δύο διαφορετικές απόψεις για την διαμόρφωση της δομής του συστήματος TARGET2: α. το πρότυπο των προχωρημένων κοινών χαρακτηριστικών και β. το πρότυπο της ενιαίας πλατφόρμας. Τελικά επικράτησε η δεύτερη.

διαμόρφωση αυτής της κοινής πλατφόρμας εν γένει καθορίστηκαν από το Ευρωσύστημα, ενώ η παροχή των υπηρεσιών των τριών Κεντρικών Τραπεζών που αποτελούν τη βάση της ενιαίας πλατφόρμας προς τις Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος θα πραγματοποιείται επί τη βάσει ξεχωριστών συμβάσεων¹⁵⁵. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες θα διατηρούσαν τις επιχειρηματικές τους σχέσεις με τις εμπορικές τους τράπεζες και θα υιοθετείτο ένα ενιαίο πλέγμα υπηρεσιών και μία ενιαία δομή κοστολόγησης με σκοπό –μεταξύ άλλων- την ανάκτηση του κόστους για όλα τα μέρη¹⁵⁶.

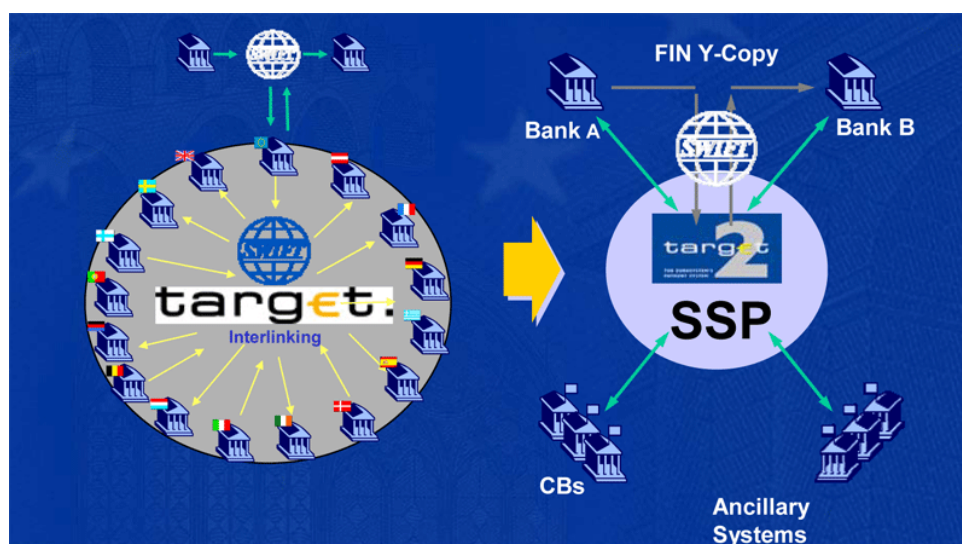

Figure 7: Σχηματική απεικόνιση της προγενέστερης αποκεντρωμένης δομής του TARGET και της νέας δομής του TARGET2 επί τη βάσει της ενιαίας πλατφόρμας.

[Πηγή: EKT]

Η μετάπτωση από το σύστημα TARGET στο σύστημα TARGET2 αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί σταδιακά. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 13 της Κατευθυντήριας Γραμμής EKT/2007/2 στις 19 Νοεμβρίου 2007 συνδέθηκε στο σύστημα η πρώτη ομάδα χωρών, στις 18 Φεβρουαρίου 2008 η δεύτερη ομάδα χωρών και τέλος στις 19 Μαΐου 2008 η τρίτη ομάδα χωρών, στην οποία ανήκε και η Ελλάδα¹⁵⁷. Η μετάβαση στο νέο σύστημα κατέστη ομαλή χάρη στην συνεργασία του ΕΣΚΤ με τις εθνικές κεντρικές τράπεζες, μέσω εκτεταμένων διαβουλεύσεων, η οποία συμβάλλει, επίσης, στη συνεχή βελτίωση του συστήματος και στην εισαγωγή νέων λειτουργιών. Οι θεμελιώδεις αρχές σε συμμόρφωση με τις οποίες πραγματώθηκε η ανάπτυξη του TARGET2 είναι οι ακόλουθες: α. η ανταπόκριση στα αιτήματα πολιτικής και επιχειρησιακών αναγκών των χρηστών του συστήματος, β. η αρχή της αποκεντρωτικής λειτουργίας του μέσω των εθνικών κεντρικών τραπεζών, γ. η διαμόρφωση εξελιγμένων συστημάτων με σκοπό την διασφάλιση της λειτουργικής βιωσιμότητας σε ακραίες συνθήκες και δ. η αρχή της ουδετερότητας.

Η πρώτη έκδοση του συστήματος TARGET2 που υποστηρίζει τις νέες δυνατότητες λειτουργεί από το Νοέμβριο 2007, έκτοτε, ωστόσο έχουν πραγματοποιηθεί άλλες έξι εκδόσεις του, η τελευταία

¹⁵⁵ Βλέπε σχετικά Φαρσαρότας (2009), σελ. 254.

¹⁵⁶ Βλέπε σχετικά Padoa-Schioppa T. (2004), σελ. 133.

¹⁵⁷ Βλέπε σχετικά Φαρσαρότας (2009), σελ. 259.

από τις οποίες μάλιστα τέθηκε σε λειτουργία το Νοέμβριο του 2014¹⁵⁸. Η νομική οργάνωση του εν λόγω συστήματος βασίζεται σε ένα σύνολο πολλαπλών συστημάτων πληρωμών, το οποίο αποτελείται από τις συνιστώσες του TARGET2 οριζόμενες ως «συστήματα» κατά την έννοια του ν. 2789/2000 ως ισχύει για την εφαρμογή της Οδηγίας 98/26/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Κάθε κεντρική τράπεζα του Ευρωσυστήματος διαχειρίζεται την δική της συνιστώσα στο TARGET2, η οποία για την Ελλάδα είναι το σύστημα TARGET2-GR τελόν υπό την διαχείριση της Τράπεζας της Ελλάδος¹⁵⁹.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ TARGET1 ΚΑΙ TARGET2		
	TARGET1	TARGET2
Μέσος όρος πληρωμών σε ημερήσια βάση	250.000	380.000
Μέγιστος αριθμός πληρωμών σε ημερήσια βάση	380.000	500.000
Μέγιστος αριθμός πληρωμών σε ωριαία βάση	–	105.000
Εκτιμώμενος ρυθμός ανάπτυξης	–	5%
Αριθμός τραπεζών-μελών	1.000	1.000
Ωράριο λειτουργίας	07.00-18.00	07.00-18.00 ²
Διάρκεια επεξεργασίας	30'	5' για το 95% και 15' για το 5% των πληρωμών
Διαθεσιμότητα	99,4%	99,7%
Μέγιστος αριθμός σύντομων διακοπών	12	6
Αναγκαίος χρόνος ανάκαμψης	2 ώρες	1-2 ώρες

Figure 8: Συγκριτική εξέταση των χαρακτηριστικών των συστημάτων TARGET και TARGET2.

[Πηγή: Γκόρτσος (2013), σελ. 236]

2.4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ TARGET 2

Σημαντικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του συστήματος TARGET2 αποτελεί το γεγονός ότι οι υπηρεσίες πληρωμών του προσφέρονται σε μία γεωγραφική περιοχή ευρύτερη της Ευρωζώνης, παρέχοντας την δυνατότητα σε εθνικές κεντρικές τράπεζες κρατών που δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ να συμμετέχουν στο εν λόγω σύστημα προκειμένου να διακανονίσουν συναλλαγές σε ευρώ. Επίσης, όταν ένα νέο κράτος γίνεται μέλος της Ευρωζώνης, τότε η συμμετοχή του στο TARGET2 καθίσταται υποχρεωτική, όπως υποχρεωτική καθίσταται, επίσης, η χρήση της ενιαίας πλατφόρμας του TARGET2 για τον διακανονισμό πληρωμών τους σε ευρώ στα πλαίσια του Ευρωσυστήματος. Κατά τη δεδομένη χρονική στιγμή είκοσι τέσσερις κεντρικές τράπεζες της ΕΕ και οι αντίστοιχες κοινότητες χρηστών τους μετέχουν ή είναι συνδεδεμένες στο σύστημα TARGET2. Πιο συγκεκριμένα, συμμετέχουν οι δεκαεννιά κεντρικές τράπεζες της Ευρωζώνης –

¹⁵⁸ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/largepayments.aspx>

¹⁵⁹ Βλέπε σχετικά Φαρσαρώτας (2009), σελ. 254.

συμπεριλαμβανομένης της ΕΚΤ- και τέσσερις κεντρικές τράπεζες χωρών εκτός Ευρωζώνης, της Βουλγαρίας, της Δανίας, της Πολωνίας και της Ρουμανίας¹⁶⁰.

Τα είδη συμμετοχής στην πλατφόρμα του TARGET2 είναι ποικίλα: άμεσα μέλη, έμμεσα μέλη, μέλη με πρόσβαση πολλαπλών αποδεκτών και μέλη-κάτοχοι προσβάσιμου BIC¹⁶¹. Πιο συγκεκριμένα, άμεση συμμετοχή έχουν τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο – «EOX» ή διατηρούν υποκατάστημα εγκατεστημένο στον EOX, τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα εκτός του EOX, εφόσον διατηρούν υποκατάστημα εγκατεστημένο στον EOX, οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των κρατών μελών της ΕΕ και η ΕΚΤ¹⁶². Τα άμεσα μέλη τηρούν λογαριασμό στη Μονάδα Πληρωμών του TARGET2 και έχουν άμεση πρόσβαση σε αυτή καθώς και στις υπηρεσίες πληροφοριών και ελέγχου σε συνεχή χρόνο. Δυνατότητα έμμεσης συμμετοχής διαθέτει κάθε πιστωτικό ίδρυμα εγκατεστημένο στον EOX, εφόσον συνάψει σύμβαση με κάποιο άμεσο μέλος, καθότι τα έμμεσα μέλη δεν τηρούν δικό τους ξεχωριστό λογαριασμό στην Μονάδα Πληρωμών του TARGET2. Με την σύνδεση του έμμεσου με το άμεσο μέλος, το πρώτο αποκτά την δυνατότητα υποβολής εντολών πληρωμών αλλά και λήψης πληρωμών μέσω του λογαριασμού που τηρεί το άμεσο μέλος στην Μονάδα Πληρωμών. Ενόψει των ανωτέρω, η διαχείριση της ρευστότητας και η εκπροσώπηση του έμμεσου μέλους στο σύστημα αναλαμβάνεται από το άμεσο μέλος¹⁶³.

Όσον αφορά την πρόσβαση πολλαπλών αποδεκτών, αυτή διευκολύνει το σύστημα TARGET2 να οργανώσει την πρόσβαση των υποκαταστημάτων ή των πιστωτικών ιδρυμάτων με εγκατάσταση σε κράτος μέλος του EOX, έτσι ώστε αυτά να μπορούν μεν να υποβάλλουν εντολές πληρωμής και να λαμβάνουν πληρωμές άμεσα χωρίς την παρεμβολή του άμεσου μέλους, αλλά να διακαονορίζουν τις συναλλαγές τους στο λογαριασμό της Μονάδας Πληρωμών του άμεσου μέλους με το οποίο έχουν συμβληθεί¹⁶⁴. Τέλος, όσον αφορά τους κατόχους προσβάσιμου BIC (“addressable BIC holders”) αυτοί αποτελούν ανταποκριτές ή πελάτες άμεσων μελών ή υποκαταστήματα ενός άμεσου ή έμμεσου μέλους –ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασής τους. Αυτοί έχουν την δυνατότητα να διενεργούν πληρωμές μέσω ενός άμεσου μέλους και μέσω ενός κωδικού αναγνώρισης τράπεζας (BIC) που διαθέτουν χωρίς, ωστόσο, να καλύπτονται από το νομικό πλαίσιο του συστήματος TARGET2¹⁶⁵.

2.5. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΩΝ TARGET2

Το σύστημα TARGET2 και κατ’ επέκταση όλα τα επιμέρους συστήματα-συνιστώσες αυτού παρέχουν ένα ευρύ αντικείμενο εργασιών το οποίο περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες πληρωμών¹⁶⁶:

- α. τις εντολές πληρωμής που απορρέουν ή σχετίζονται με πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος,
- β. τον διακανονισμό του σκέλους σε ευρώ των πράξεων συναλλάγματος του Ευρωσυστήματος,

¹⁶⁰ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της ΕΚΤ διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/about/countries/html/index.en.html>

¹⁶¹ Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2013), σελ. 226.

¹⁶² Βλέπε σχετικά Φαρσαρότας (2009), σελ. 255

¹⁶³ Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2013), σελ. 226.

¹⁶⁴ *Ibid*, σελ. 226.

¹⁶⁵ *Ibid*, σελ. 226.

¹⁶⁶ Βλέπε σχετικά Φαρσαρότας (2009), σελ. 254.

γ. τον διακανονισμό μεταφορών κεφαλαίων σε ευρώ που απορρέουν από συναλλαγές σε διασυννοριακά συστήματα συμψηφισμού μεγάλης αξίας,

δ. τον διακανονισμό μεταφορών κεφαλαίων σε ευρώ που απορρέουν από συναλλαγές στα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας σε ευρώ με συστημική σημασία¹⁶⁷ και

ε. κάθε άλλη εντολή πληρωμής σε ευρώ που απευθύνεται σε συμμετέχοντες στο TARGET2.

Όσον αφορά τις εντολές πληρωμής που θα εισέρχονται και θα διεκπεραιώνονται στο σύστημα TARGET2 αυτές περιλαμβάνουν τις μεταφορές πιστώσεων, τις άμεσες χρεώσεις και τις μεταφορές ρευστότητας. Συγκεκριμένα, οι άμεσες χρεώσεις αφορούν διατραπεζικές πληρωμές, ενώ δικαίωμα χρήσης τους έχουν όχι μόνο τα πιστωτικά ιδρύματα αλλά και οι κεντρικές τράπεζες, τα επικουρικά συστήματα και σε κάθε περίπτωση τα μέλη με άμεση συμμετοχή στο σύστημα. Βασική διαφορά του συστήματος TARGET2 από τον προκάτοχό του αποτελεί το γεγονός ότι όλοι οι λογαριασμοί των άμεσων μελών τηρούνται στην ενιαία πλατφόρμα με συνέπεια ο λογαριασμός του αποστέλλοντος να χρεώνεται ταυτόχρονα με την πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου χωρίς την ανάγκη να παρεμβάλλεται κάποιος μηχανισμός διαμεσολάβησης.

Περαιτέρω διάκριση επιχειρείται στις υπηρεσίες που παρέχονται από το σύστημα σε όλους τους χρήστες. Από αυτές, ως βασικής-υποχρεωτικής παροχής λόγω της σημαντικότητάς τους κρίνονται οι εξής: η διενέργεια πληρωμών, η παροχή πληροφοριών, η διαχείριση έκτακτων περιστατικών και η διαχείριση δεδομένων. Ως υπηρεσίες δυνητικής παροχής, ανάλογα με την επιλογή του κάθε χρήστη, κρίνονται οι εξής: η ενοποιημένη/σωρευτική διαχείριση ρευστότητας, η θέσπιση διμερών – πολυμερών ορίων¹⁶⁸ ρευστότητας και η παροχή διευκολύνσεων δέσμευσης ρευστότητας. Η ενιαία πλατφόρμα του TARGET2 παρέχει, επίσης, στις εθνικές κεντρικές τράπεζες την δυνατότητα χρήσης κοινών τυποποιημένων υπηρεσιών, εφόσον αυτές προβούν στην υιοθέτησή τους¹⁶⁹. Επισημαίνεται δε ότι όσες εθνικές κεντρικές τράπεζες δεν επιλέξουν την παροχή των υπηρεσιών αυτών κατά την τυποποιημένη μορφή που προσφέρει το σύστημα, τότε η παροχή αυτή θα πραγματοποιείται με βάση αντίστοιχη εσωτερική τεχνική και πληροφορική υποδομή¹⁷⁰.

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται από το σύστημα TARGET2 στην διαχείριση της ρευστότητας με ειδικότερες παρεχόμενες υπηρεσίες που στοχεύουν στην ευελιξία και την αποτελεσματικότητά του. Τέτοιες υπηρεσίες αποτελούν οι εξής: α. η διευκόλυνση για την δέσμευση ρευστότητας, β. η επιφύλαξη ρευστότητας ειδικού σκοπού για τα επικουρικά συστήματα, γ. η διαχείριση σειράς αναμονής και δ. οι διαδικασίες βελτιστοποίησης της ρευστότητας και η σωρευτική διαχείριση ρευστότητας. Στα άμεσα μέλη συγκεκριμένα παρέχεται η δυνατότητα ελέγχου της χρήσης ρευστότητας μέσω προκαθορισμένου μηχανισμού για την διαχείριση εντολών πληρωμών που χαρακτηρίζονται ως επείγουσες ή ιδιαίτερα επείγουσες. Επιπλέον, προς τον σκοπό της βέλτιστης δυνατής διαχείρισης και χρήσης της διαθέσιμης ρευστότητας, παρέχεται σε πιστωτικά ιδρύματα, εφόσον πληρούν ορισμένα σχετικά κριτήρια, η δυνατότητα ενιαίας παρακολούθησης και διαχείρισης της ρευστότητάς τους με την προϋπόθεση ότι αυτά ανήκουν στον ίδιο όμιλο ή συνδέονται μεταξύ τους και τηρούν λογαριασμούς διακανονισμού στην ίδια ή σε διαφορετική κεντρική τράπεζα. Στην εν λόγω υπηρεσία δεν περιλαμβάνονται ορισμένα είδη λογαριασμών, όπως είναι οι λογαριασμοί για την ρευστότητα που επιφυλάσσεται για τα επικουρικά συστήματα ή

¹⁶⁷ Βλέπε σχετικά **ΕΚΤ (2003)** «Πρότυπα επίβλεψης για τα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας σε ευρώ», διαθέσιμα στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/retailpsoversightstandardssel.pdf>

¹⁶⁸ Ο καθορισμός αυτός δίνει στις τράπεζες την δυνατότητα να προσδιορίζουν εκ των προτέρων την ρευστότητα που θα χρησιμοποιηθεί κατά την διενέργεια πληρωμών σε διμερές ή πολυμερές επίπεδο.

¹⁶⁹ Βλέπε σχετικά **Γκόρτσος (2013)**, σελ. 229.

¹⁷⁰ *Ibid*, σελ. 230.

λογαριασμοί διακανονισμού που τηρούνται σε κεντρικές τράπεζες κρατών μελών για τα οποία ισχύει παρέκκλιση¹⁷¹.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει ο διακανονισμός των επικουρικών συστημάτων, στην έννοια των οποίων εμπίπτουν πληρωμές τόσο μεγάλης όσο και μικρής αξίας, ο διακανονισμός πράξεων συναλλάγματος, ο διακανονισμός πράξεων χρηματαγοράς και ο διακανονισμός πράξεων σε τίτλους. Οι εντολές που μπορούν να διεκπεραιώνονται μέσω των επικουρικών συστημάτων είναι οι μεταφορές πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό, οι άμεσες χρεώσεις για ίδιο λογαριασμό και οι πληρωμές κατόπιν εξουσιοδότησης για λογαριασμό των συμμετεχόντων στο επικουρικό σύστημα. Σε αυτές τις εντολές βασικό πλεονέκτημα για τους χρήστες αποτελεί η τυποποίηση μηνυμάτων, δικτύου, υπηρεσιών και διαδικασίας διακανονισμού. Σε επίπεδο μηνυμάτων δικτύου και υπηρεσιών χρησιμοποιούνται τα τυποποιημένα πρότυπα του SWIFT, ενώ για τον διακανονισμό προβλέπονται έξι γενικές διαδικασίες ανάλογα με τις ειδικότερες απαιτήσεις των υφιστάμενων επικουρικών συστημάτων¹⁷². Τέλος, εφόσον ένας φορέας συμμετέχων στο σύστημα είναι άμεσο μέλος τότε ο διακανονισμός των συναλλαγών του πραγματοποιείται άμεσα, ενώ σε αντίθετη περίπτωση πραγματοποιείται με την μεσολάβηση ενός άμεσου μέλους ειδικά καθοριζόμενου προς το σκοπό αυτό, το οποίο καλείται «Τράπεζα Διακανονισμού».

Κατά την θέση σε λειτουργία του νέου συστήματος TARGET2 πρόκληση αποτέλεσε η πολιτική της τιμολόγησης¹⁷³ των παρεχόμενων υπηρεσιών που θα ακολουθείτο, προκειμένου να επιτευχθούν ορισμένοι στόχοι που σχετίζονται αφενός μεν με την διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης στο σύστημα και σε μικρά πιστωτικά ιδρύματα αφετέρου δε με τη διατήρηση του ενδιαφέροντος συμμετοχής στο εν λόγω σύστημα των συμμετεχόντων που ήδη διέθεταν υψηλό ποσοστό επί του συνόλου των συναλλαγών που διενεργούσαν στα πλαίσια του συστήματος TARGET. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΚΤ ανέλαβε να σχεδιάσει την κοινή μεθοδολογία κοστολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών και την ενιαία διάρθρωση των τιμών καθώς και τα περιθώρια αποκλίσεων και πρόσθετων επιβαρύνσεων για την παροχή πρόσθετων υπηρεσιών. Πρόκληση αποτέλεσε, τέλος, η διασφάλιση της αδιάλειπτης λειτουργίας του συστήματος TARGET2 ιδίως σε περιπτώσεις επέλευσης έκτακτων περιστάσεων μέσω της πρόβλεψης τεχνικών χαρακτηριστικών και αυτοματοποιημένων διαδικασιών, οι οποίες θα κατέτειναν στον μεγαλύτερο δυνατό περιορισμό των σφαλμάτων. Έτσι, προβλέφθηκαν διαδικασίες¹⁷⁴ έκτακτης ανάγκης και αδιάλειπτης λειτουργίας του εν λόγω συστήματος αλλά και υποχρεώσεις ασφαλείας στα συμμετέχοντα μέλη αναφορικά με την διενέργεια σχετικών ελέγχων και την ενημέρωση της οικείας εθνικής κεντρικής τράπεζας ή της ΕΚΤ.

Συνολικά, έχει κριθεί ότι το σύστημα TARGET2 αποτελεί το πιο σημαντικό σύστημα πληρωμών στην ευρωζώνη, καθώς δεν επεξεργάζεται μόνο τις συναλλαγές που είναι απαραίτητες για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής αλλά και τις συναλλαγές με την υψηλότερη αξία. Οι συναλλαγές που επεξεργάζεται καθημερινά έχουν αξία κατά μέσο όρο 1.9 τρις ευρώ, αξία που ισούται περίπου με το 20% του ετήσιου ΑΕΠ της ευρωζώνης και δεδομένου ότι διασφαλίζει την ασφάλεια και την φερεγγυότητα και άλλων χρηματοπιστωτικών υποδομών αποτελεί σύστημα κομβικής σημασίας¹⁷⁵.

¹⁷¹ Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2013), σελ. 232.

¹⁷² Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2013), σελ. 233.

¹⁷³ Βλέπε σχετικά Κατευθυντήρια Γραμμή ΕΚΤ/2012/27, αιτιολογική σκέψη 5, άρθρο 9, προσάρτημα 6.

¹⁷⁴ *Ibid*, αιτιολογική σκέψη 44, άρθρα 27, 28, προσάρτημα 4.

¹⁷⁵ Βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2015), “Eurosystem oversight report 2014”, σελ. 6, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eurosystemoversightreport2014.en.pdf>

Δεδομένα TARGET2 για το έτος 2014	
Αριθμός συμμετεχόντων	Το TARGET2 έχει 1,007 άμεσα μέλη, 837 έμμεσα μέλη και 5,037 ανταποκριτές.
Αριθμός επικουρικών συστημάτων	Το TARGET2 προέβη σε διακανονισμό των ταμειακών θέσεων 84 επικουρικών συστημάτων.
Ημερήσιος μέσος όρος	Το TARGET2 διεκπεραίωνε κατά ημερήσιο μέσο όρο 354,263 πληρωμές, οι οποίες αντιπροσώπευαν κατά ημερήσιο μέσο όρο αξία €1.9 τρις.
Μέση συναλλαγών αξία	€5.5 εκατομμύρια.
Αξίες πληρωμών	Περισσότερο από τα 2/3 όλων των πληρωμών του TARGET2 είχαν αξία τουλάχιστον €50,000 η καθεμιά. Το 13% όλων των πληρωμών είχε αξία μεγαλύτερη από €1 εκατομμύριο.
Κορυφαίες τιμές	Η κορυφή στον όγκο του κύκλου εργασιών πραγματοποιήθηκε στις 30 Ιουνίου 2014 με 568,060 συναλλαγές, ενώ η κορυφή στην αξία του κύκλου εργασιών πραγματοποιήθηκε στις 30 Απριλίου 2014 με €3,155 δις.
Κίνηση πληρωμών μεγάλης αξίας σε ευρώ	Το μερίδιο του TARGET2 στην συνολική κίνηση των συστημάτων πληρωμών μεγάλης αξίας σε ευρώ ανερχόταν σε ποσοστό 91% σε όρους αξίας και σε ποσοστό 61% σε όρους όγκου πληρωμών.
Τεχνική διαθεσιμότητα	100%

99.9% των πληρωμών του TARGET2 διεκπεραιώνονται σε λιγότερο από πέντε λεπτά.

Figure 9: Συγκεντρωτική απεικόνιση των δεδομένων του TARGET2 για το έτος 2014.

[Πηγή: EKT¹⁷⁶]

2.6. ΝΟΜΙΚΗ ΒΑΣΗ – ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ TARGET2

Σύμφωνα με το άρθρο 127 παρ. 2 της ΣΛΕΕ στο βασικά καθήκοντα του ΕΣΚΤ περιλαμβάνεται η προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών. Επίσης, σύμφωνα με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου το ΕΣΚΤ έχει ως πρωταρχικό στόχο αναφορικά με την άσκηση της νομισματικής

¹⁷⁶ Ο πίνακας είναι διαθέσιμος στην ιστοσελίδα της EKT: <https://www.ecb.europa.eu/paym/t2/html/index.en.html>

πολιτικής την διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, ενώ σύμφωνα με την παρ. 5 του ίδιου άρθρου αυτό συμβάλλει στην άσκηση εκ μέρους των αρμόδιων αρχών προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων και στην εξασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Το ΔΣ της ΕΚΤ αποφάσισε να διαμορφώσει το σύστημα του TARGET2 ως ένα πολλαπλό σύστημα το οποίο θα σημειώνει υψηλό βαθμό εναρμόνισης ως προς το νομικό πλαίσιο που θα διέπει τις επιμέρους κεντρικές τράπεζες εμφανίζοντας, βέβαια, αποκλίσεις που αναπόφευκτα θα προκύπτουν από τους περιορισμούς που τίθενται από τα αντίστοιχα εθνικά νομικά πλαίσια. Όσον αφορά τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών της ευρωζώνης, νομική βάση για την συμμετοχή τους στο σύστημα TARGET2 αποτέλεσε η Κατευθυντήρια Γραμμή της ΕΚΤ ΕΚΤ/2012/27¹⁷⁷, η οποία περιέχει τα κύρια νομικά συστατικά στοιχεία που διέπουν την λειτουργία του συστήματος TARGET2, όπως είναι οι κανόνες ελέγχου και οι κανόνες διακυβέρνησής του. Επίσης, στην εν λόγω Κατευθυντήρια Γραμμή περιλαμβάνονται εναρμονισμένοι όροι αναφορικά με την συμμετοχή στο σύστημα με σκοπό να διασφαλίζεται η μέγιστη εναρμόνιση του εφαρμοστέου νομικού πλαισίου για τους ενδιαφερόμενους συμμετέχοντες στις διάφορες δικαιοδοσίες. Οι όροι αυτοί χρήζουν ομοιόμορφης εφαρμογής εκ μέρους των εθνικών κεντρικών τραπεζών με θεμιτές παρεκκλίσεις κατά το μέτρο που το εκάστοτε εθνικό δίκαιο απαιτεί.

Όσον αφορά τις εθνικές κεντρικές τράπεζες κρατών που βρίσκονται εκτός της ευρωζώνης και επιθυμούν να συμμετάσχουν στην πλατφόρμα του TARGET2, νομική βάση για την συμμετοχή τους αποτελεί μία συμφωνία που συνάπτεται μεταξύ αυτών και των κεντρικών τραπεζών του Ευρωσυστήματος¹⁷⁸. Στην εν λόγω συμφωνία προβλέπεται ότι η κεντρική τράπεζα θα δεσμεύεται και θα συμμορφώνεται με τα οριζόμενα στην ως άνω Κατευθυντήρια Γραμμή εκτός κι αν αμοιβαία συμφωνηθεί αντίθετη πρόβλεψη.

Νομική βάση για την λειτουργία του συστήματος TARGET2 αποτέλεσε και η Οδηγία 98/26/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει μετά την Οδηγία 2009/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου) σχετικά με το αμετάκλητο του διακανονισμού στα συστήματα πληρωμών και στα συστήματα διακανονισμού αξιολογίων (“Settlement Finality Directive” – SFD). Η εν λόγω Οδηγία θεσπίστηκε αποβλέποντας να ικανοποιήσει το αίτημα για ελαχιστοποίηση της πιθανότητας εμφάνισης συστημικού κινδύνου που εκ των πραγμάτων ενέχεται στην λειτουργία του συστήματος TARGET2 και κατ’ επέκταση το αίτημα για διασφάλιση της σταθερότητας του συστήματος διακανονισμού πληρωμών με απώτερο στόχο, βέβαια, την διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος εν συνόλω. Η εφαρμογή της Οδηγίας εκτείνεται σε όλα τα συστήματα πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού στην ΕΕ καθώς και στους συμμετέχοντες σε αυτά, δημιουργώντας σε όσους καλύπτονται από αυτή ένα πρόσφορο και ασφαλές νομικό περιβάλλον ανάπτυξης και λειτουργίας τους σε όλα τα κράτη μέλη και συμβάλλοντας στην καθιέρωση μιας ξεκάθαρης, διάφανης νομικής βάσης.

Εκτός των ανωτέρω, στο νομικό πλαίσιο λειτουργίας του συστήματος TARGET2 συγκαταλέγεται και η Απόφαση ΕΚΤ/2014/35, με την οποία το εν λόγω σύστημα ανάγεται σε συστημικά σημαντικό σύστημα πληρωμών σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό (ΕΕ) 795/2014, ο οποίος αφορά τις απαιτήσεις που τίθενται για την επίβλεψη των συστημικά σημαντικών συστημάτων πληρωμών. Επιπλέον, ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η Απόφαση ΕΚΤ/2007/7 η οποία αναφέρεται στους όρους και τις προϋποθέσεις της λειτουργίας του συστήματος TARGET2 – ΕΚΤ και έχει τροποποιηθεί μέχρι τώρα οχτώ φορές με τις ακόλουθες Αποφάσεις της ΕΚΤ: ΕΚΤ/2009/13, ΕΚΤ/2009/22, ΕΚΤ/2010/4, ΕΚΤ/2010/19, ΕΚΤ/2011/19, ΕΚΤ/2012/31, ΕΚΤ/2014/27 και ΕΚΤ/2015/22.

¹⁷⁷ Η συγκεκριμένη κατευθυντήρια γραμμή έχει τροποποιηθεί με τις ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές της ΕΚΤ: ΕΚΤ/2013/37, ΕΚΤ/2014/25, ΕΚΤ/2015/15.

¹⁷⁸ Βλέπε σχετικά Κατευθυντήρια Γραμμή ΕΚΤ/2012/27, άρθρο 4, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

Ακολούθως, το 2010 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ εξέδωσε την Απόφαση ΕΚΤ/2010/9, η οποία αναφέρεται στην δυνατότητα που παρέχεται στους φορείς επίβλεψης και τους διαχειριστές του TARGET2 να έχουν πρόσβαση σε ορισμένα στοιχεία του TARGET2 και να κάνουν χρήση αυτών. Τα εν λόγω στοιχεία αφορούν μια συσκευή που θα καταστήσει δυνατές τις ποσοτικές αναλύσεις και τις αριθμητικές προσομοιώσεις με στοιχεία σε επίπεδο συναλλαγών, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική λειτουργία και η επίβλεψη του TARGET2¹⁷⁹.

2.7. ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ EBA CLEARING

Το σύστημα EBA CLEARING¹⁸⁰ αποτελεί έναν φορέα παροχής υποδομών για πανευρωπαϊκές πληρωμές και τελεί υπό το ιδιοκτησιακό καθεστώς τραπεζών. Ιδρύθηκε με την μορφή εταιρείας το 1998 από 52 κυρίαρχες ευρωπαϊκές και διεθνείς τράπεζες με την αποστολή να διαχειρίζεται το σύστημα EURO1, το οποίο αποτελούσε μόνο πολυμερές, ιδιωτικό σύστημα διακανονισμού σε συνεχή χρόνο πληρωμών μεγάλης αξίας. Σήμερα, η EBA CLEARING μετρά 60 τράπεζες-μετόχους και μέσω των συστημάτων STEP1, EURO1 και STEP2 παρέχει υπηρεσίες εκκαθάρισης και διακανονισμού για ποσά μικρής και μεγάλης αξίας σε ένα ευρύ φάσμα τραπεζών στην ΕΕ. Η εταιρεία διοργανώνει τακτικές ομαδικές συναντήσεις πληροφόρησης και συνεργασίας με τους χρήστες της τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε επίπεδο τραπεζικής κοινότητας. Επίσης, φροντίζει διαρκώς να εξελίσσει και να βελτιώνει τις παροχές του προκειμένου να φτάσει τις απαιτήσεις των τραπεζών στα νέα πλαίσια του SEPA και μέσω της συνεργασίας του με την EBA συμμετέχει στις προσπάθειες για την δημιουργία ενός ασφαλούς, αποτελεσματικού και καινοτόμου πανευρωπαϊκού περιβάλλοντος πληρωμών διασφαλίζοντας τα υψηλότερα επίπεδα τεχνολογικής αξιοπιστίας και ανθεκτικότητας. Η εταιρεία EBA CLEARING δεσμεύεται να δημιουργήσει πανευρωπαϊκές παροχές υπό την διακυβέρνηση μίας ευρείας αντιπροσώπευσης συμμετεχόντων στην ευρωπαϊκή βιομηχανία πληρωμών με στόχο την μέγιστη δυνατή αποδοτικότητα με το χαμηλότερο δυνατό κόστος και την στήριξη της διενέργειας πληρωμών από τις τράπεζες¹⁸¹.

Το EURO1 είναι το μόνο σύστημα πληρωμών μεγάλης αξίας ιδιωτικού τομέα για συναλλαγές ίδιας ημέρας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και επεξεργάζεται συναλλαγές υψηλής προτεραιότητας και επείγοντος χαρακτήρα και πρωτίστως μεγάλου ποσού τόσο σε εγχώριο όσο και σε διασυνοριακό επίπεδο. Η υπηρεσία παρέχει ένα μοναδικό σύστημα διακανονισμού πολυμερούς διακανονισμού εγκεκριμένο από την ΕΚΤ, με υποδομές διακανονισμού που στοχεύουν στη μεγαλύτερη αποδοτικότητα με το χαμηλότερο κόστος. Σήμερα, το σύστημα απαριθμεί 60 τράπεζες μέλη και επεξεργάζεται κατά μέσο όρο πάνω από 250.000 πληρωμές την ημέρα με συνολική αξία κατά μέσο όρο 210 δις ευρώ¹⁸². Απαραίτητη προϋπόθεση για την συμμετοχή των εμπορικών τραπεζών στο εν λόγω σύστημα είναι η εγγραφή τους ως μέλη της EBA¹⁸³.

Το σύστημα STEP1 αποτελεί κατά κύριο λόγο ένα σύστημα διασυνοριακών πληρωμών μικρής αξίας σε ευρώ το οποίο δίνει την δυνατότητα στις τράπεζες που λειτουργούν στην ΕΕ να ανταλλάσσουν εμπορικές πληρωμές με άλλα μέλη του εν λόγω συστήματος αλλά και με όλες τις τράπεζες μέλη του συστήματος EURO1. Τα τραπεζικά συστήματα μπορούν να συμμετέχουν στο σύστημα είτε είναι μέλη του EURO1 είτε όχι, οπότε γίνονται έμμεσα μέλη μέσω ενός

¹⁷⁹ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα της ΕΚΤ διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/press/govcdec/otherdec/2010/html/gc100806.el.html>

¹⁸⁰ Βλέπε σχετικά τον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ebaclearing.eu/About-EBA-CLEARING-N=About-EBA-CLEARING-L=EN.aspx>

¹⁸¹ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 286-287.

¹⁸² Βλέπε σχετικά τον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ebaclearing.eu/EURO1-N=EURO1-L=EN.aspx>

¹⁸³ Βλέπε σχετικά Σινανιώτη - Μαρούδη, Φαρσαρότας (2005), σελ. 287-288.

χρηματοπιστωτικού ιδρύματος που είναι μέλος του EURO1¹⁸⁴. Σε καθημερινή βάση, το STEP1 επεξεργάζεται κατά μέσο όρο περίπου 20.000 συναλλαγές συνολικής αξίας μεγαλύτερης από 1 δις ευρώ¹⁸⁵.

Το σύστημα STEP2 αποτελεί ένα πανευρωπαϊκό σύστημα αυτόματης εκκαθάρισης για πληρωμές μικρής αξίας σε ευρώ σε πλήρη συμμόρφωση με τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του πλαισίου για τις μεταφορές πιστώσεων και τις άμεσες χρεώσεις στο νέο περιβάλλον SEPA. Η πλατφόρμα του STEP2 αποτελεί ένα εξαιρετικά ανθεκτικό σύστημα εξοπλισμένο με χαρακτηριστικά πλήρους αποκατάστασης σε περίπτωση βλάβης καθώς και λειτουργικές διαδικασίες που ελέγχονται ανά τακτά διαστήματα από το σύνολο των χρηστών προκειμένου να υποστηρίξει αποτελεσματικά τις συμμετέχουσες τράπεζες στην διαχείριση της ροής των πληρωμών τους στην εν λόγω πλατφόρμα καθώς και των δυνατοτήτων τους για επεξεργασία¹⁸⁶.

¹⁸⁴ *Ibid*, σελ. 288-9.

¹⁸⁵ Βλέπε σχετικά τον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ebaclearing.eu/STEP1-N=STEP1-L=EN.aspx>

¹⁸⁶ Βλέπε σχετικά τον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ebaclearing.eu/STEP2-N=STEP2-L=EN.aspx>

3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΙΠΤΕΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Στην Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 δεν υπήρχε ρητή διάταξη αναφορικά με την άσκηση επίβλεψης εκ μέρους των κεντρικών τραπεζών γιατί αυτή δεν είχε ακόμη αυτονομηθεί ως τυπική αρμοδιότητα, αλλά θεωρούταν περισσότερο μια “de facto” δραστηριότητα των κεντρικών τραπεζών η οποία απέρρευε από τον κεντρικό τους ρόλο στους τομείς των πληρωμών, της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της νομισματικής πολιτικής¹⁸⁷. Εκτός αυτού, ειδικά όσον αφορά τα συστήματα πληρωμών και διακανονισμού, κατά την υπογραφή της εν λόγω Συνθήκης αυτά δεν είχαν προσλάβει το μέγεθος και την σημαντικότητα που απέκτησαν εκ των υστέρων ούτε βέβαια τις διασυννοριακές διαστάσεις που έχουν σήμερα¹⁸⁸. Σταδιακά, η λειτουργία αυτή αναγνωρίστηκε νομικά και τελικά καθιερώθηκε με την υιοθέτηση αφενός μεν της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) αφετέρου δε του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ όπου το καθήκον επίβλεψης ρητά αναγνωρίστηκε ως ένα από τα βασικά καθήκοντα του Ευρωσυστήματος καθώς και με την πρόβλεψη σχετικών διατάξεων σε πολλά επιμέρους εθνικά δίκαια. Στο σημείο αυτό εύλογα μπορεί να ανακύψουν ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο του Ευρωσυστήματος κατά την άσκηση πολιτικών επίβλεψης αλλά και σχετικά με τους λόγους που οι κεντρικές τράπεζες είναι αυτές που αφορά περισσότερο η ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προγενέστερο σημείο, σύμφωνα με το άρθρο 127 παρ. 2 της ΣΛΕΕ το ΕΣΚΤ είναι υπεύθυνο για την προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών. Επίσης, σύμφωνα με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου το ΕΣΚΤ έχει ως πρωταρχικό στόχο αναφορικά με την άσκηση της νομισματικής πολιτικής την διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, ενώ σύμφωνα με την παρ. 5 του ίδιου άρθρου αυτό συμβάλλει στην άσκηση εκ μέρους των αρμόδιων αρχών της προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων καθώς και στην διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Τα ανωτέρω εξηγούν, πράγματι, ότι η ασφάλεια και αποδοτικότητα των συστημάτων πληρωμών αποτελούν προϋπόθεση για την δυνατότητα του ευρωσυστήματος να συνεισφέρει στην χρηματοπιστωτική σταθερότητα, να εφαρμόσει τη νομισματική πολιτική και να διατηρήσει την εμπιστοσύνη του κοινού στο νόμισμα¹⁸⁹. Οι στόχοι αυτοί απειλούνται έντονα από τα διάφορα είδη κινδύνων στα οποία εκτίθενται οι υποδομές πληρωμών και διακανονισμού, οι οποίοι υπό συγκεκριμένες συνθήκες μπορούν να προσλάβουν συστημικές διαστάσεις και να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο την ορθή λειτουργία και σταθερότητα όχι μόνο των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού αλλά και ολόκληρης της οικονομίας¹⁹⁰.

Όσον αφορά την ασφάλεια, αυτή μπορεί να διαβρωθεί από καθυστερήσεις στον διακανονισμό συναλλαγών και ειδικά στην περίπτωση που το σύστημα θεωρείται «πολύ μεγάλο για να αποτύχει» (“too big to fail”), οπότε θεωρείται ότι χρειάζεται δημόσια παρέμβαση προκειμένου να δοθούν στους συμμετέχοντες και τους διαχειριστές τα κατάλληλα κίνητρα προκειμένου να δράσουν με σύνεση για να αποφύγουν τον κίνδυνο και να ελαχιστοποιήσουν τα συνολικά κόστη για την κοινωνία¹⁹¹. Όσον αφορά την αποδοτικότητα, η σχετική αγορά της ευρωζώνης αντιμετώπιζε το φαινόμενο του κατακερματισμού το οποίο συνεπαγόταν ανεπάρκεια στα συστήματα και υψηλά κόστη ειδικά για τις διασυννοριακές συναλλαγές. Επομένως, ο στόχος του ευρωσυστήματος είναι να

¹⁸⁷ Για την επίβλεψη αναλυτικότερα βλέπε σχετικά και **Smits R. (1997)**, σελ. 245-247.

¹⁸⁸ Βλέπε σχετικά **ΕΚΤ (2011)**, “Eurosystem oversight policy framework”, σελ. 3 διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eurosystemoversightpolicyframework2011en.pdf>

¹⁸⁹ Βλέπε σχετικά **Smits R. (1997)**, σελ. 297-298.

¹⁹⁰ Βλέπε σχετικά **ΕΚΤ (2011)**, σελ. 1,2.

¹⁹¹ *Ibid*, σελ. 2.

απαλείφει ακριβώς αυτόν τον κατακερματισμό -όπου υπάρχει- και να προωθήσει περαιτέρω την διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό το τελευταίο μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της ισορροπίας μεταξύ λειτουργικών εξόδων, ασφάλειας και αξιοπιστίας των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού προκειμένου οι συμμετέχοντες να διαθέτουν ικανά κίνητρα για την συμμετοχή και ανταπόκρισή τους¹⁹².

Στα πλαίσια αυτά, το Ευρωσύστημα αναλαμβάνει τρεις αλληλοσυμπληρούμενους ρόλους: α. του ιδιοκτήτη και διαχειριστή του συστήματος, β. του ασκούντος την επίβλεψη και γ. του καταλύτη ή διαμεσολαβητή για την βελτίωση της συνολικής αποδοτικότητας των υποδομών της αγοράς της ευρωζώνης. Αναφορικά με αυτόν τον τελευταίο ρόλο του, το Ευρωσύστημα μετέρχεται της τεχνικής εμπειρογνομosύνης του καθώς και των συμβουλευτικών επαφών του για την σύναψη συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα, με τους φορείς επίβλεψης του τραπεζικού τομέα και με άλλες δημόσιες αρχές αποβλέποντας στην ταχεία ανάπτυξη της αγοράς. Επίσης, διευκολύνει τον συντονισμό μεταξύ των μετεχόντων στην αγορά καθώς και την σύμπραξη με τις δημόσιες αρχές έτσι ώστε να θέσει κοινά πρότυπα, να εξαλείψει τον κατακερματισμό και να διασφαλίσει την διαλειτουργικότητα¹⁹³. Προς την εκπλήρωση των ανωτέρω στόχων το Ευρωσύστημα, συμμορφώνεται με τα διεθνή πρότυπα και τις διεθνείς απαιτήσεις που αναπτύχθηκαν από την Επιτροπή Συστημάτων Πληρωμών και Διακανονισμού (CPSS) και προσπαθεί να επιτύχει μία αρμονική σύγκλιση των πρακτικών επίβλεψης που υιοθετούνται σε εθνικό επίπεδο από τις κεντρικές τράπεζες και των βέλτιστων πρακτικών που γίνονται διεθνώς αποδεκτές λαμβάνοντας υπόψιν τις ιδιαιτερότητες που τα κράτη της ευρωζώνης παρουσιάζουν στην σχετική αγορά¹⁹⁴.

Αναφορικά με τη νομική βάση για το καθήκον επίβλεψης επί των συστημάτων πληρωμών που έχει ανατεθεί στο Ευρωσύστημα αυτή βασίζεται στα εξής άρθρα: α. το άρθρο 127 παρ. 2 της ΣΛΕΕ το οποίο αποκρυσταλλώνεται και στο άρθρο 3.1 του καταστατικού της ΕΚΤ και του ΕΣΚΤ¹⁹⁵ σχετικά με την προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών και β. το άρθρο 22 του Καταστατικού¹⁹⁶, σύμφωνα με το οποίο οι εθνικές κεντρικές τράπεζες μπορούν να παρέχουν διευκολύνσεις και η ΕΚΤ μπορεί να θεσπίζει κανονισμούς¹⁹⁷ με σκοπό να διασφαλίσει αποτελεσματικά και υγιή συστήματα εκκαθάρισης και πληρωμών εντός της Ένωσης και με άλλες χώρες¹⁹⁸. Να σημειωθεί ότι τα καθήκοντα λειτουργίας αλλά και επίβλεψης που ανατίθενται στην ΕΚΤ αφορούν περιοριστικά τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης και ότι οι αντίστοιχες δραστηριότητες που ανατίθενται σε ορισμένες εθνικές κεντρικές τράπεζες διεξάγονται βάσει του εθνικού κανονιστικού πλαισίου τους¹⁹⁹. Επίσης, τα όρια του αντικειμένου της επίβλεψης μπορεί μεν να διαφοροποιούνται ανάλογα με τις τάσεις εξέλιξης των χρηματοπιστωτικών αγορών και υποδομών αλλά πάντοτε περιορίζονται εγγενώς από τις διατάξεις της ΣΛΕΕ.

Αναφορικά με την επίβλεψη των συστημάτων πληρωμής μεγάλης αξίας, το ευρωσύστημα έχει υιοθετήσει και εφαρμόζει τις Θεμελιώδεις Αρχές για τα Συστημικά Σημαντικά Συστήματα

¹⁹² *Ibid*, σελ. 2.

¹⁹³ *Ibid*, σελ. 2,3.

¹⁹⁴ *Ibid*, σελ. 4.

¹⁹⁵ Για το πλήρες άρθρο του καταστατικού βλέπε σχετικά τον ακόλουθο σύνδεσμο: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_statute_2.pdf

¹⁹⁶ Για το πλήρες άρθρο του καταστατικού βλέπε σχετικά στον ακόλουθο σύνδεσμο: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_statute_2.pdf

¹⁹⁷ Για την κανονιστική εξουσία της ΕΚΤ βλέπε σχετικά και **Smits R. (1997)**, σελ. 304.

¹⁹⁸ Για την εφαρμογή του άρθρου 22 βλέπε σχετικά και **Smits R. (1997)**, σελ. 302-304 και 306-307.

¹⁹⁹ Βλέπε σχετικά **ΕΚΤ (2011)**, “*Eurosystem oversight policy framework*”, σελ. 3.

Πληρωμών (“Core Principles for Systemically Important Systems”) της Επιτροπής Συστημάτων Πληρωμών και Διακανονισμού (“CPSS”), ενώ για τα Συστήματα Πληρωμών Μικρής Αξίας το Ευρωσύστημα έχει εισαγάγει τα Πρότυπα Επίβλεψης για Συστήματα Πληρωμών Μικρής Αξίας (“Oversight standards for euro retail payment systems”), όπου διακρίνει μεταξύ συστημικώς σημαντικών και μη συστημάτων πληρωμών και επιλέγει ποιες από τις ως άνω θεμελιώδεις αρχές τυγχάνουν εφαρμογής και στις πληρωμές μικρής αξίας.

Οι τρεις βασικοί άξονες στους οποίους κινείται το Ευρωσύστημα για την άσκηση επίβλεψης είναι οι εξής: α. η συλλογή σχετικών πληροφοριών, β. η αξιολόγηση των πληροφοριών και γ. η πραγματοποίηση αλλαγών όπου καθίσταται αναγκαίο²⁰⁰. Ως πηγή πληροφοριών μπορούν να χρησιμεύσουν διμερείς συμβάσεις με τους χειριστές των συστημάτων, αναφορές για την δραστηριότητα αυτών και σχετικά αρχεία του συστήματος. Η αξιολόγηση των πληροφοριών πραγματοποιείται επί τη βάση προτύπων και συστάσεων που έχουν σχεδιαστεί είτε από το ίδιο είτε σε συνεργασία με άλλες κεντρικές τράπεζες και αρχές και επανελέγχεται υπό το φως νέων εξελίξεων στις υποδομές της ευρωζώνης. Όπου δε κριθεί απαραίτητο για λόγους ασφάλειας και αποτελεσματικότητας κάποιας υποδομής συστήματος πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού, επιβάλλονται αλλαγές με βάση τα πορίσματα των ως άνω αξιολογήσεων.

Η αποκεντρωμένη δομή του Ευρωσυστήματος διευκολύνει την κατανομή των βαρών κατά την άσκηση των καθηκόντων επίβλεψης. Το κάθε μεμονωμένο σύστημα επιβλέπεται από την οικεία κεντρική τράπεζα της χώρας εγκατάστασής του λόγω της εγγύτητας αυτής με την εποπτευόμενη οντότητα και λόγω των εθνικών νομικών διατάξεων που συνήθως προβλέπουν αντίστοιχη υποχρέωση. Ωστόσο, όταν πρόκειται για συστήματα χωρίς συγκεκριμένο εθνικό νομικό δεσμό το ΔΣ της ΕΚΤ μπορεί να αναθέσει τις κύριες αρμοδιότητες επίβλεψης στην ίδια την ΕΚΤ²⁰¹. Τέτοια συστήματα αποτελούν αυτά της εταιρείας εκκαθάρισης EBA CKEARING (EURO1, STEP1 και STEP2) καθώς και το σύστημα TARGET2 όπου η ΕΚΤ στηρίζεται στην επίβλεψη από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες όσον αφορά τις επιμέρους συνιστώσες του. Παρόμοια προσέγγιση υιοθετείται και στον τομέα των μέσων πληρωμών, όπου το κριτήριο για την ανάθεση των κύριων καθηκόντων επίβλεψης είναι ο εθνικός νομικός δεσμός και η νομική εγκατάσταση της διοικητικής αρχής του προγράμματος, ενώ συγκεκριμένα για τα πλαίσια των μεταφορών πίστωσης SEPA και των άμεσων χρεώσεων SEPA τα κύρια καθήκοντα επίβλεψης έχουν ανατεθεί στην ΕΚΤ²⁰². Στα πλαίσια αυτά, οι κεντρικές τράπεζες μεριμνούν για τον κατάλληλο σχεδιασμό και την διαχείριση των επιβλεπόμενων μέσων και συστημάτων λαμβάνοντας υπόψη σχετική εξειδίκευση άλλων εθνικών κεντρικών τραπεζών και της ΕΚΤ και δίνοντας αναφορά στο ΔΣ της ΕΚΤ σχετικά με τις πολιτικές που ακολουθούν, τις αξιολογήσεις στις οποίες προβαίνουν και τα πορίσματα στα οποία καταλήγουν²⁰³. Αναφορικά με τα συστήματα εκκαθάρισης και διακανονισμού, και σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν εθνικά νομικά πλαίσια τα οποία αναθέτουν στις κεντρικές τους τράπεζες την αρμοδιότητα επίβλεψης με την υποχρέωση τακτικών αναφορών στο ΔΣ της ΕΚΤ.

Στο πλαίσιο του επιμερισμού καθηκόντων και ευθυνών, το διοικητικό συμβούλιο της ΕΚΤ κατέχει τα ηνία της χάραξης της κοινής πολιτικής που θα ακολουθείται στα πλαίσια της επίβλεψης εντός του Ευρωσυστήματος και συγκεκριμένα διαμορφώνει τις βασικές αρχές και αποσαφηνίζει τους επιδιωκόμενους στόχους της πολιτικής αυτής στις περιπτώσεις εκείνες που η λειτουργία των συστημάτων πληρωμών μπορεί να επηρεάσει την άσκηση της νομισματικής πολιτικής, την συστημική σταθερότητα, την καθιέρωση ίσων όρων για όλους τους συμμετέχοντες και την διενέργεια διασυνοριακών πληρωμών τόσο εντός της ΕΕ όσο και με άλλες χώρες. Προς το σκοπό

²⁰⁰ *Ibid*, σελ. 7.

²⁰¹ *Ibid*, σελ. 8.

²⁰² *Ibid*, σελ. 8.

²⁰³ *Ibid*, σελ. 8.

αυτό, η ΕΚΤ είναι αρμόδια να εκδίδει κανονισμούς και κατευθυντήριες γραμμές (σύμφωνα με το άρθρο 22 του Καταστατικού της). Η κοινή πολιτική επίβλεψης και οποιαδήποτε μέτρα ληφθούν στο πλαίσιο αυτό, ωστόσο, μπορεί να προωθηθεί και να έχει επιτυχή αποτελέσματα μόνο μέσα από την συνεργασία και την σύμπλευση μεταξύ της ΕΚΤ και των εθνικών κεντρικών τραπεζών²⁰⁴.

Επιπλέον, το γεγονός ότι τα συστήματα πληρωμών χαρακτηρίζονται πλέον από ευρεία διασυνοριακή συμμετοχή σημαίνει ότι δημιουργούνται αλληλεξαρτήσεις σε υπερεθνικό επίπεδο και γι' αυτό τα ρυθμιστικά μέτρα και οι αντίστοιχες πολιτικές σε μία δωσιδικία αναπόφευκτα ξεπερνούν τα όρια αυτής και ως εκ τούτου απαιτείται συνεργασία μεταξύ των επιβλεπόντων φορέων και άλλων αρχών σε διεθνές επίπεδο²⁰⁵. Ο λόγος αυτής της συνεργασίας γίνεται εύκολα αντιληπτός δεδομένου ότι εναπόκειται στην κάθε κεντρική τράπεζα να επιβάλλει στο εσωτερικό του οικείου κράτους τις ρυθμίσεις που επιβάλλονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και τις αρχές και τα πρότυπα που αναγνωρίζονται σε διεθνές επίπεδο κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερα και με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται ένα ομοιόμορφο πλαίσιο ενσωμάτωσης συγκριτικά με τις πρακτικές των υπόλοιπων κεντρικών τραπεζών. Οι σχετικές δραστηριότητες των κεντρικών τραπεζών αποτελούνται από: α. τον καθορισμό, την εφαρμογή και την διασφάλιση συμμόρφωσης με τις αρχές και τα πρότυπα που έχουν καθιερωθεί με στόχο την προώθηση ασφαλών, επαρκών και φερέγγυων συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού είτε αυτά είναι αντικείμενο διαχείρισης των ίδιων των κεντρικών τραπεζών είτε ιδιωτικών φορέων²⁰⁶, β. την παρακολούθηση των εξελίξεων στον τομέα των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού προκειμένου να αποκρυσταλλωθεί η φύση και η έκταση των κινδύνων που ενυπάρχουν σε αυτά, και γ. την διασφάλιση της διαφάνειας των όρων που διέπουν τις υπηρεσίες και τα μέσα πληρωμών.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την πλατφόρμα του TARGET2 οι εθνικές κεντρικές τράπεζες (μεταξύ των οποίων και η ΤτΕ) έχουν τις εξής αρμοδιότητες²⁰⁷: α. να αποδέχονται και να αποπέμπουν συμμετέχοντες, β. να παρακολουθούν την δραστηριότητα των συμμετεχόντων, γ. να παρέχουν ενδο-ημερήσια ρευστότητα, δ. να ασκούν νομισματική πολιτική, ε. να εφαρμόζουν τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την διασφάλιση της λειτουργικής συνέχειας του συστήματος σε εθνικό επίπεδο, στ. να τιμολογούν τους συμμετέχοντες για τις παρεχόμενες υπηρεσίες του συστήματος, ζ. να υποστηρίζουν τους συμμετέχοντες και η. να εξασφαλίζουν την άμεση επικοινωνία τους. Επιπλέον, αυτές με την συμμετοχή τους στο εν λόγω σύστημα αποκτούν την ιδιότητα του άμεσου μέλους ως προς την διενέργεια πληρωμών τόσο για ίδιο λογαριασμό όσο για λογαριασμό τρίτου.

Όσον αφορά την συμμετοχή του Ευρωσυστήματος στον τομέα των πληρωμών μικρής αξίας, αυτή απορρέει και σε αυτή την περίπτωση από τον καταστατικό του ρόλο που προβλέπεται από την ΣΛΕΕ (άρθρο 127 παρ. 2) και αναφέρεται στην ομαλή προώθηση των συστημάτων πληρωμών και την διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Ο SEPA για το Ευρωσύστημα αποτελεί μία ολοκληρωμένη αγορά για υπηρεσίες πληρωμών η οποία υπόκειται σε αποτελεσματικό ανταγωνισμό και στην οποία δεν γίνεται διάκριση μεταξύ διασυνοριακών και εγχώριων πληρωμών εντός της ζώνης του ευρώ²⁰⁸. Στόχος του είναι να άρει κάθε τεχνικό, νομικό και εμπορικό εμπόδιο το οποίο τυχόν παρεισφρεί μεταξύ των εθνικών αγορών πληρωμών. Προς αυτή την κατεύθυνση

²⁰⁴ Βλέπε σχετικά Smits R. (1997), σελ. 305-306.

²⁰⁵ Βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2011), “Eurosysteem oversight policy framework”, σελ. 10.

²⁰⁶ Αξίζει να σημειωθεί, παρεμπιπτόντως, ότι στις περιπτώσεις όπου οι κεντρικές τράπεζες παρέχουν οι ίδιες απευθείας υπηρεσίες πληρωμών και διακανονισμού τότε αυτές έχουν τον ρόλο του χειριστή του συστήματος, ενώ στις περιπτώσεις που παρεμβαίνει ο ιδιωτικός παράγοντας στην διαχείριση των εν λόγω υπηρεσιών, τότε αυτές αναλαμβάνουν την άσκηση επίβλεψης στα συστήματα παροχής των εν λόγω υπηρεσιών.

²⁰⁷ Βλέπε σχετικά Γκόρτσος (2013), σελ. 228.

²⁰⁸ Βλέπε σχετικά την κοινή δήλωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ΕΚΤ (2006), διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: http://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2006/html/pr060504_1.el.html

το Ευρωσύστημα μεριμνά ώστε ο SEPA να βρίσκεται στο πεδίο του ενδιαφέροντος όλων των εμπλεκόμενων φορέων (καταναλωτών, επιχειρήσεων, φορέων παροχής υπηρεσιών και υποδομών πληρωμών κ. ά.), έχοντας συμμετάσχει στις ομάδες εργασίας του EPC αλλά και διοργανώνοντας δικές του εκδηλώσεις και φόρουμ με απώτερο σκοπό την τελική διαμόρφωση της καλύτερης δυνατής αγοράς πληρωμών μικρής αξίας και την εξασφάλιση της ασφάλειας των υπηρεσιών πληρωμών. Επιπλέον, παρέχει κατευθυντήριες γραμμές στους συμμετέχοντες στην αγορά μέσω ομιλιών και δημοσιεύσεων μελετών που αποτυπώνουν όλες τις εξελίξεις αλλά και τις μελλοντικές προκλήσεις στον τομέα αυτό. Συνεργάζεται δε με τους φορείς παροχής υπηρεσιών αλλά και τους χρήστες και συμβάλει στο συντονισμό της μεταξύ τους επικοινωνίας και πληροφόρησης έγκαιρα, αδιάλειπτα και με διαφάνεια, τόσο σε διασυνοριακό επίπεδο με τον συντονισμό των επικοινωνιακών δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της ΕΚΤ και του EPC όσο και σε εθνικό επίπεδο με την προώθηση της συνεργασίας με τους φορείς συντονισμού που έχουν συσταθεί σε εθνικό επίπεδο (και αποτελούνται συνήθως από αντιπροσώπους των κρατικών αρχών, των εθνικών τραπεζικών ενώσεων και των ΕθνΚΤ). Τέλος, το Ευρωσύστημα εκμεταλλευόμενο τον καταλυτικό του ρόλο ελέγχει την συνολική διαδικασία έγκαιρης μετάπτωσης στον SEPA, ευαισθητοποιεί σχετικά με το εν λόγω εγχείρημα και εντοπίζει τυχόν εμπόδια στην διαδικασία προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι συμφωνημένες προθεσμίες τηρούνται από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη²⁰⁹.

3.1. ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ;

Η σημασία του ρόλου των κεντρικών τραπεζών προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού επιβεβαιώνεται από το άρθρο 127 παρ. 2 της Συνθήκης, στο οποίο η προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών στην Ευρωζώνη ανάγεται σε βασικό καθήκον του ΕΣΚΤ, αλλά και από το άρθρο 22 του Καταστατικού της ΕΚΤ σύμφωνα με το οποίο έχει χορηγηθεί στην ΕΚΤ η αρμοδιότητα να εκδίδει κανονισμούς για την επιδίωξη του ως άνω σκοπού. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες οφείλουν να παρέχουν διευκολύνσεις στην διεξαγωγή και προώθηση της λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών με την διαμόρφωση των κατάλληλων υποδομών για τη νέα ενιαία αγορά, ενώ ιδιαίτερο βάρος αποδόθηκε από αυτές στην υιοθέτηση του χρήματος κεντρικής τράπεζας αντί εμπορικής ως μέσου διακανονισμού. Δεν είναι τυχαίο μάλιστα ότι η ρυθμιστική εξουσία των συστημάτων πληρωμών ανατέθηκε σε αυτές όπως και η αρμοδιότητα εποπτείας. Ο τρόπος με τον οποίο οι κεντρικές τράπεζες προσεγγίζουν την άσκηση των δραστηριοτήτων προφανώς παρουσιάζει διαφορές από χώρα σε χώρα, ωστόσο, υπάρχει μία γενική σύγκλιση ως προς α. την συμβολή τους στην ανάπτυξη και διαχείριση των συστημάτων πληρωμών, β. την υιοθέτηση βασικών αρχών για την ασφαλή και αποτελεσματική λειτουργία τους και γ. την διασφάλιση της προστασίας των εν λόγω συστημάτων μέσω της ανάλογα προσανατολισμένης εκ μέρους τους ώθησης των φορέων της αγοράς²¹⁰. Η ανάδειξη και αποτελεσματική προώθηση των σημείων σύγκλισης μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών αλλά και των λοιπών αρμόδιων φορέων που ασκούν εποπτεία με απώτερο σκοπό την διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η οποία ενδέχεται να διαταραχθεί από την εξάπλωση κινδύνων που συνεπάγεται η συμμετοχή των πιστωτικών ιδρυμάτων σε συστήματα πληρωμών ή στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών διακανονισμού.

Σημαντικό παράγοντα για την ανεύρεση τεκμηριωμένης απάντησης στο παραπάνω ερώτημα αποτελεί, επίσης, η αντίληψη της λειτουργίας των σύγχρονων οικονομιών. Οι τελευταίες στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στη διενέργεια μεγάλου όγκου και ευρέως φάσματος διασυνοριακών

²⁰⁹ Για την σχέση του Ευρωσυστήματος με τον SEPA αναλυτικότερα βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2006), “The single euro payments area (SEPA): an integrated retail payments market”, σελ. 27-9 και ΕΚΤ (2013), “The single euro payments area (SEPA): an integrated retail payments market”, σελ. 24.

²¹⁰ Βλέπε σχετικά Προβόπουλος, Γκόρτσος (2004), σελ. 258.

συναλλαγών, οι οποίες συνεπάγονται την ανάγκη να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο ασφαλούς και επαρκούς ροής κεφαλαίων²¹¹. Η ασφάλεια των συναλλαγών μπορεί να επιτευχθεί κατά κύριο λόγο με την εξάλειψη ή έστω σημαντική μείωση του ενδεχομένου έκθεσης στον συστημικό κίνδυνο ενός συμμετέχοντος στο σύστημα. Η μεγάλη αξία των πληρωμών σε ευρώ που διενεργούνται καθημερινά σε συνδυασμό με την εκτεταμένη χρήση εργαλείων σύγχρονης τεχνολογίας, η οποία έχει απαλείψει τα εθνικά σύνορα στις πληρωμές, συνεπάγονται ότι η εμφάνιση δυσλειτουργίας σε ένα εθνικό σύστημα κατά την διενέργεια συναλλαγών μπορεί να επιφέρει καταστροφικές συνέπειες στις χρηματοοικονομικές αγορές και εν γένει σε ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα με την μετάδοση του κινδύνου στα συνεργαζόμενα με αυτό συστήματα. Ακολούθως, οι διαταράξεις στην ομαλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο και στην ροή της πραγματικής οικονομίας. Επομένως, το ενδιαφέρον των κεντρικών τραπεζών κατά την ανάληψη της επίβλεψης των συστημάτων πληρωμών περιστρέφεται μοιραία γύρω από την ανάγκη διασφάλισης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως συνόλου. Εξάλλου, τα συστήματα πληρωμών αποτελούν απαραίτητο όχημα για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής και, ως εκ τούτου, η αποτελεσματική λειτουργία αυτών συνυφαίνεται με την αποτελεσματική άσκηση της νομισματικής πολιτικής, η οποία αποτελεί τον πυρήνα των εργασιών μιας κεντρικής τράπεζας. Η αποτελεσματική άσκηση της νομισματικής πολιτικής ενός κράτους από την κεντρική του τράπεζα με την σειρά της αποσκοπεί στην διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, την φερεγγυότητα του νομίσματος και την εμπιστοσύνη του κοινού σε αυτό²¹².

3.2. ΡΟΛΟΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Σύμφωνα με το άρθρο 2 εδάφ. ε' του Καταστατικού της ΤτΕ στις κύριες αρμοδιότητές της περιλαμβάνεται η προώθηση και επίβλεψη της ομαλής λειτουργίας και αποτελεσματικότητας των συστημάτων πληρωμών και των μέσων πληρωμής. Αυτά μπορούν να επιτευχθούν στο βαθμό που η επίβλεψη περιλαμβάνει μέτρα για την πρόληψη και την έγκαιρη αντιμετώπιση των κινδύνων στα οποία εκτίθενται τα συστήματα πληρωμών, όπως είναι ο νομικός, ο πιστωτικός, ο λειτουργικός κίνδυνος και ο κίνδυνος ρευστότητας. Σκοπός είναι αφενός μεν η εξασφάλιση αξιόπιστης και αποτελεσματικής λειτουργίας των εν λόγω συστημάτων αφετέρου δε η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος εν συνόλω. Όσον αφορά τα μέσα πληρωμών, και στα πλαίσια της άσκησης της νομισματικής πολιτικής από την ΤτΕ, η επίβλεψη που ασκεί έχει ως στόχο την προώθηση της ασφαλούς και αποδοτικής λειτουργίας τους. Προς τούτο, επικεντρώνεται στην προσπάθεια αποκλεισμού ή τουλάχιστον ελαχιστοποίησης των κινδύνων, η εμφάνιση των οποίων μπορεί να προκαλέσει τριγμούς στην εμπιστοσύνη του κοινού σε αυτά αλλά και γενικότερα στο νόμισμα.

Ο σκοπός, τα μέσα και το πεδίο εφαρμογής της ασκούμενης επίβλεψης από την ΤτΕ εξειδικεύονται στην υπ' αριθ.50/31.7.2002 πράξη του συμβουλίου νομισματικής πολιτικής²¹³. Σε αυτήν απαριθμούνται οι αρχές και τα πρότυπα που πρέπει να διέπουν τη λειτουργία των συστημάτων πληρωμών και των μέσων πληρωμής, ο τρόπος και τα μέσα άσκησης της επίβλεψης καθώς και τα στοιχεία που πρέπει να υποβάλλονται στην ΤτΕ από όλους τους φορείς που συμμετέχουν στην

²¹¹ Για την πλήρη θεώρηση του ρόλου των κεντρικών τραπεζών στην επίβλεψη των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού βλέπε σχετικά την έκθεση της επιτροπής **Committee on Payment and Settlement Systems (2005)** “*Central bank oversight of payment and settlement systems*”, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bis.org/cpmi/publ/d68.pdf>

²¹² Βλέπε σχετικά **Γκόρτσος (2011)**, σελ. 64.

²¹³ Η εν λόγω πράξη είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/oversight.aspx>

διαχείριση συστημάτων πληρωμών ή/και την παροχή υπηρεσιών πληρωμών. Στην ως άνω πράξη χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η επίβλεψη ασκείται από την ΤτΕ στο πλαίσιο της κοινής πολιτικής που χαράζεται από το Ευρωσύστημα και με την επιφύλαξη των νομοθετικών διατάξεων για την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Επίσης, σε αυτό το πλαίσιο η ΤτΕ μπορεί και οφείλει να συνεργάζεται με άλλες αρμόδιες εποπτικές αρχές τόσο εγχώριες όσο και του εξωτερικού.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην εν λόγω πράξη αναφορικά με την κατηγοριοποίηση των συστημάτων πληρωμών σε συστημικώς σημαντικά και μη, η οποία χρησιμεύει στην απόφαση περί εφαρμογής ή μη των Θεμελιωδών Αρχών για τα Συστημικώς Σημαντικά Συστήματα Πληρωμών που δημοσιεύθηκαν το 2001. Αναφορικά δε με τα μέσα πληρωμής, η επίβλεψη ασκείται με βάση τα ενιαία πρότυπα επίβλεψης που εφαρμόζονται για τις εξής κατηγορίες: α. τις κάρτες πληρωμών, β. τις εντολές μεταφοράς πίστωσης SEPA και γ. τις άμεσες χρεώσεις SEPA, και τα οποία δύνανται να εφαρμοστούν και στα εθνικά μέσα πληρωμής. Όσον αφορά το σύστημα TARGET2, η ΤτΕ συμμετέχει σε αυτό από τις 19 Μαΐου 2008 αναλαμβάνοντας την επιχειρησιακή ευθύνη της ελληνικής συνιστώσας του συστήματος TARGET2-GR. Το έργο της επικεντρώνεται, μεταξύ άλλων, στην παρακολούθηση της ροής των πληρωμών και των αναγκών σε ενδοημερήσια ρευστότητα καθώς και στη συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων που αφορούν τη διαχείριση του συστήματος²¹⁴.

Προκειμένου να ασκήσει αποτελεσματικά τα καθήκοντά της, η ΤτΕ αναλαμβάνει ορισμένες κομβικής σημασίας δραστηριότητες όπως είναι: α. η παρακολούθηση των θεσμικών εξελίξεων και των εξελίξεων στις υποδομές μεταφοράς κεφαλαίων σε διεθνές επίπεδο, β. η συγκέντρωση, επεξεργασία και ανάλυση στατιστικών στοιχείων για τις πληρωμές, γ. η κατάρτιση στατιστικών δελτίων, και δ. η επιδίωξη διαρκούς βελτίωσης των μεθόδων για την αντιμετώπιση των κινδύνων που απορρέουν από τα συστήματα πληρωμών και τη λειτουργία των υποδομών.

3.3. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ («ΣΣΣΠ»)

Η αρχικά κατακεραματισμένη λειτουργία των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού στην Ευρώπη στα πλαίσια που επέβαλλαν τα εθνικά δίκαια στα κράτη που αυτά ήταν εγκατεστημένα εναρμονίστηκε σταδιακά με την υιοθέτηση των «προτύπων Lamfalussy» τον Μάρτιο του 2001. Ωστόσο, τα πρότυπα αυτά λόγω των διαρκών και αλματωδών εξελίξεων στον τομέα των πληρωμών τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο κατέδειξαν τη ανάγκη βελτίωσης και περαιτέρω εξειδίκευσής τους²¹⁵. Ταυτόχρονα τον Ιανουάριο του 2001, η επιτροπή συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού (“Committee on Payment and Settlement Systems” - CPSS) που λειτουργούσε στα πλαίσια της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών («ΤΔΔ») δημοσίευσε εκτενή έκθεση υπό τον τίτλο “Core principles for systemically important systems” με σκοπό να παράσχει ένα ισχυρό, διεθνώς αναγνωρισμένο εργαλείο στα κράτη προκειμένου αυτά να ισχυροποιήσουν τα εθνικά και διασυνοριακά συστήματα πληρωμών και διακανονισμού, καθώς και τα θεμέλια των χρηματοπιστωτικών υποδομών και να συμβάλλουν έτσι στην διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας²¹⁶. Η Ομάδα Εργασίας που συστάθηκε για να συντάξει την έκθεση αποσκοπούσε σε μία διεθνή συμφωνία πάνω στα κοινά πρότυπα που θα πρέπει να διέπουν τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη των συστημάτων πληρωμών σε όλες τις χώρες και αποτελείτο προς το σκοπό αυτό από ένα ευρύ φάσμα εκπροσώπων προερχόμενων από τις κεντρικές τράπεζες της ομάδας των 10, την ΕΚΤ, εθνικές κεντρικές τράπεζες κρατών από όλο τον κόσμο και ευρισκόμενων σε διάφορα στάδια

²¹⁴ Για τις αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος βλέπε σχετικά και στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/responsibilities.aspx>

²¹⁵ Βλέπε σχετικά Προβόπουλος, Γκόρτσος (2004), σελ. 256.

²¹⁶ Βλέπε σχετικά και Γκόρτσος (2011), σελ. 187-188, 228.

οικονομικής ανάπτυξης, το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα²¹⁷. Τα πρότυπα αυτά, μετά την δημοσίευση της εν λόγω έκθεσης, υιοθετήθηκαν τον Μάρτιο του 2001 από το ΔΣ της ΕΚΤ προκειμένου να αποτελέσουν το πλαίσιο της εποπτείας των υφιστάμενων συστημάτων πληρωμών αλλά και την βάση για την διαμόρφωση νέων στις αναπτυσσόμενες οικονομίες²¹⁸.

Κατά κύριο λόγο, οι αρχές αυτές απευθύνονται σε όλες τις κεντρικές τράπεζες, στους φορείς άσκησης επίβλεψης επί των συστημάτων πληρωμών, στους αρμόδιους φορείς για την διαμόρφωση και ανάπτυξη των συστημάτων πληρωμών και στους φορείς άσκησης προληπτικής εποπτείας. Δευτερευόντως, απευθύνονται στα πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών αποσκοπώντας, βεβαίως, στην απόδοση των μέγιστων ωφελειών σε όλους τους φορείς που δραστηριοποιούνται στην αγορά, τόσο τους δημόσιους όσο και τους ιδιωτικούς²¹⁹. Αποτελούν, επίσης, χρήσιμο εργαλείο για τους φορείς παροχής τεχνικής βοήθειας κατά την διαμόρφωση κατάλληλων υποδομών, οι οποίες θα επιτρέπουν την ασφαλή λειτουργία των συστημάτων υπό όλες τις περιστάσεις. Η έκθεση διευρύνει τα πρότυπα Lamfalussy με την προσθήκη νέων θεμελιωδών αρχών και την προοπτική ευρύτερης εφαρμογής των προτύπων σε ΣΣΣΠ όλων των τύπων, είτε εγχώριων είτε διασυνοριακών²²⁰. Οι αρχές αυτές αποτελούν ένα πλήρες πλαίσιο βέλτιστων προτύπων, μέσω του οποίου επιδιώκεται η ασφαλής και αποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων πληρωμών με εναρμονισμένο αλλά ταυτόχρονα επαρκώς γενικό τρόπο, έτσι ώστε να μην υποδεικνύεται επακριβώς ο τρόπος σχεδιασμού ή ανάπτυξης των εν λόγω συστημάτων αλλά αφήνεται αρκετό περιθώριο προκειμένου οι αρχές να τυγχάνουν εφαρμογής σε χώρες με διαφορετικές οικονομίες, υπό διάφορες περιστάσεις και προσβλέποντας σε κάποια διαχρονικότητα²²¹. Δίνεται έμφαση δε στην αναγνώριση, τον περιορισμό εμφάνισης και την δυνατότητα διαχείρισης των χρηματοπιστωτικών κινδύνων όπως, επίσης, στην οικονομική αποτελεσματικότητα των συστημάτων, η οποία αφενός μεν θα παρέχει κίνητρο συμμετοχής στους ενδιαφερόμενους φορείς αφετέρου δε θα τους αποτρέπει από την συμμετοχή τους σε συστήματα με χαμηλότερο μεν κόστος αλλά μεγαλύτερο συστημικό κίνδυνο²²².

Επιγραμματικά, οι θεμελιώδεις αρχές που αναπτύσσονται στην έκθεση είναι οι εξής²²³:

- Α. Καλά θεμελιωμένη νομική βάση του συστήματος υπό όλες τις δικαιοδοσίες.
- Β. Κανόνες και διαδικασίες που καθιστούν τους συμμετέχοντες ικανούς να αντιλαμβάνονται πλήρως τους χρηματοπιστωτικούς κινδύνους που συνεπάγεται η συμμετοχή τους.
- Γ. Σαφώς ορισμένες διαδικασίες και κίνητρα για την κατάλληλη διαχείριση των πιστωτικών κινδύνων και των κινδύνων ρευστότητας από τους συμμετέχοντες φορείς με ειδική αναφορά στις αντίστοιχες ευθύνες τόσο του διαχειριστή του συστήματος όσο και των συμμετεχόντων.
- Δ. Δυνατότητα του συστήματος να παρέχει ολοκληρωμένο διακανονισμό εντός της ημέρας κατά την οποία συνάπτεται η συναλλαγή.

²¹⁷ Βλέπε σχετικά **Committee on Payment and Settlement Systems (2001)** “*Core principles for systemically important systems*”, πρόλογος.

²¹⁸ Βλέπε σχετικά **Προβόπουλος, Γκόρτσος (2004)**, σελ. 257.

²¹⁹ *Ibid*, σελ. 257.

²²⁰ Βλέπε σχετικά **Committee on Payment and Settlement Systems (2001)** “*Core principles for systemically important systems*”, σελ. 1.

²²¹ *Ibid*, πρόλογος.

²²² Βλέπε σχετικά **Προβόπουλος, Γκόρτσος (2004)**, σελ. 257.

²²³ Βλέπε σχετικά **Committee on Payment and Settlement Systems (2001)** “*Core principles for systemically important systems*”, σελ. 3.

Ε. Αναφορικά με τα συστήματα πολυμερούς συμψηφισμού θα πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα έγκαιρης ολοκλήρωσης των καθημερινών διακανονισμών σε περίπτωση που μέλος με την μεγαλύτερη θέση αδυνατεί να ολοκληρώσει τον διακανονισμό.

ΣΤ. Τα περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται για τον διακανονισμό θα πρέπει να αποτυπώνονται σε χρήμα κεντρικής τράπεζας, ειδάλλως θα πρέπει να φέρουν τον μικρότερο δυνατό πιστωτικό κίνδυνο ή κίνδυνο ρευστότητας.

Ζ. Διασφάλιση υψηλού βαθμού ασφάλειας και λειτουργικής αξιοπιστίας με την καθιέρωση ρυθμίσεων εκτάκτων περιστάσεων για την έγκαιρη ολοκλήρωση των καθημερινών προβλεπόμενων διαδικασιών.

Η. Παροχή πρακτικών επιλογών διενέργειας πληρωμών προς όφελος τόσο των χρηστών όσο και της οικονομίας συνολικά.

Θ. Καθιέρωση κριτηρίων δίκαιης και αντικειμενικής συμμετοχής, τα οποία θα δημοσιεύονται και θα επιτρέπουν δίκαιη και ευρεία πρόσβαση στο σύστημα.

Ι. Αποτελεσματικές, αξιόπιστες και διαφανείς ρυθμίσεις εταιρικής διακυβέρνησης.

Σημειώνεται ότι αναφορικά με τις ως άνω Δ και Ε θεμελιώδεις αρχές, αυτές καθιερώνουν ένα ελάχιστο επίπεδο ρύθμισης, ενώ εναπόκειται στο εκάστοτε σύστημα να διευρύνει το περιεχόμενό τους.

Εκτός των ανωτέρω, στην εν λόγω έκθεση δίνεται βαρύτητα στον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζουν οι κεντρικές τράπεζες στην εξασφάλιση της εφαρμογής των θεμελιωδών αρχών και στην ευθύνη που απορρέει από την μη προσήκουσα εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Επιγραμματικά, οι σχετικές αρμοδιότητες των κεντρικών τραπεζών περιγράφονται ως εξής²²⁴:

Α. Η κεντρική τράπεζα θα πρέπει να καθορίσει με σαφήνεια τους σκοπούς των συστημάτων πληρωμών της και να δημοσιοποιήσει τον ρόλο της καθώς και τις βασικές πολιτικές της αναφορικά με τα ΣΣΣΠ.

Β. Θα πρέπει να διασφαλίσει την συμμόρφωση της λειτουργίας των εν λόγω συστημάτων με τις θεμελιώδεις αρχές που αναπτύσσονται στην ως άνω έκθεση.

Γ. Θα πρέπει να επιβλέπει κατά πόσο συμμορφώνεται με τις εν λόγω αρχές η λειτουργία όχι μόνο των συστημάτων που διαχειρίζεται η ίδια αλλά και συστημάτων που δεν διαχειρίζεται αλλά θα πρέπει να έχει την δυνατότητα να ασκεί την σχετική εποπτεία.

Δ. Προς τον σκοπό της προώθησης ασφαλών και αποτελεσματικών συστημάτων πληρωμών μέσω της εφαρμογής των θεμελιωδών αρχών, οι κεντρικές τράπεζες θα πρέπει να συνεργάζονται με άλλες κεντρικές τράπεζες καθώς και με οποιουσδήποτε άλλους αρμόδιους φορείς, εγχώριους ή ξένους.

Απαραίτητη και αυτονόητη προϋπόθεση για την εφαρμογή των θεμελιωδών αρχών αποτελεί η διάκριση των συστημάτων πληρωμών σε συστημικά και μη σημαντικά. Γι' αυτόν τον λόγο στην εν λόγω έκθεση τίθενται τα κριτήρια²²⁵ που πρέπει να πληροί ένα σύστημα προκειμένου αυτό να μπορεί χαρακτηριστεί ως συστημικά σημαντικό. Το βασικό κριτήριο εξ αυτών είναι η δυνατότητα ενός συστήματος πληρωμών να μεταδώσει σε άλλους συμμετέχοντες δυσλειτουργίες που ενδεχομένως ανακύψουν από την έκθεση του ίδιου σε χρηματοπιστωτικούς κινδύνους προκαλώντας σοβαρές επιπτώσεις στη λειτουργία των άλλων συστημάτων αλλά και στην

²²⁴ *Ibid*, σελ. 3.

²²⁵ *Ibid*, σελ.5. Αναλυτικότερα βλέπε σχετικά το δεύτερο μέρος της εν λόγω έκθεσης, σελ. 14.

χρηματοπιστωτική αγορά εν γένει. Στην έκθεση αναφέρεται ότι σε κάθε χώρα τουλάχιστον ένα σύστημα πληρωμών αξιολογείται ως συστημικώς σημαντικό.

Το ως άνω κριτήριο αναλύεται σε επιμέρους κριτήρια, τα οποία σχετίζονται με το μέγεθος, τη φύση ή την συνολική αξία των μεμονωμένων πληρωμών που διενεργούνται από το εκάστοτε σύστημα. Συνήθως ένα σύστημα κρίνεται ως συστημικής σημασίας όταν αυτό: α. είναι είτε το μοναδικό σύστημα πληρωμών σε μία χώρα είτε το κυρίαρχο σύστημα με βάση την καθαρή αξία των πληρωμών, β. διενεργεί πληρωμές κυρίως υψηλής αξίας, γ. χρησιμοποιείται για τον διακανονισμό συναλλαγών χρηματοπιστωτικών αγορών (όπως π.χ. συναλλαγών στις αγορές χρήματος ή ξένου συναλλάγματος) ή για τον διακανονισμό άλλων συστημάτων πληρωμών (όπως είναι π.χ. ο διακανονισμός πολυμερούς συστήματος καθαρού διακανονισμού). Συνεπώς, τα συστήματα πληρωμών μεγάλης αξίας φυσιολογικά συγκαταλέγονται στην κατηγορία των ΣΣΣΠ, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποκλείονται από αυτή άνευ ετέρου τινός τα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας ή διάφορων αξιών. Όσον αφορά τα μη ΣΣΣΠ, οι θεμελιώδεις αρχές αποτελούν σε κάθε περίπτωση και για αυτά ένα χρήσιμο και κατάλληλο εργαλείο λειτουργίας χωρίς, ωστόσο, να κρίνεται υποχρεωτική και για αυτά η εφαρμογή του συνόλου των αρχών.

Διαχειριστής των ΣΣΣΠ μπορεί να είτε κεντρική τράπεζα είτε ιδιωτικός φορέας ή από κοινού δημόσιος και ιδιωτικός φορέας²²⁶. Σε κάθε περίπτωση και ανεξαρτήτως του είδους του κάθε διαχειριστή, η εφαρμογή των θεμελιωδών αρχών κρίνεται απαραίτητη όταν πρόκειται για ΣΣΣΠ. Να σημειωθεί ότι οι αρχές αυτές εφαρμόζονται: α. σε μεμονωμένα συστήματα πληρωμών, β. σε διασυνδεδεμένα με άλλα, εκτός της χώρας λειτουργίας τους, συστήματα, γ. σε συστήματα με διασυννοριακές δραστηριότητες και δ. σε πολύ-νομισματικά συστήματα.

Τον Απρίλιο του 2012, οι ως άνω θεμελιώδεις αρχές αντικαταστάθηκαν από τις αρχές της CPSS²²⁷ και της τεχνικής επιτροπής του Διεθνούς Οργανισμού Επιτροπών Κινητών Αξιών (International Organization of Securities Commissions - IOSCO) για τις υποδομές των χρηματοπιστωτικών αγορών (“Principles for financial market infrastructures” – PFMI). Αυτές οι αρχές αντικατέστησαν τις τρεις υφιστάμενες δέσμες διεθνών προτύπων, ήτοι τις «Θεμελιώδεις Αρχές για τα ΣΣΣΠ» από την CPSS το 2001, τις «Συστάσεις για τα Συστήματα Διακανονισμού Αξιογράφων» από τις CPSS-IOSCO το 2001 και τις «Συστάσεις για τους Κεντρικούς Αντισυμβαλλόμενους» από τις CPSS-IOSCO το 2004²²⁸. Αποβλέπουν δε στην ενδυνάμωση και πληρέστερη εναρμόνιση των παραπάνω προτύπων αυξάνοντας τις ελάχιστες απαιτήσεις, παρέχοντας λεπτομερέστερες οδηγίες και διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής των προτύπων με σκοπό να καλύψουν νέες περιοχές που εγκυμονούν κινδύνους καθώς και νέους τύπους υποδομών²²⁹. Όπως και στην προγενέστερη δέσμη αρχών έτσι και στις νέες δεν προκαθορίζεται ένα συγκεκριμένο εργαλείο ή μία συγκεκριμένη ρύθμιση για την εκπλήρωση των αντίστοιχων απαιτήσεων (πλην ορισμένων εξαιρέσεων), αλλά αυτές είναι σχεδιασμένες να εφαρμόζονται σε όλα τα ΣΣΣΠ είτε αυτά υπόκεινται στη διαχείριση κεντρικής τράπεζας είτε ιδιωτικού φορέα. Υπάρχουν βέβαια ορισμένες αρχές οι οποίες σχετίζονται μόνο με συγκεκριμένους τύπους χρηματοπιστωτικών υποδομών και ως εκ τούτου τυγχάνουν εφαρμογής μόνο σε αυτούς²³⁰. Επιπλέον, επισημαίνεται ότι παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις ο

²²⁶ *Ibid*, σελ. 5.

²²⁷ Από την 1^η Σεπτεμβρίου 2014 η Επιτροπή για τα Συστήματα Πληρωμών και Διακανονισμού (“Committee on Payment and Settlement Systems” – CPSS) μετονομάστηκε σε Επιτροπή Πληρωμών και Υποδομών Αγοράς (“Committee on Payments and Market Infrastructures” – CPMI).

²²⁸ Βλέπε σχετικά **Committee on Payment and Settlement Systems (2012)**, “Principles for financial market infrastructures”, σελ. 5, διαθέσιμες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101a.pdf>

²²⁹ *Ibid*, σελ. 5.

²³⁰ *Ibid*, σελ. 13.

τρόπος παραγωγής των νέων αρχών επιβάλλει την εφαρμογή τους ως συνόλου και όχι σε μεμονωμένη βάση λόγω του υψηλού βαθμού αλληλεπίδρασης που παρουσιάζουν²³¹.

Για τους σκοπούς της εν λόγω έκθεσης, ως «υποδομή χρηματοπιστωτικής αγοράς» (“financial market infrastructure” – FMI) νοείται ένα πολυμερές σύστημα μεταξύ συμμετεχόντων ιδρυμάτων περιλαμβανομένου και του διαχειριστή του συστήματος, το οποίο αποσκοπεί στην εκκαθάριση, τον διακανονισμό ή την καταγραφή πληρωμών, αξιογράφων, παραγώγων ή άλλων χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Συνήθως, αυτά τα συστήματα των υποδομών εγκαθιδρύουν κοινούς κανόνες και διαδικασίες, κοινή τεχνική υποδομή και εξειδικευμένο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων για όλα τα μέλη. Οι παραπάνω εργασίες παρέχονται σε κεντρική βάση και στοχεύουν στη μέγιστη αποδοτικότητα του συστήματος, την μείωση κατά το δυνατόν του κόστους καθώς και στην κατάλληλη διαχείριση και τον περιορισμό των κινδύνων, τόσο από το σύστημα όσο και από τους ίδιους τους συμμετέχοντες και σε κάθε περίπτωση συμβάλλουν στην αύξηση της διαφάνειας εντός των επιμέρους αγορών. Εκτός αυτού, κάποιες υποδομές είναι καθοριστικής σημασίας για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες και την διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, οπότε οι παραπάνω στόχοι εξυπηρετούν και αυτόν τον σκοπό.

Ο σχεδιασμός, η οργάνωση και η λειτουργία των χρηματοπιστωτικών υποδομών μπορεί να διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Έτσι, αυτές μπορεί να έχουν την νομική μορφή ενώσεων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, μη τραπεζικών εταιρειών εκκαθάρισης ή και εξειδικευμένων τραπεζικών οργανισμών. Επίσης, μπορεί να τελούν υπό την ιδιοκτησία και τη διαχείριση είτε κεντρικής τράπεζας είτε ιδιωτικού φορέα και να λειτουργούν είτε ως κερδοσκοπικές είτε ως μη κερδοσκοπικές ενώσεις. Ανάλογα δε με την δομή της οργάνωσής τους, αυτές μπορεί να υπόκεινται σε διαφορετικά ρυθμιστικά καθεστώτα και απαιτήσεις αδειοδότησης ανάλογα με την δικαιοδοσία. Στην συγκεκριμένη έκθεση, ως βασικοί τύποι χρηματοπιστωτικών υποδομών νοούνται οι εξής: α. τα συστήματα πληρωμών (“payment systems”), β. τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων (“central securities depositories”), γ. τα συστήματα διακανονισμού αξιογράφων (“securities settlement systems”), δ. οι κεντρικοί αντισυμβαλλόμενοι (“central counterparties”) και ε. τα αποθετήρια συναλλαγών (“trade repositories”)²³². Στην παρούσα μελέτη δεν κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση των επιμέρους υποδομών, αλλά η αποτύπωση του αντίκτυπου των θεμελιωδών αρχών συγκεκριμένα στα συστήματα πληρωμών.

Οι σημαντικότερες αρχές από αυτές που αναπτύσσονται στην έκθεση για τις χρηματοπιστωτικές υποδομές και αφορούν τα συστήματα πληρωμών συνοπτικά είναι οι εξής²³³:

A. Η σταθερή, σαφής και διάφανη νομική βάση των συστημάτων αναφορικά με όλες τις ασκούμενες δραστηριότητες αλλά και τις σχετικές δικαιοδοσίες.

B. Σαφείς και διαφανείς ρυθμίσεις διακυβέρνησης, οι οποίες θα προωθούν την ασφάλεια και την αποδοτικότητα ενός συστήματος υποδομών και θα συμβάλλουν στην σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Γ. Αξιόπιστο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων για την πλήρη κάλυψη νομικών, πιστωτικών, λειτουργικών κινδύνων, κινδύνων ρευστότητας και άλλων κινδύνων.

Δ. Σαφής και οριστικός τελικός διακανονισμός πραγματοποιούμενος την ίδια ημέρα της συναλλαγής.

²³¹ *Ibid*, σελ. 12.

²³² Αναλυτικότερα για όλα τα παραπάνω βλέπε σχετικά *Ibid*, σελ. 7-12.

²³³ Για την πλήρη ανάλυση όλων των αρχών βλέπε σχετικά *Ibid*, σελ. 21-126.

Ε. Οι διακανονισμοί σε χρήμα θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε χρήμα κεντρικής τράπεζας, όπου αυτό είναι εφικτό, αλλιώς θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για την ελαχιστοποίηση και τον αυστηρό έλεγχο των κινδύνων που ελλοχεύουν κατά την χρήση χρήματος εμπορικής τράπεζας.

ΣΤ. Αποτελεσματικοί κανόνες και διαδικασίες για την διαχείριση ενδεχόμενης αφερεγγυότητας/υπερημερίας μέλους.

Ζ. Θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για την αναγνώριση και διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου με την απαίτηση διατήρησης επαρκών ρευστών καθαρών περιουσιακών στοιχείων, τα οποία κρίνονται ικανά να διασφαλίσουν σε κάθε περίπτωση ενδεχόμενη ανάκαμψη (“recovery”) ή συρρίκνωση (“wind-down”) των σημαντικών λειτουργιών και υπηρεσιών καθώς και να αντιμετωπίσουν κινδύνους θεματοφυλακής και επενδύσεων (“custody and investment risks”).

Η. Θέσπιση αντικειμενικών, δημοσιοποιημένων και βασιζόμενων στον κίνδυνο κριτηρίων που θα επιτρέπουν την δίκαιη και ανοιχτή πρόσβαση και συμμετοχή.

Θ. Επάρκεια και αποτελεσματικότητα κατά την τήρηση των απαιτήσεων που τίθενται από τα μέλη και την αγορά που υπηρετεί ένα σύστημα.

Ι. Διαδικασίες και πρότυπα επικοινωνίας για την διευκόλυνση διεξαγωγής των εργασιών του συστήματος.

Κ. Σαφείς και πλήρεις κανόνες και διαδικασίες, επαρκής ενημέρωση και δημοσιοποίηση όλων των σχετικών κανόνων και διαδικασιών.

Όπως στην προγενέστερη έκθεση έτσι και στην εν λόγω περιγράφονται εκτενώς τα καθήκοντα των κεντρικών τραπεζών, των φορέων ρύθμισης της αγοράς και άλλων σχετικών αρμόδιων αρχών αναφορικά με τις χρηματοπιστωτικές υποδομές και παρέχονται οδηγίες για την αποτελεσματική ρύθμιση, εποπτεία και επίβλεψη αυτών σε σύμπλευση με τα αντίστοιχα εθνικά νομοθετικά πλαίσια, ενώ απαραίτητη κρίνεται, επίσης, η συνεργασία μεταξύ των ανωτέρω αρχών τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο. Συνοπτικά, τα καθήκοντα των αρμόδιων αρχών σύμφωνα με την έκθεση είναι τα εξής²³⁴:

Α. Κατάλληλη και αποτελεσματική ρύθμιση, εποπτεία και επίβλεψη.

Β. Ανάθεση των σχετικών εξουσιών στις αρμόδιες αρχές και παροχή των αναγκαίων πόρων προκειμένου αυτές να μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς στα καθήκοντά τους.

Γ. Καθορισμός και δημοσιοποίηση των ασκούμενων πολιτικών ρύθμισης, εποπτείας και επίβλεψης.

Δ. Υιοθέτηση των αρχών που αναπτύσσονται στην εν λόγω έκθεση και αδιάλειπτη εφαρμογή τους κατά το μέτρο που επιτρέπουν τα επιμέρους εθνικά νομικά και ρυθμιστικά πλαίσια.

Ε. Συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο.

Στην έκθεση προβλέπονται, επίσης, μέτρα για την προετοιμασία και τη διευκόλυνση της θέσης σε εφαρμογή σχεδίων ανάκαμψης (“recovery plans”) ή ομαλής εκκαθάρισης (“winding-down plans”) σε περίπτωση που αυτό κριθεί αναγκαίο εξαιτίας ενδεχόμενης μη βιωσιμότητας ορισμένων υποδομών της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Όσον αφορά, επιπροσθέτως, τον σχεδιασμό και την εφαρμογή καθεστώτων εξυγίανσης (“resolution regimes”), περιλαμβανομένων των επιμέρους σχετικών εξουσιών και εργαλείων εξυγίανσης, αυτά αποτελούν ξεχωριστό κομμάτι της έκθεσης²³⁵. Η πρόβλεψη των ως άνω καθεστώτων αποτελεί, εξάλλου, μοιραία εξέλιξη στην ανάπτυξη του σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου μετά το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης και τις συνέπειες

²³⁴ Για την πλήρη ανάλυση αυτών βλέπε σχετικά *Ibid*, σελ. 126-137.

²³⁵ *Ibid*, σελ. 14-5.

αυτού, γεγονός που εξηγεί μάλιστα τον λόγο που δεν περιλαμβάνονταν αντίστοιχες προβλέψεις στην έκθεση του 2001. Οι συγκεκριμένες αρχές αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για τις αρμόδιες αρχές επίβλεψης και θα πρέπει να αναπτύσσονται σε συμφωνία με τα πρότυπα που καθιερώθηκαν από το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (“Financial Stability Board” – FSB)²³⁶ τον Οκτώβριο του 2001 για την εξυγίανση (“resolution”) των πιστωτικών ιδρυμάτων²³⁷.

Επισημαίνεται παρεμπιπτόντως, ότι αναφορικά με την εφαρμογή των αρχών PFMI το Ευρωσύστημα διεξήγε μία ανάλυση σε βάθος συγκεκριμένα για το σύστημα TARGET2 λόγω της κρίσιμης σημασίας αυτού, προκειμένου να ελέγξει την συμμόρφωσή του με τα διεθνή πρότυπα και να αποτρέψει το ενδεχόμενο πρόκλησης και εξάπλωσης συστημικών κινδύνων. Από την ανάλυση προέκυψε ότι το TARGET2 τηρεί πλήρως 12 από τα 17 εφαρμοστέα πρότυπα καθώς και ότι έχει αναπτύξει μία σειρά προοδευτικών κινήσεων για την θέση σε εφαρμογή και των υπόλοιπων πέντε προτύπων τα οποία αφορούν τη διακυβέρνηση, το πλαίσιο για την διαχείριση των κινδύνων, τον γενικό επιχειρηματικό κίνδυνο, την αξιολόγηση και την διαφάνεια.

3.4. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ/795/2014 (ΕΚΤ/2014/28)

Κατόπιν των ανωτέρω, άμεσα ανταποκρινόμενη στο σχετικό αίτημα και κατανοώντας την σημασία των αρχών για την διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και ευρωστίας των ΣΣΣΠ, η ΕΚΤ αποφάσισε να υιοθετήσει και να θέσει σε εφαρμογή τις ως άνω περιγραφόμενες διεθνώς αναγνωρισμένες θεμελιώδεις αρχές προβαίνοντας στην θέσπιση κανονισμού²³⁸.

Ο εν λόγω κανονισμός δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 3^η Ιουλίου 2014 με αριθμό ΕΕ/795/2014 (ΕΚΤ/2014/28) και αφορά τις απαιτήσεις επίβλεψης για τα ΣΣΣΠ. Τέθηκε σε ισχύ τη 15η Αυγούστου 2014 και προβλέπει ότι οι διαχειριστές των συστημάτων πληρωμών θα πρέπει να έχουν συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις του εντός του τελευταίου τριμήνου του 2015. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι με την θέσπιση του εν λόγω Κανονισμού η ΕΚΤ προέβη για πρώτη φορά σε χρήση της κανονιστικής της αρμοδιότητας στον τομέα των συστημάτων πληρωμών²³⁹. Το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού εκτείνεται σε όλα τα ΣΣΣΠ, περιλαμβανομένων τόσο των συστημάτων πληρωμών μεγάλης αξίας όσο και των συστημάτων πληρωμών μικρής αξίας με συστημική σημασία, είτε αυτά υπόκεινται στην διαχείριση κεντρικών τραπεζών είτε αρμόδιων ιδιωτικών φορέων, με την πρόβλεψη ορισμένων διαφοροποιήσεων στις περιπτώσεις που την διαχείριση ασκεί κεντρική τράπεζα²⁴⁰. Σύμφωνα με το δελτίο τύπου της ΕΚΤ της 21^{ης} Αυγούστου 2014 τα συστήματα που κατατάσσει η ΕΚΤ σε συστημικώς σημαντικά (τα οποία χαρακτηρίζει ως “key payment systems”) και ως εκ τούτου εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής

²³⁶ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε σχετικά **Financial Stability Board (2011)** “Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions”, διαθέσιμα στον ακόλουθο σύνδεσμο: http://www.financialstabilityboard.org/wp-content/uploads/r_111104cc.pdf?page_moved=1

²³⁷ Τελευταία τροποποίηση-ανανέωση των συγκεκριμένων αρχών πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο 2014.

²³⁸ “With this regulation, Europe is consolidating international practice for the oversight of SIPS into EU law, as with past efforts for other financial market infrastructures, such as the European Market Infrastructure Regulation for the supervision of central counterparties and trade repositories, and the ongoing regulatory initiative for central securities depositories”, δήλωση του κ. Benoît Cœuré, μέλους του Εκτελεστικού Συμβουλίου της ΕΚΤ και διευθυντή της επιτροπής CPSS, διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/pr140821.en.html>

²³⁹ Βλέπε σχετικά **ΕΚΤ (2014)**, δελτίο τύπου διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της ΕΚΤ: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/pr140821.en.html>

²⁴⁰ Βλέπε σχετικά **Κανονισμός ΕΕ/795/2014**, υπ’ αριθ. 7 αιτιολογική σκέψη.

του Κανονισμού είναι τα εξής: α. το σύστημα TARGET2²⁴¹ του οποίου διαχειριστής είναι το Ευρωσύστημα, β. τα συστήματα EURO1 και STEP2, τα οποία διαχειρίζεται η εταιρεία EBA Clearing Company και γ. το γαλλικό σύστημα CORE, του οποίου διαχειριστής είναι το σύστημα STET (το οποίο αποτελεί κοινή πρωτοβουλία των έξι κυρίαρχων γαλλικών τραπεζών)²⁴². Η αναθεώρηση δε των παραπάνω πραγματοποιείται από το Ευρωσύστημα ετησίως επί τη βάση σχετικών στατιστικών στοιχείων.

Οι εξαιρέσεις που θεσπίζονται για τα ΣΣΣΠ του Ευρωσυστήματος αφορούν συγκεκριμένες απαιτήσεις για την διακυβέρνηση, τα σχέδια εκκαθάρισης, τα ίδια κεφάλαια, τα ρευστά διαθέσιμα, τις παρεχόμενες ασφάλειες, τους επενδυτικούς κινδύνους και τίθενται σε εφαρμογή στις περιπτώσεις που αυτές οι απαιτήσεις έχουν το ίδιο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής με τις αντίστοιχες απαιτήσεις που έχει επίσημα θεσπίσει το ΔΣ του διαχειριστή του εκάστοτε ΣΣΣΠ κατ' επιταγή της οικείας εθνικής νομοθεσίας²⁴³. Σύμφωνα με το προοίμιο του Κανονισμού ΕΕ/795/2014, οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα και ευρωστία ενός ΣΣΣΠ είναι μεταξύ άλλων οι εξής²⁴⁴: α. η συμμόρφωση του συστήματος με την οικεία εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία, β. η σαφήνεια και η καταλληλότητα των ρυθμίσεων που διέπουν την διακυβέρνησή του, γ. η κατάλληλη διαχείριση των κινδύνων που ενυπάρχουν στα ΣΣΣΠ και δ. η καθιέρωση αντικειμενικών, δημοσιοποιημένων κριτηρίων συμμετοχής στο σύστημα, με σεβασμό σε ισχύοντες κανόνες για την προστασία των δεδομένων των συμμετεχόντων ή των πελατών. Ο εν λόγω Κανονισμός προβλέπει ότι οι αρμόδιες για την επίβλεψη αρχές θα πρέπει να εξετάζουν τακτικά την συμμόρφωση των συστημάτων που καλύπτονται από τον Κανονισμό με τις απαιτήσεις που τίθενται από αυτόν. Ο Κανονισμός ΕΕ/795/2014 κρίνεται, τέλος, ως αυστηρότερος από αντίστοιχες προγενέστερες προβλέψεις διότι αυτός σε περίπτωση παράβασής του καθιερώνει, επιπροσθέτως, την δυνατότητα επιβολής στους διαχειριστές των συστημάτων αφενός μεν διορθωτικών μέτρων από τις αρμόδιες αρχές αφετέρου δε κυρώσεων από την ΕΚΤ²⁴⁵.

3.5. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΜΙΚΡΗΣ ΑΞΙΑΣ

Στο πλαίσιο άσκησης των καταστατικών καθηκόντων του αναφορικά με την προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών, το Ευρωσύστημα έχει διαμορφώσει την πολιτική του και ως προς τα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας. Τον Ιούνιο 2003, το ΔΣ της ΕΚΤ υιοθέτησε τα «Πρότυπα επίβλεψης για συστήματα πληρωμών μικρής αξίας σε ευρώ» ("Oversight standards for euro retail payment systems") αποβλέποντας στην διασφάλιση ενός εναρμονισμένου και συστηματικού πλαισίου επίβλεψης των εν λόγω συστημάτων στην ευρωζώνη με την θέσπιση κριτηρίων για τη νομική ασφάλεια, την διαχείριση χρηματοπιστωτικών κινδύνων, την ασφάλεια, την λειτουργική αξιοπιστία, την επάρκεια και την πρόσβαση σε αυτά. Η ανάπτυξη των παραπάνω προτύπων ερείδεται στις «Θεμελιώδεις Αρχές για τα ΣΣΣΠ» ("Core Principles for Systemically Important Payment Systems") που δημοσιεύθηκαν τον Ιανουάριο 2001.

Βασικό χαρακτηριστικό των προτύπων επίβλεψης για τα μικρής αξίας συστήματα αποτελεί η πρόβλεψη κριτηρίων, ανάλογα με τον βαθμό που ενδεχόμενη δυσλειτουργία του εκάστοτε συστήματος μπορεί να διαταράξει τις χρηματοπιστωτικές αγορές ή/και την οικονομία γενικά, για

²⁴¹ Σε συνέχεια του Κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δημοσίευσε τον Αύγουστο 2014, την Απόφαση ΕΚΤ/2014/35 σχετικά με τον χαρακτηρισμό του TARGET2 ως συστημικός σημαντικός σύστηματος πληρωμών.

²⁴² Βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2014), δελτίο τύπου διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της ΕΚΤ: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/pr140821.en.html>

²⁴³ Βλέπε σχετικά Κανονισμός ΕΕ/795/2014, υπ' αριθ. 7 αιτιολογική σκέψη.

²⁴⁴ *Ibid*, υπ' αριθ. 9,10,11,13,14 αιτιολογικές σκέψεις.

²⁴⁵ *Ibid*, υπ' αριθ. 18 αιτιολογικές σκέψεις και άρθρα 22, 23.

την κατάταξή τους σε: α. συστημικώς σημαντικά συστήματα πληρωμών μικρής αξίας («ΣΣΣΠμα»), όταν η διαταραχή ενός συστήματος μπορεί να απειλήσει την χρηματοπιστωτική σταθερότητα, β. συστήματα πληρωμών μικρής αξίας εξέχουσας σημασίας, όταν η διαταραχή ενός συστήματος δεν μπορεί να προσλάβει συστημικές συνέπειες, αλλά μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις λόγω της εξέχουσας σημασίας του στη λειτουργία της πραγματικής οικονομίας και γ. άλλα συστήματα, τα οποία δεν εμπίπτουν σε καμία από τις παραπάνω κατηγορίες. Τα συστήματα που εμπίπτουν στην πρώτη κατηγορία απαιτείται να τηρούν το σύνολο των Θεμελιωδών Αρχών, ενώ αυτά που εμπίπτουν στην δεύτερη κατηγορία απαιτείται να τηρούν ένα μόνο υποσύνολο αυτών. Τα δε συστήματα που εμπίπτουν στην τελευταία κατηγορία πρέπει να τηρούν τα σχετικά πρότυπα επίβλεψης που έχουν καθοριστεί για αυτά από τις οικείες εθνικές κεντρικές τράπεζες²⁴⁶.

Γίνεται αντιληπτό ότι το Ευρωσύστημα δεν μπορούσε να μείνει αδρανές στις διεθνείς πρωτοβουλίες που λήφθηκαν από τότε στα πλαίσια της λειτουργίας και επίβλεψης των συστημάτων πληρωμών, όπως είναι η αντικατάσταση των «Θεμελιωδών Αρχών» με τις νέες «Αρχές για τις υποδομές χρηματοπιστωτικών αγορών» (PFMIs) από τις επιτροπές CPSS-IOSCO αλλά και στις πρωτοβουλίες ολοκλήρωσης που λήφθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο με την διαμόρφωση του νέου περιβάλλοντος του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ (SEPA). Γι' αυτό προέβη σε αναθεώρηση των παραπάνω προτύπων επίβλεψης που υιοθέτησε το 2003, στην οποία λήφθηκε, επιπλέον, υπόψιν ο Κανονισμός της ΕΚΤ αναφορικά με τις απαιτήσεις επίβλεψης για τα ΣΣΣΠ, με τον οποίο το Ευρωσύστημα υιοθέτησε τις Αρχές PFMIs. Το νέο αναθεωρημένο πλαίσιο επιτάσσει την εκ νέου κατάταξη των συστημάτων πληρωμών μικρής αξίας (ΣΠμα) και ορίζει ποια πρότυπα επίβλεψης είναι εφαρμοστέα σε κάθε κατηγορία. Επιπλέον, προς τον σκοπό του καλύτερου συντονισμού επίβλεψης παρέχει οδηγίες για την οργάνωση των σχετικών δραστηριοτήτων αναφορικά με συστήματα που σχετίζονται με πάνω από μία κεντρική τράπεζα²⁴⁷.

Τα ΣΠμα υπέστησαν μεγάλες αλλαγές μετά την καθιέρωση του SEPA, καθότι αυξήθηκε ο βαθμός ενσωμάτωσής τους και ο ανταγωνισμός μεταξύ των υποδομών λιανικής έχοντας σαν αποτέλεσμα την αλλοίωση των εθνικών δεσμών και συσχετισμών και την διεύρυνση της διασυνοριακής διάστασης αυτών εντός της ευρωζώνης. Σύμφωνα με τον Κανονισμό 795/2014, τα κριτήρια για την αξιολόγηση ενός συστήματος πληρωμών ως συστημικώς σημαντικού, στα οποία υπόκεινται και τα ΣΠμα, είναι τα εξής²⁴⁸:

Α. Οι χρηματοοικονομικές επιπτώσεις του συστήματος στους συμμετέχοντες και το χρηματοπιστωτικό σύστημα συνολικά ανάλογα με το μέγεθός του και τους συνδεδεμένους με αυτό χρηματοπιστωτικούς κινδύνους.

Β. Ο βαθμός διείσδυσής του στην αγορά με βάση την συγκριτική αξιολόγηση του συστήματος εντός της οικείας εγχώριας και ευρωπαϊκής αγοράς.

Γ. Η διασυνοριακή διάσταση του συστήματος ιδωμένη σε όρους έκτασης και μεγέθους των αρνητικών συνεπειών που μπορεί να επιφέρει στην ευρωζώνη ενδεχόμενη δυσλειτουργία του.

Δ. Ο διακανονισμός που παρέχει σε άλλες υποδομές χρηματοπιστωτικών αγορών επί τη βάση των αλληλεξαρτήσεων που δημιουργούνται μεταξύ των συστημάτων.

²⁴⁶ Βλέπε σχετικά **ΕΚΤ (2003)**, "Oversight standards for euro retail payment systems", σελ. 2, διαθέσιμα στον [ακόλουθο σύνδεσμο: http://www.dnb.nl/en/binaries/OversightStandardsForEuroRetailPaymentSystems_tcm47-145661.pdf](http://www.dnb.nl/en/binaries/OversightStandardsForEuroRetailPaymentSystems_tcm47-145661.pdf)

²⁴⁷ Βλέπε σχετικά **ΕΚΤ (2014)**, "Revised oversight framework for retail payment systems", σελ. 2, διαθέσιμα στον [ακόλουθο σύνδεσμο: https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/Revisedoversightframeworkretailpaymentsystems-ECBRegulationonoversightrequirements.pdf?7b0d76e028ec69c80e15ebe41078bbfb](https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/Revisedoversightframeworkretailpaymentsystems-ECBRegulationonoversightrequirements.pdf?7b0d76e028ec69c80e15ebe41078bbfb)

²⁴⁸ *Ibid*, σελ. 2.

Επιπροσθέτως, ένα σύστημα πληρωμών χαρακτηρίζεται ως συστημικώς σημαντικό στις εξής περιπτώσεις²⁴⁹:

A. Εφόσον μπορεί να θεωρηθεί ως σύστημα με βάση τα οριζόμενα στην Οδηγία 98/26/ΕΕ είτε από κράτος μέλος με νόμισμα το ευρώ είτε από τον διαχειριστή του εφόσον αυτός είναι εγκατεστημένος στην ευρωζώνη και

B. εφόσον πληροί τουλάχιστον δύο από τις κάτωθι προϋποθέσεις κάθε ημερολογιακό έτος:

- i. Η μέση συνολική ημερήσια αξία των πληρωμών σε ευρώ που επεξεργάζεται ξεπερνούν τα 10 δις. ευρώ,
- ii. Το μερίδιο που κατέχει το σύστημα στην αγορά αποτελεί τουλάχιστον ένα από τα κάτωθι:
 - το 15% του συνολικού όγκου των πληρωμών εκφρασμένων σε ευρώ,
 - το 5% του συνολικού όγκου διασυνοριακών πληρωμών εκφρασμένων σε ευρώ,
 - το 75% του συνολικού όγκου των πληρωμών εκφρασμένων σε ευρώ στο επίπεδο ενός κράτους μέλους με νόμισμα το ευρώ.
- iii. Η διασυνοριακή του δραστηριότητα αποτελούμενη από την εγκατάστασή του σε διαφορετική χώρα από αυτή που βρίσκεται εγκατεστημένος ο διαχειριστής του συστήματος και/ή από τους διασυνοριακούς δεσμούς του με άλλα συστήματα πληρωμών περιλαμβάνει πέντε ή περισσότερες χώρες και συνιστά ένα ελάχιστο ποσοστό 33% του συνολικού όγκου των πληρωμών που αυτό διενεργεί,
- iv. Χρησιμοποιείται για τον διακανονισμό στο πλαίσιο άλλων υποδομών χρηματοπιστωτικών αγορών.

Εκτός των ανωτέρω, το Ευρωσύστημα έχει εισαγάγει μία πρόσθετη διάκριση γεωγραφικού χαρακτήρα χωρίς να επηρεάζει την εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων αλλά μόνο αναφορικά με την οργάνωση των δραστηριοτήτων επίβλεψης εντός του Ευρωσυστήματος²⁵⁰. Σαν αποτέλεσμα, ένα ΣΠμα ανάλογα με το εύρος της διασυνοριακής του δραστηριότητας²⁵¹ μπορεί περαιτέρω να διακριθεί σε: α. ευρωπαϊκό ΣΣΣΠμα και β. εθνικό ΣΣΣΠμα.

Εκτός βέβαια από τα ΣΣΣΠ, τα οποία έτσι κι αλλιώς καλύπτονται από τον Κανονισμό, ήδη με την καθιέρωση των προγενέστερων προτύπων του 2003 αναγνωρίζονται και δύο άλλες κατηγορίες συστημάτων: α. τα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας εξέχουσας σημασίας και β. τα άλλα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας. Και οι δύο αυτές κατηγορίες αφορούν συστήματα τα οποία δεν είναι μεν συστημικής σημασίας αλλά συμβάλλουν στην ασφάλεια και την αποδοτικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την εμπιστοσύνη του κοινού στο νόμισμα²⁵². Μοναδικό κριτήριο για την εν λόγω διάκριση αποτελεί το μερίδιο που κατέχει ένα σύστημα στην αγορά σε επίπεδο χώρας ευρωζώνης. Κατά τούτο, στην πρώτη (α) κατηγορία εμπίπτουν συστήματα των οποίων η συμμετοχή στην αγορά ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 25% επί του συνολικού όγκου των πληρωμών σε ευρώ που διενεργούνται σε επίπεδο κράτους μέλους με νόμισμα το ευρώ, ενώ στην δεύτερη (β) κατηγορία εμπίπτουν τα συστήματα που κατέχουν μικρότερο ποσοστό του 25%.

²⁴⁹ *Ibid*, σελ. 3.

²⁵⁰ *Ibid*, σελ. 3-4.

²⁵¹ Βλέπε σχετικά το παραπάνω υπ' αριθ. 3 κριτήριο.

²⁵² Βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2014), “Revised oversight framework for retail payment systems”, σελ. 4.

Επομένως, στα ΣΣΣΠμα εφαρμόζονται όλες οι αρχές PFMI, ο Κανονισμός για τα ΣΣΣΠ καθώς και οι αρχές που ενσωματώνουν τις απαιτήσεις επίβλεψης του Ευρωσυστήματος για τις «διασυνδέσεις» (“links”) οι οποίες εγκαθιδρύονται μεταξύ των συστημάτων πληρωμών μικρής αξίας εντός της ευρωζώνης (“Oversight expectations for links between retail payment systems²⁵³”) και αποσκοπούν στην διασφάλιση της ασφάλειας και της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των “links”. Όσον αφορά τα εξέχουσας σημασίας και άλλα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας, το Ευρωσύστημα έχει αποφασίσει ότι ορισμένες από τις βασικές αρχές PFMI πρέπει να τυγχάνουν εφαρμογής και σε αυτά, ενώ άλλες όχι, καθότι αυτές έχουν σχεδιαστεί με σκοπό να εφαρμόζονται σε υποδομές με συστημική σημασία και ως εκ τούτου αξιολογούνται ως πολύ περιοριστικές και απαιτητικές για ένα σύστημα πληρωμών χωρίς συστημική σημασία.

PRINCIPLES	SIRPS	PIRPS	ORPS
<i>TOTAL number of principles applied</i>		12	9
SIPS Regulation	X		
Principle 1: Legal basis		X	X
Principle 2: Governance		X	X
Principle 3: Framework for the comprehensive management of risks		X	X
Principle 4: Credit risk			
Principle 5: Collateral			
Principle 7: Liquidity risk			
Principle 8: Settlement finality		X	X
Principle 9: Money settlements		X	
Principle 13: Participant-default rules and procedures		X	X
Principle 15: General business risk		X	
Principle 16: Custody and investment risks			
Principle 17: Operational risk		X	X
Principle 18: Access and participation requirements		X	X
Principle 19: Tiered participation arrangements			
Principle 21: Efficiency and effectiveness		X	X
Principle 22: Communication procedures and standards		X	
Principle 23: Disclosure of rules, key procedures, and market data		X	X

Figure 10: Συγκεντρωτικός πίνακας με τις αρχές που εφαρμόζονται: α. στα ΣΣΣΠμα (στον πίνακα με το ακρωνύμιο “SIRPS”), β. στα εξέχουσας σημασίας συστήματα πληρωμών μικρής αξίας (στον πίνακα με το

²⁵³ Αναλυτικότερα βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2012) “Oversight expectations for links between retail payment systems”.

ακρωνύμιο “PIRPS”) και γ. στα άλλα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας (στον πίνακα με το ακρωνύμιο “ORPS”).

[Πηγή: EKT²⁵⁴]

Ανάλογος τρόπος εφαρμογής σε αντιστοιχία με την κάθε αρχή PFMI αποφασίσθηκε από το Ευρωσύστημα και ως προς τις απαιτήσεις επίβλεψης για τις «διασυνδέσεις» (“links”) μεταξύ των συστημάτων πληρωμών μικρής αξίας, με την καθιέρωση αυστηρότερου πλαισίου όταν πρόκειται για διακανονισμούς χρήματος. Αιτιολογική βάση για αυτό αποτελεί το γεγονός ότι οι διασυνδέσεις φέρουν εγγενείς κινδύνους καθότι αυτές αποτελούνται από αρκετά συστήματα πληρωμών μικρής αξίας, οι συμμετέχοντες των οποίων μπορεί να πληγούν από ασυνέπεια άλλου συμμετέχοντα, συστήματος ή φορέα διακανονισμού. Παρακάτω, παρατίθεται

Oversight expectations for links	SIRPS	PIRPS	ORPS
Total expectations	8	8	7
Expectation 1: General	X	X	X
Expectation 2: Legal risk	X	X	X
Expectation 3: Operational risk	X	X	X
Expectation 4: Financial risk	X	X	X
Expectation 5: Access criteria	X	X	X
Expectation 6: Efficiency	X	X	X
Expectation 7: Governance	X	X	
Expectation 8: Indirect and relayed links	X	X	X

Figure 11: Συγκεντρωτικός πίνακας με τις αρχές επίβλεψης για τις διασυνδέσεις που εφαρμόζονται αντίστοιχα στα ΣΣΣΠμα (στον πίνακα με το ακρωνύμιο “SIRPS”), στα εξέχουσας σημασίας συστήματα πληρωμών μικρής αξίας (στον πίνακα με το ακρωνύμιο “PIRPS”) και στα άλλα συστήματα πληρωμών μικρής αξίας (στον πίνακα με το ακρωνύμιο “ORPS”).

[Πηγή EKT²⁵⁵]

Αναφορικά με την άσκηση των καθηκόντων επίβλεψης από το Ευρωσύστημα, για κάθε μεμονωμένο σύστημα πληρωμών μικρής αξίας που έχει ξεκάθαρη εθνική βάση αρμοδιότητα επίβλεψης έχει η οικεία εθνική κεντρική τράπεζα είτε αυτή θεωρείται αρμόδια λόγω της εγγύτητας στο επιβλεπόμενο σύστημα είτε λόγω του καθορισμού της ως αρμόδιας επί τη βάσει ειδικών εθνικών νόμων. Σε περίπτωση που δεν διακρίνεται ξεκάθαρη εθνική βάση σε ένα σύστημα αρμοδιότητα επίβλεψης έχει η κεντρική τράπεζα του κράτους όπου αυτό έχει τη νομική εγκατάστασή του, εκτός εάν το ΔΣ της EKT αποφασίσει να αναθέσει τα κύρια καθήκοντα επίβλεψης στην ίδια την EKT. Εν τούτοις, οι μεταβολές που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια στην αγορά πληρωμών μικρής αξίας με την πρόσδοση στα επιμέρους συστήματα εντονότερης ευρωπαϊκής και διεθνούς διάστασης καθιστούν αναγκαία την σύγκλιση των επιμέρους εθνικών

²⁵⁴ Βλέπε σχετικά EKT (2014) “Revised oversight framework for retail payment systems”, σελ. 5.

²⁵⁵ Ibid, σελ. 7.

ρυθμίσεων επίβλεψης και την προώθηση ομοιόμορφων πρακτικών. Ειδικά όσον αφορά τα ευρωπαϊκά ΣΣΣΠμα –μη αποκλεισμένων κατ’ ανάγκη των εθνικών ΣΣΣΠμα - λόγω της έντονης διασυννοριακής τους δραστηριότητας, αυτά στην πράξη εκφεύγουν της αποκλειστικής αρμοδιότητας μίας μόνο κεντρικής τράπεζας και εμπίπτουν στο πεδίο του ενδιαφέροντος ολόκληρου του Ευρωσυστήματος θέτοντας ως προτεραιότητα την ανάπτυξη εναρμονισμένων, αποτελεσματικών πολιτικών επίβλεψης²⁵⁶.

Στην τελευταία έκθεση του Ευρωσυστήματος σχετικά με την επίβλεψη επισημαίνεται ότι στον τομέα των πληρωμών μικρής αξίας, παρά τις αξιόλογες προσπάθειες που έχουν πραγματοποιηθεί, το Ευρωσύστημα εξακολουθεί να στοχεύει στην περαιτέρω τυποποίηση της συνεργασίας για θέματα σχετικά με την ασφάλεια των πληρωμών μέσω του ευρωπαϊκού φόρουμ για την ασφάλεια των πληρωμών μικρής αξίας (“European Forum on the Security of Retail Payments”)²⁵⁷, δημοσιεύοντας συστάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη αντίστοιχων προτύπων επίβλεψης καθώς και μέσω κατευθυντήριων γραμμών της EBA ή ρυθμιστικών τεχνικών προτύπων. Επίσης, το ως άνω φόρουμ προώθησε την επανεξέταση της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες Πληρωμών (PSDII), η οποία (επανεξέταση) κατά την τρέχουσα περίοδο βρίσκεται σε εξέλιξη.²⁵⁸

Επιλογικά, το Ευρωσύστημα από το 2009 προβαίνει σε τακτικές δημοσιεύσεις εκθέσεων αναφορικά με την επίβλεψη που ασκεί επί των συστημάτων πληρωμών με σκοπό να ενημερώσει το κοινό σχετικά με τις εξελίξεις στις αντίστοιχες δραστηριότητές του καθώς και να εντοπίσει πιθανούς κινδύνους και ανεπάρκειες του συστήματος. Η πλήρης ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων, εξάλλου, αποφέρει οφέλη τόσο ως προς τη διαφάνεια και την αξιοπιστία των διάφορων συστημάτων, όσο και ως προς την ενίσχυση της αποδοτικότητας των ασκούμενων πολιτικών επίβλεψης, διότι συνοδεύεται και από την εκτίμηση του Ευρωσυστήματος σχετικά με την ασφάλεια και την φερεγγυότητα των συστημάτων πληρωμών και των λοιπών συστημάτων που δραστηριοποιούνται εντός της ευρωζώνης. Οι εκθέσεις που δημοσιεύονται μετά το 2009 παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεγάλο ενδιαφέρον κυρίως λόγω των σημαντικών εξελίξεων που σημειώθηκαν στο ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως απάντηση στην μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση που εκδηλώθηκε. Η πιο πρόσφατη από τις εκθέσεις είναι αυτή του 2014 που δημοσιεύθηκε τον Φεβρουάριο 2015²⁵⁹. Σε αυτήν αναφέρεται ότι στις προτεραιότητες του Ευρωσυστήματος συγκαταλέγεται η αναμόρφωση του σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου με πιο ολοκληρωμένες νομοθετικές πρωτοβουλίες και με απώτερο σκοπό την αποτροπή εκδήλωσης συστημικών κινδύνων εντός της ευρωζώνης. Το Ευρωσύστημα θα εξακολουθήσει να διεξάγει αξιολογήσεις σχετικά με την επίβλεψη των ΣΣΣΠ της ευρωζώνης προκειμένου να επιτύχει ευρύτερη συμμόρφωση με τον Κανονισμό για τα ΣΣΣΠ καθώς και αναλύσεις για τις προσφερόμενες υπηρεσίες πληρωμών. Την τρέχουσα περίοδο επανεξετάζει τις κατευθυντήριες γραμμές για τις κάρτες, τις άμεσες χρεώσεις και τις μεταφορές πιστώσεων λαμβάνοντας υπόψιν τις συστάσεις για την ασφάλεια των πληρωμών μικρής αξίας, ενώ επίκειται η επανεξέταση των καθεστώτων άμεσων χρεώσεων SEPA. Επισημαίνεται ότι όλες οι αξιολογήσεις

²⁵⁶ *Ibid*, σελ. 8.

²⁵⁷ Το εν λόγω φόρουμ αποτελεί μία ενιαία πλατφόρμα για την EBA και το ΕΣΚΤ στο πλαίσιο της λειτουργίας τους ως ρυθμιστών, εποπτών και επιβλεπόντων, με πρωταρχικό στόχο την ασφάλεια των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, συστημάτων και καθεστώτων πληρωμών μικρής αξίας. Βλέπε σχετικά τον ακόλουθο σύνδεσμο:
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/mandateeuropeanforumsecurityretailpayments201410.en.pdf>

²⁵⁸ Βλέπε σχετικά ΕΚΤ (2015) “Eurosysteem oversight report 2014”, σελ. 7.

²⁵⁹ Το πλήρες κείμενο της έκθεσης είναι διαθέσιμο στον ακόλουθο σύνδεσμο:
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eurosysteemoversightreport2014.en.pdf>

διεξάγονται στην βάση της εκτίμησης και της αποτροπής κινδύνων οι οποίοι μπορούν να προσλάβουν συστημικές διαστάσεις εντός της ευρωζώνης²⁶⁰.

²⁶⁰ *Ibid*, σελ. 8.

ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ολοκληρώνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία αναφορικά με τα συστήματα πληρωμών μικρής και μεγάλης αξίας όπως αυτά διαμορφώνονται στο ευρωπαϊκό δικαϊκό πλαίσιο, σύμφωνα βέβαια και με τις αντίστοιχες διεθνείς επιταγές, χρήσιμη κρίνεται -αντί επιλόγου- η κατάληξη σε ορισμένες βασικές παρατηρήσεις.

A. Η διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών αποτελεί εχέγγυο για την διασφάλιση της σταθερότητας και της επάρκειας του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς και της οικονομίας ως συνόλου εντός της ευρωζώνης. Επιπλέον, η ύπαρξη αξιόπιστων και αποδοτικών χρηματοπιστωτικών υποδομών στα πλαίσια αυτών των συστημάτων αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για την εφαρμογή αποτελεσματικών πρακτικών νομισματικής πολιτικής στην ευρωζώνη. Η καθοριστική σημασία των συστημάτων πληρωμών έχει αναγνωριστεί σε επίπεδο πρωτογενούς ευρωπαϊκού δικαίου στην ΣΛΕΕ με την πρόβλεψη της παρ. 2, στ. 4 του άρθρου 127, μέσω της οποίας η προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών ανάγεται σε ένα από τα βασικά καθήκοντα του ΕΣΚΤ. Αλλά συναφή, βασικά καθήκοντα του ΕΣΚΤ αποτελούν η χάραξη και εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής της ΕΕ (ΣΛΕΕ, άρθρο 127, παρ. 2, στ. 1) και η ομαλή άσκηση πολιτικών που αφορούν τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος (ΣΛΕΕ, άρθρο 127, παρ. 5). Σε συμφωνία με τα εν λόγω άρθρα, το Καταστατικό του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ προβλέπει στο άρθρο 3, παρ. 1, στ. 4 την ανάθεση στο ΕΣΚΤ της μέριμνας για την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών.

B. Δεδομένων των ανωτέρω, αντιλαμβάνεται κανείς ότι πρωτεύοντα ρόλο στη ρύθμιση και επίβλεψη των συστημάτων πληρωμών διαδραματίζουν οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών και βεβαίως η ΕΚΤ. Πιο συγκεκριμένα, τα ως άνω άρθρα αποτελούν τη νομική βάση για την άσκηση της επίβλεψης των συστημάτων αυτών από την ΕΚΤ και από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες, επίβλεψη η οποία ασκείται επί των συστημάτων τόσο μικρής όσο και μεγάλης αξίας. Οι πρακτικοί λόγοι που αποτελούν την δικαιολογητική βάση για την παραπάνω πρόβλεψη συνοψίζονται στους παρακάτω. Οι κεντρικές τράπεζες:

- έχουν ως στόχο την διατήρηση της συστημικής σταθερότητας των συστημάτων πληρωμών,
- σχετίζονται με την αποδοτικότητα των συστημάτων πληρωμών,
- συνδέονται άρρηκτα με την ασφάλεια των μέσων πληρωμών που χρησιμοποιούνται από το κοινό, με την εμπιστοσύνη στα συστήματα πληρωμών και, συνακόλουθα, με την εμπιστοσύνη του κοινού στο νόμισμα,
- είναι υπεύθυνες για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής, απαραίτητο δίαυλο για την οποία αποτελούν τα συστήματα πληρωμών.

Γ. Τα συστήματα πληρωμών που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας μελέτης εμφανίζουν διαφορές που συνδέονται με την αξία των πληρωμών που επεξεργάζονται, τον όγκο των συναλλαγών που διεκπεραιώνουν, την δομή και τα βασικά τους γνωρίσματα. Εν τούτοις, εκτός από τις προαναφερθείσες διαφορές, τα δύο είδη συστημάτων διαφοροποιούνται και ως προς τη νομική τους βάση καθώς και ως προς τον ρόλο που διαδραματίζει η ΕΚΤ στη λειτουργία τους. Προς επίρρωση των παραπάνω επισημαίνονται τα εξής:

- Ο SEPA δεν αποτελεί κατά ακριβή έννοια σύστημα πληρωμών, αλλά έναν ενιαίο χώρο πληρωμών στον οποίο προσχωρούν τα ενδιαφερόμενα κράτη και εντός του οποίου οι εγχώριες πληρωμές λιανικής εξομοιώνονται με τις αντίστοιχες διασυνοριακές πληρωμές και διέπονται από ένα ομοιόμορφο νομικό καθεστώς. Στον SEPA διευκολύνονται οι συναλλαγές μεταξύ καταναλωτών ή/και επιχειρήσεων. Αντίθετα, το TARGET2 αποτελεί μία ενιαία πλατφόρμα διακανονισμού στην οποία συνδέονται οι κεντρικές τράπεζες των ενδιαφερόμενων κρατών, ενώ οι διάφοροι χρήστες συνδέονται με το σύστημα μέσω της σύναψης επιχειρηματικών σχέσεων με τις

κεντρικές τράπεζες. Το TARGET2 αφορά πληρωμές που συνδέονται με την άσκηση νομισματικής πολιτικής, διατραπεζικές πληρωμές, πληρωμές μεταξύ τράπεζας και πελάτη και πληρωμές που συνδέονται με τις δραστηριότητες όλων των συστημάτων διακανονισμού μεγάλης αξίας και άλλων υποδομών χρηματοπιστωτικών αγορών.

- Ο SEPA δημιουργήθηκε βάσει σχετικών πρωτοβουλιών του ευρωπαϊκού τραπεζικού τομέα στα πλαίσια της λεγόμενης «αυτορρύθμισης» της αγοράς κατόπιν της δημιουργίας και λειτουργίας του EPC, το οποίο συστάθηκε από ευρωπαϊκές τράπεζες και τραπεζικές ομοσπονδίες. Παράλληλα, στη δράση του EPC συμμετείχε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργαζόμενη στενά με την ΕΚΤ κατά τις προετοιμασίες και τις διαβουλεύσεις για την διαμόρφωση του SEPA. Όσον αφορά, αντίθετα, το αρχικό σύστημα TARGET, νομική βάση για τη δημιουργία του αποτέλεσε το άρθρο 22 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ, ενώ η νομική μετάβαση στο νέο σύστημα TARGET2 πραγματοποιήθηκε με σχετική απόφαση του ΔΣ της ΕΚΤ.

- Τέλος, όσον αφορά το νομικό πλαίσιο που διέπει καθένα από τα δύο ως άνω «συστήματα» πληρωμών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο SEPA καλύπτεται ως επί το πλείστον από κανονισμούς και οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Σε αντιδιαστολή, το σύστημα TARGET2 διέπεται σε μεγάλο βαθμό από κατευθυντήριες γραμμές και αποφάσεις της ΕΚΤ, γεγονός που αποδεικνύει την εντονότερη και αμεσότερη εμπλοκή της ΕΚΤ στη λειτουργία του.

Εν κατακλείδι, την τελευταία δεκαετία τα συστήματα πληρωμών υπέστησαν σημαντικές αλλαγές τόσο στη δομή τους όσο και στο εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο. Παρόλα αυτά, οι προκλήσεις παραμένουν μεγάλες λόγω της αδιάλειπτης ανάπτυξης της τεχνολογίας και των νέων δυνατοτήτων αλλά και αναγκών που αυτή δημιουργεί. Οι εμπλεκόμενοι φορείς, όπως είναι αφενός μεν τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών και άλλες αρμόδιες αρχές, αφετέρου δε οι καταναλωτές των υπηρεσιών πληρωμών, τόσο ως φυσικά πρόσωπα όσο και ως επιχειρήσεις, χρειάζεται να είναι σε θέση να ανταποκριθούν άμεσα, ουσιαστικά και αποφασιστικά στις νέες απαιτήσεις της αγοράς. Οι μεν πρώτοι απαιτείται να διαμορφώσουν το κατάλληλο νομικό και τεχνικό περιβάλλον προκειμένου τα συστήματα πληρωμών να μπορούν να είναι ταχεία, αποτελεσματικά, εύχρηστα και ασφαλή για τους χρήστες, αποφέροντας τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη για αυτούς με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Οι δε δεύτεροι χρειάζεται να λάβουν την κατάλληλη χρηματοοικονομική επιμόρφωση, έτσι ώστε να είναι σε θέση να κάνουν ορθή χρήση των παρεχόμενων καινοτόμων εργαλείων αναφορικά με τα συστήματα πληρωμών και σταδιακά να αποκτήσουν την απαραίτητη εξοικείωση η οποία θα τους εξασφαλίσει την κάρπωση των ωφελειών που τα νέα εργαλεία συνεπάγονται. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται προκειμένου η διαμόρφωση και αναπροσαρμογή της δομής και του νομικού καθεστώτος των εν λόγω συστημάτων να σχεδιάζεται και να τίθεται σε εφαρμογή σε κάθε περίπτωση με αυστηρό και απαρέγκλιτο γνώμονα τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και της οικονομίας ως συνόλου.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΗ

- Βελέντζας Γ. Ε. (1998):** «Κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων», Άρθρο, Επιθεώρηση Τραπεζικού – Αξιογραφικού, Χρηματοπιστηριακού Δικαίου, τ. ΣΤ, τεύχ.2, σελ.339
- Γκόρτσος Χ. (2005):** «Το ευρωπαϊκό θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο για τα μέσα και τα συστήματα πληρωμών: μία συνοπτική θεώρηση», άρθρο, τεύχ. 42, Ελληνική Ένωση Τραπεζών
- Γκόρτσος Χ. (2006):** «50 χρόνια Ευρωπαϊκή Κοινότητα: τα στάδια διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου», άρθρο βασισμένο σε εισήγηση του γράφοντος, ημερίδα Ελληνικής Πανεπιστημιακής Ένωσης Ευρωπαϊκών Σπουδών
- Γκόρτσος Χ. (2011):** «Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκαιο», Σειρά μελετών διεθνούς και ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη
- Γκόρτσος Χ. (2013):** «Το δίκαιο της ευρωπαϊκής οικονομικής και νομισματικής ένωσης», Πανεπιστημιακές παραδόσεις
- Καραχοντζίτη Μ. (2008):** «Οι νέοι κανόνες των διασυνοριακών μεταφορών κεφαλαίων σε ευρώ και των υπηρεσιών πληρωμών βάσει της Οδηγίας SEPA (2007/64/EK)», Διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Γενικό Τμήμα Δικαίου, ΠΜΣ "Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση", κατεύθυνση Ιδιωτικού Δικαίου
- Κοκκομέλης Κ. (1995):** «Τραπεζικές υπηρεσίες προς καταναλωτές : (retail banking)», Αθήνα, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
- Μαλλέρου Α. Κ. (2007):** «Το δίκαιο του ηλεκτρονικού χρήματος», Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Νομική Σχολή, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη
- Παναγιωτίδη Β. (2010):** «Ο ενιαίος χώρος πληρωμών σε ευρώ (SEPA) και η ελληνική νομοθεσία για τις πληρωμές», Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο
- Πλάκα Τ. Σ. (2011):** «Η οδηγία 2007/64/EK για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά: μια συνολική θεώρηση», Διπλωματική Εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, ΠΜΣ "Διεθνές Οικονομικό, Χρηματοοικονομικό & Τραπεζικό Δίκαιο"
- Προβόπουλος Γ. – Γκόρτσος Χ. (2004):** «Το νέο ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον, τάσεις και προοπτικές», Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα
- Ρεπούσης Σ. Δ. (c 2005):** «Τραπεζικές υπηρεσίες», Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Σινανιώτη – Μαρούδη Α., Φαρσαρότας Ι. Δ. (2005):** «Ηλεκτρονική τραπεζική», Αθήνα, Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα
- Στεφάνου Κ. Α., Γκόρτσος Χ. Βλ. (2006):** «Επίκαιρα θέματα διεθνούς και ευρωπαϊκού τραπεζικού δικαίου: πρακτικά εσπερίδας 4ης Απριλίου 2005», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη
- Φαρσαρότας Ι. Δ. (2009):** «Κατανοώντας τη σύγχρονη τραπεζική», Αθήνα, Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα
- Χρυσάνθης Χ. Σπ. (1997):** «Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών», Αθήνα, Κομοτηνή Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Burkhardt T., Lohmann K. (1998): “*Banking und Elektronik Commerce im Internet*”, Berlin Verlag, Arno Spitz GmbH

Lewis M.K., Davis K.T. (1987): «*Domestic and international banking*», Oxford, Philip Allan

Padoa-Schioppa T. (2004): “*The Euro and its Central Bank – Getting United after the Union*”, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England

Smits R. (1997): “*The European Central Bank: Institutional Aspects*”, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Διατραπεζικά Συστήματα ΔΙΑΣ Α.Ε. (<http://dias.com.gr/>)

Ελληνική Ένωση Τραπεζών (<http://www.hba.gr/>)

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (<https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.el.html>)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (<http://www.europarl.europa.eu/portal/el>)

Τράπεζα της Ελλάδος (<http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx>)

Bank of International Settlements (<http://www.bis.org>)

Committee on Payment and Settlement Systems (<http://www.bis.org/cpss>)

Committee on Payments and Market Infrastructures (<https://www.bis.org/cpmi/>)

EBA Clearing (<https://www.ebaclearing.eu/>)

European Commission (http://ec.europa.eu/index_en.htm)

European Payments Council (<http://www.europeanpaymentscouncil.eu/>)

Financial Stability Board (www.financialstabilityboard.org)